arsboni

ASLI ALKIŞ TÜMTÜRK:

Implications of Parental Shaing of Children's Personal Data Online

FARKAS ALEX:

A véleménynyilvánítás szabadságának korlátozása a közösségi médiában

SZENTE SZABOLCS:

Az addicionális vagyonrendelés; Bizalmi vagyonkezelési szerződés a vagyonrendelő halálához mint hatályba léptető jogi tényhez kötötten

HARCSA IMRE MILÁN – NÁBRÁDI ANDRÁS:

A (nem) várt fordulat: újra adómentes a párlat előállítás. Az adótörvények változásának hatása a pálinka-előállítókra

X. évfolyam 2022/1-2.

arsboni jogi folyóirat · arsboni.hu

Kiadja a Stádium Intézet
Budapest, Akadémia utca 11. mfsz. 3/A
stadiumintezet@gmail.com
arsboni@arsboni.hu
ISSN 2064-4655

Felelős szerkesztő:
Orbán Endre

Szerkesztők:

Dobos Zoltán
Kállai Nóra
Klemencsics Andrea
Kocsis Gergő
Mátyás Ferenc
Milánkovich András
Molnár Benedek
Nagy Gergő
Németh Márton
Rokob Balázs
Szabó Tibor Zsombor
Szentgáli-Tóth Boldizsár
Szalbot Balázs
Tóth Mónika
Tóth Péter
Trombitás Mónika
Weidinger Péter

Címlap: Szabó László

TARTALOMJEGYZÉK

TANULMÁNY 3

Asli Alkiş Tümtürk: Implications of Parental Sharing of Children's Personal Data Online 3

Farkas Alex: A véleménynyilvánítás szabadságának korlátozása a közösségi médiában 14

Szente Szabolcs: Az addicionális vagyonrendelés; Bizalmi vagyonkezelési szerződés a vagyonrendelő halálához mint hatályba léptető jogi tényhez kötötten 37

Harcsa Imre Milán – Nábrádi András: A (nem) várt fordulat: újra adómentes a párlat előállítás. Az adótörvények változásának hatása a pálinka-előállítókra 57

Abstracts 70

TANULMÁNY

Asli Alkiş Tümtürk:[1]

Implications of Parental Sharing of Children's Personal Data Online[2]

I. Introduction

Does the Internet forget? People exchange information on the Internet in a variety of ways, including content such as photographs, videos, and narratives. They typically do it on social media sites nowadays, such as YouTube, Facebook, Instagram, and Twitter. Internet users basically lose control of their data and make their personal lives public when they share a post online. And if there are solutions in place, such as General Data Protection Regulation (GDPR)'s "right to be forgotten," they just serve to erase the knowledge that has been shared on the Internet in the past. However, when the information has already been downloaded to one's personal computer, there is nothing that can be done.[3]

The GDPR[4] was created to protect individuals' online privacy and personal data in the European Union, and it contains some specific requirements for children because they are more vulnerable and are not completely aware of the importance of privacy. Article 8 of the GDPR protects children under the age span of 13-16 and requires parental consent to process their data.[5] In addition, the Children's Online Privacy Protection Act (COPPA)'s primary aim, similar to the GDPR's, is to give parents power over how their young children's data is collected, processed, and/or stored. Since the Federal Trade Commission (FTC) considers children under the age of 13 to be vulnerable, the rule was developed to protect them.[6] As a result, most social media sites (e.g., Facebook, YouTube) do not allow children under the age of 13 to have an account. However, parents who share their children's content, photographs, and/or videos online face no consequences.

---

[1] Ph.D. Student at the University of Szeged, Faculty of Law and Political Sciences, Institute of Comparative Law. Contact address: alkisasli@gmail.com

[2] Dr. Szilvia Váradi Kertészné, my co-supervisor, kindly led me with her helpful feedback. I appreciate her taking the time to read and review this article.

[3] Georgiades Eugenia: Down the Rabbit Hole: Applying a Right to Be Forgotten to Personal Images Uploaded on Social Networks. *Fordham Intell. Prop. Media & Ent. LJ*, *30*, 2019, 1113-1114. o.

[4] Regulation (EU) 2016/679 of The European Parliament and of The Council of 27 April 2016 on the Protection of Natural Persons with Regard to the Processing of Personal Data and on the Free Movement of Such Data and Repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), OJ L 119, 04.05.2016, 1—88. o.

[5] GDPR, Article 8.

[6] 16 CFR Part 312 Children's Online Privacy Protection Act; Final Rule, 15 U.S.C. §§ 6501–6506, Federal Register Vol. 64, No. 212, 03.11.1999, 59888—59915 .o, at part §312.5.

Scholars pay little attention to parental sharing practices involving their children's personal lives, and there is no enforcement in this area. Furthermore, Recital 18 of the GDPR complicates matters by exempting household practices from the application of the legislation.[7] However, if a post is published on the Internet, it becomes public, even though the parents think they are just sharing it with their family and friends. Usually, it can be viewed by friends of friends, and possibly even further depending on the profile's security and privacy settings.[8]

Requiring parents to be responsible for their children's online safety is a better-than-nothing development. However, in some situations, it may not be appropriate because, due to a lack of digital literacy skills and technological knowledge, parents might not always know what is best for their children. Furthermore, some parents may act without good intentions or consideration for their children. As a result, parents can share their children's digital footprints without understanding the long-term consequences for their children's lives.[9]

Although the GDPR and the COPPA contain no restrictions on parents sharing their children's personal data, sharing too much information or embarrassing material about them can harm their personal development and even have a negative impact on their educational and career prospects, because the Internet stores all relevant information. Sharing can also lead to identity theft, cyberbullying, or bullying by adults or peers both online and offline. As a result, this question raises a debate about how to strike a balance between parents' freedom of expression and children's right to personal data protection.[10]

We will discuss the impact of sharing information about children on online platforms in this paper, and we will suggest parents refrain from sharing their children's data until the children have a deeper understanding of their own personal data, particularly when considering the parents' digital literacy abilities and capacities in today's world. In light of the European Union's Charter of Fundamental Rights, European Convention on Human Rights and the United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC), we will investigate the relationship between children's right to privacy and parents' freedom of expression.

Furthermore, a promising proposal will be made for social media platforms to use a system where artificial intelligence will place restrictions on the sharing of children's data.

---

[7] Donovan Sheila: 'Sharenting': The Forgotten Children of the GDPR. *Peace Human Rights Governance*, *4*(1), 2020, 36. o. 10.14658/pupj-phrg-2020-1-2

[8] This suggestion may be supported by the study which shows the disconnect between parents' risk perceptions and their ability to manage the risk using their digital literacy skills in this article: Barnes Renee —Potter Anna: Sharenting and parents' digital literacy: an agenda for future research. *Communication Research and Practice*, 2020, 9. o. https://doi.org/10.1080/22041451.2020.1847819

[9] Donovan, i.m., 38. o.

[10] Haley Keltie: Sharenting and the (Potential) Right to Be Forgotten. *Ind. LJ*, *95*, 2020, 1006. o.

Finally, we will seek to find a balance with the GDPR's "right to be forgotten" approach, which is the least that states can do to protect children's privacy rights that have been violated by their own parents.[11]

II. The impact of sharing children's data online

Generation Z was born and raised in the digital age, using a variety of electronic devices such as laptops, tablets, and smartphones. They begin using these devices at an early age and, in some cases, know more about them than their parents do. They are, however, less aware of their online privacy and that they have a right to data protection, as well as the consequences of their online activities and the Internet's potential dangers.[12]

For this reason, they need more online protection than adults because they are unaware of the risks associated with their online behaviour. Article 8 of the GDPR in the EU and the COPPA in the US both came into effect to protect children's online privacy, but they did so by putting parents in charge of controlling their children's online activities and deciding whether to give websites consent to process their children's data. This solution is based on the premise that parents often behave in the best interests of their children. However, the truth is often contradictory since many parents are unaware of the Internet's possible dangers and they lack adequate digital literacy.[13]

For instance, in an Australian study, parents of children aged 0 to 13 were asked questions to assess their digital skills. Younger parents those aged 25–34 years being much less likely to consider Facebook posting to be risky. Only 12% of those aged 25-34 think it is very risky, compared to 27% of those aged 35–44 and 26% of those aged 45–54. Surprisingly, 82% of parents who rated sharing content on Facebook as not risky or low risk modified the privacy settings for posts from the default public setting; 52% used the custom-list feature, and 49% requested approval for post tags. On Instagram, 58% of parents who rated content sharing as risky made their account private; 25% removed geotags from posts; and 2% disabled comments. None of these items is done by a third of the people (33%). 79% of those who ranked sharing on Instagram as "not dangerous" or "low risk" made their account private; 24% removed geotags from posts; 1% disabled commenting; and 15% did nothing. The authors claimed that there is an obvious disconnect between parents' perceptions of risk and their digital abilities to manage their social media profiles to minimize the risk.[14]

A lot of families share information about their children without maliciousness. They believe that they only share with the people they choose. However, without the parents' knowledge, a member of this intended audience could download the shared image or video and post it on another website. For example, there could be a picture that a parent

[11] Haley, i.m., 1007. o.
[12] Donovan, i.m., 43. o.
[13] Donovan Sheila: The Voice of the Child under the General Data Protection Regulation, 2016. *Children's Research Digest*, 2020, 27. o.
[14] Barnes—Potter, i.m., 8—10. o.

posted about his or her children's toilet training, and it could be shared in paedophilic blogs or forums by a malicious person.[15] Moreover, undressed photos are always at risk of being used in the child pornography industry.

Another example may be the possibility of kidnapping or violent crimes against children whose personal information was posted in detail on social media by their parents. This may lead to an ill-intentioned relative or acquaintance using the knowledge to persuade and deceive the children into following them. Some threats would have immediate negative effects if they were shared. However, since the footprints remain on the Internet, there is a risk that they will eventually appear some years later. Sensitive information about a child's health, gender, or race, for example, may trigger potential problems in the schools or universities that they attend or even the jobs that they apply for.[16]

Data brokers may create personal profiles and sell them to advertisers, spammers, malicious distributors, job agencies, and even college admissions offices. The information that parents provide about their children helps data brokers in creating a mini profile for the children, which they can enhance throughout their lives. The children's and babies' markets are worth hundreds of billions of dollars in the United States alone, so it is not surprising that data brokers are eager to collect those children's digital footprints.[17] However, if there was a regulation prohibiting parents from sharing information about their children, data brokers would be unable to access the information because it was not readily accessible on the Internet.

Furthermore, this sharing practice could expose children to surveillance by social media platforms or government agencies such as the National Security Agency (NSA). It would be very complicated for children to remove details posted on the Internet once they are aware of the potential dangers of the surveillance (e.g., poses a threat to privacy, increases the risk of coercion, blackmail, discrimination[18]).

To conclude, where a child's capacity to protect their online privacy is deemed insufficient, parental consent is required. But what if their parents' resources are not sufficient either? Then laws limiting parents' possibility to share information about their children would be necessary. Accordingly, social media policies may also be limited. Below, we will discuss our suggestions for bridging this gap. However, since these limitations do not exist in today's world, it is strongly recommended that parents set limits, — in other words, do not share information about their children until they have the mental capacity to comprehend the implications of their parents' sharing.

---

[15] Steinberg Stacey B.: Sharenting: Children's privacy in the age of social media. *Emory LJ, 66*, 2016, 847. o.

[16] Steinberg, i.m., 849. o.

[17] Minkus Tehila —Liu Kelvin —Ross Keith W: Children seen but not heard: When parents compromise children's online privacy. In *Proceedings of the 24th international conference on World Wide Web,* 2015, 777. o. https://doi.org/10.1145/2736277.2741124

[18] For further information: Richards Neil M.: The dangers of surveillance. *Harv. L. Rev., 126*,2012, 1934. o.

III. Adilemma within the family: children's privacy vs. parents' right to free expression

Governments and courts often place children's rights in the custody of their parents, as shown by data protection legislation including the COPPA and the GDPR. These laws give parents control over their children's privacy rights on the Internet, allowing them to monitor and protect their children from malicious third parties. The GDPR accomplishes this by prohibiting data controllers from processing children's data without their parents' permission. The COPPA does as well, also including some methods for obtaining verifiable parental consent.[19]

In the context of today's parental sharing practices, there is a case in the United States called *Sidis v. F-R Publishing.* In the early 1900s, Sidis, a child prodigy, became a public figure, but as an adult, he no longer wanted to be in the public eyes. However, *The New Yorker* made news about him against his free will and thus he filed a lawsuit. The court ruled that Sidis, like every other public figure, could not stay out of the spotlight. While an individual's right to privacy is recognized and they had an interest in privacy, the court acknowledged that the public had also an interest in learning about his life.[20] Is it reasonable to expect people like Sidis to give up their privacy only because their parents made a decision that put them in the spotlight? Nobody but their families are aware of the risks and consequences of their acts while they are children. In my view, it is not fair to conclude about an adult's request in the light of their parents' past behaviour.

Today's parental sharing behaviours on social media, similar to the above-mentioned scenario, may result in similar outcomes. Influencers' children are becoming increasingly well-known on social media sites such as Instagram and Facebook. So, what if they grow up and are unable to obtain the right to respect to privacy just because they have already become a public figure without their permission or awareness?

According to Article 11 of the Charter of Fundamental Rights of The European Union (CFR), everyone has the right to freedom of speech, which includes the freedom to hold opinions as well as the freedom to receive and share information and ideas.[21] On the other hand, Article 10 of the European Convention on Human Rights (ECHR) places certain limitations on this right, including the protection of others' reputations or rights.[22] That means, when someone's reputation (including one's own children) is in danger, sharing knowledge and ideas about them may be limited, and children also have the right to respect for private life and the right to personal data protection guaranteed by Articles 7 and 8 of the Charter.[23]

---

[19] GDPR, Article 8.; 16 CFR Part 312 COPPA, §312.5

[20] Case 113 F.2d 806, Sidis v. F-R Pub. Corporation (No. 400), Judgement of the Court of Appeals for the Second Circuit, New York, 22 July 1940 cited in Steinberg Stacey B.: Sharenting: Children's privacy in the age of social media. *Emory LJ, 66*, 2016, 859—860. o.

[21] Charter of Fundamental Rights of The European Union, OJ C 364, 18.12.2000, 1—22. o., Article 11.

[22] Council of Europe, European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, 04.11.1950, ETS 5, Article 10.

[23] CFR, Article 7-8.

Moreover, the United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC) states that no child shall be subjected to unreasonable invasions of privacy or attacks on his or her honour or reputation. Otherwise, the child has a legal right to be protected from such interference or attacks.[24]

For instance, baby potty training and bathing videos of new-borns, have millions of views on YouTube and are easily accessible to everyone.[25] Parents can share these videos in good faith in order to earn money on behalf of their children or to help other families who are going through the same process. If these parents receive a lot of criticism, they might claim that they have the right to share this as part of their freedom of speech. Currently, it is a fact that there is no legal impediment to these shares.

Yet, the UNCRC expressly protects children's rights to respect for their private lives. Furthermore, as the ECHR explains, the freedom of speech of one is limited until it causes damage to the reputation of others. Taking these toilet training or first bathing as examples, the sharing of naked images and the most private moments of children by millions of families are very likely to damage the children's confidence and dignity.

For instance, in a European Court of Human Rights decision based on Article 8 of the European Convention on Human Rights (right to respect for private and family life, home, and correspondence), a Swedish girl's stepfather attempted to film her naked in the bathroom without her knowledge, and it was determined that her stepfather's act had violated her integrity and had been aggravating since the incident took place in minor's home and the offender was a person whom she was entitled to trust. As a result, it was ruled that Article 8 had been violated.[26]

With the increased usage of social media networks, parents now have more opportunities to capture and share their children's private moments in public. They often decide to share information about their children without seeking their opinions, as if they were not individuals, and they have no right to object to their parents' choices. According to a survey study made among 817 teenagers, many children, particularly teenagers, find their parents' online sharing activities embarrassing and useless.[27]

We can conclude that, unlike previous generations who grew up without social media, today's networking apps provide parents with an ever-expanding variety of options for exposing their children to the public eye. These young public figures, as Sidis discovered, will reach adulthood with little recourse. The GDPR's "right to be forgotten" approach

---

[24] UN Commission on Human Rights, Convention on the Rights of the Child, E/CN.4/RES/1990/74, 07.03.1990, Article 16.

[25] See for examples: YouTube, *Newborn Baby Bath - How to bathe a baby-Aaron Garcha* videos available at https://youtu.be/nqMxGYk96uc (3 December 2021). YouTube, *13 Reasons to Hate Potty Training! – BabyLeague* videos available at https://youtu.be/cPugc7qfmCk (3 December 2021).

[26] Case of Söderman v. Sweden (Application no. 5786/08), Judgement, Strasbourg, 12 November 2013, 32. o.

[27] Verswijvel Karen—Michel Walrave—Kris Hardies—Wannes Heirman: Sharenting, is it a good or a bad thing? Understanding how adolescents think and feel about sharenting on social network sites. *Children and youth services review 104* (2019): 104401, 7. o.

can be beneficial for children who have become adults, as they may request that their photographs or videos be removed from the Internet.[28] However, there is a need for a radical solution right from the beginning. It would be a limitation rule that would prevent parents from sharing intimate moments of their children.

In Kupfer's study, intimacy is described as the exchange of knowledge about one's behaviour, opinions, or emotions that one does not share with others and has the right not to share.[29] Thus, playtime, bathing, getting dressed/undressed, diapering, sleeping, feeding, first walk and first words could be some examples of intimacy for children. They cannot, however, choose whether to share these moments, or discourage their parents from doing so at a young age. They lack the ability to exercise this right.

Hence, there should be rules in the GDPR, COPPA, and any other data protection laws around the world that place limitations on adults who choose to upload photographs or videos of children. It should not be allowed to involve nakedness or other material that may be embarrassing or ridiculous for them as they grow older and gain awareness. Perhaps there should be a restriction that acts those children do not wish to do around anyone other than their parents should not be published on the Internet. There might be stricter laws allowing only the sharing of pictures or videos of children taken from behind, or at the very least with the face blurred. These limits would be a *by default* solution for balancing families' freedom to share information and express themselves with children's right to data protection and privacy.

IV. Providing digital privacy for children

Having parents involved is the approach that existing laws and, as a result, several websites and applications propose to protect children's online privacy. With technological advancement, parents have a greater interest and responsibility than they have ever had before, and legal acts cannot easily keep up with technology.[30]

Parents should be informed about the digital world in order to better carry out this responsibility. They should be conscious of the significance of digital literacy. Accordingly, parents should have sufficient awareness to provide digital resources for their children while minimizing the Internet's possible dangers and risks. They should adjust their privacy settings, delete unknown contacts from their contact lists, and choose which details to share online wisely. In a study of US adults who had been using social media for at least two years, it was discovered that although they assumed they were communicating with an abstract or specific audience, they were indeed sharing with a wide range of people.[31]

---

[28] Steinberg, 861 and 866. o.

[29] Kupfer Joseph: Privacy, autonomy, and self-concept. *American Philosophical Quarterly*, *24(1)*, 1987, 85. o.

[30] Park Damin: Mining for Children's Data in Today's Digital World. *J. Nat'l Ass'n Admin. L. Judiciary*, *38*, 2018, 343—344. o.

[31] Barnes—Potter, i.m., 5—6. o.

To this end, some educational training or workshops should be held in schools to educate parents about the implications of their sharing of information about their children, with the aim of enhancing their digital literacy skills. Children should also receive similar education so that they can be a part of this safe Internet experience and work as a team with their families since they would be aware of the possible implications of their parents' online behaviour.

The social media platforms and applications could also assist parents in fully comprehending the sharing activity by creating maps that make the sharing experience understandable. For instance, the charts might display the target audience and provide some alerts about cyber-bullying, cyber-attacks, or possible crimes (e.g., paedophilia or child pornography).

However, the outcomes of these educational and informative activities can be anticipated several years after the work began. Since this is a long-term solution, we should also concentrate on quick-response solutions, such as enacting a law restricting parents from sharing their children's private moments with strangers.

COPPA, as Article 8 of the GDPR, only applies to data collected online from children. It excludes information gathered from adults that may be relevant to children. Thus, neither (1) an adult uploading photo of children on a general audience site, (2) an adult uploading photo of children in the non-child directed portion of an otherwise child-directed website (e.g., a parent's corner), nor (3) an age-screened user (age 13 or older) uploading photos of children on a mixed audience site or service are covered by COPPA.[32]
To find a good balance, considering the freedom of expression of parents, there could be mild restrictions in both the GDPR and the COPPA such as blurring the face, allowing only photographs taken from behind, placing emojis on the face, prohibiting nude images and videos, and so on.

Following the implementation of these rules, social media platforms may be expected to use Artificial Intelligence (AI) system to detect images of children that an adult wants to share, blurring the face or adding an emoji, or at the very least providing a clear map of the potential audience and risks of sharing and asking if the person is sure about sharing.

For example, Facebook used to have face recognition technology to create name tags on images, and the face template was not shared with third parties according to Facebook's policy. Nevertheless, Facebook does not use this technology anymore and the stored templates will soon be deleted from their system.[33] However, we recommend that social media sites, such as Facebook, may use this face recognition technology to protect children before their parents post photos as an alert and as a mild censor. Since certain

---

[32] Federal Trade Commission, *Complying with Coppa: Frequently Asked Questions*, https://www.ftc.gov/tips-advice/business-center/guidance/complying-coppa-frequently-asked-questions-0#F.%20Photos , at Section F, Question 4. (3 December 2021).
[33] Facebook, *What is the face recognition setting on Facebook and how does it work?*, https://www.facebook.com/help/122175507864081, (3 December 2021).

parents abuse their right to share information and publish their children's very first toilet experiences or diaper changes, these restrictions became essential.

V. Right to be forgotten for children

Article 17 of the GDPR states that "the data subject shall have the right to obtain from the controller, without undue delay, the erasure of personal data concerning him or her where legal grounds apply."[34] Recital 65 adds that the right to be forgotten is particularly important where the data subject gave his or her consent as a child and was not fully aware of the risks involved in the collection, and later wishes to delete such personal data, especially on the internet. Even if the data subject is no longer a child, he or she should be able to exercise that right.[35]

The freedom of expression is one of the exceptions to the right to be forgotten, according to Article 17 (3) (a) of the GDPR, and the right to be forgotten does not apply in this case.[36] When the data subjects are children, however, freedom of speech must be interpreted far more narrowly. Where there is a dispute involving children, as stated in Murray v Express Newspapers plc (CA), the balance Articles 8 of the European Convention on Human Rights (right to privacy) and Article 10 (right to freedom of expression) will result in favour of children.[37] Accordingly, in my view, even in the GDPR, an additional paragraph on Article 17 could be added to limit the exceptions when it comes to the children's data.

The right to be forgotten is an extremely important right in terms of regaining power. Even if the children no longer want it, a published image or video with the permission of a parent or other adult will remain on the Internet forever. As previously stated, if a third party downloaded or screenshotted a published photo, there is nothing that can be done. However, one can take steps to remove the photo from search engines such as Google, which is the very least a data controller can do, and the government should make it easier for children without a delay.

Otherwise, tragic stories about loss of control over one's own personal details would be all too frequent in today's digital world, such as Amanda Todd's story, a Canadian teenager who committed suicide after being subjected to long-term bullying because of a single photo. Amanda's related photo had been posted online, and she had released a silent YouTube video using a collection of handwritten notes to share her story before she died. Amanda wrote on one of the notes, "I'll never get the photo back", "[i]t's out there forever," she continues the next note.[38]

---

[34] GDPR, Article 17(1).
[35] GDPR, Recital 65.
[36] GDPR, Article 17(3)(a).
[37] Case EWCA Civ446, Murray v Express Newspapers plc and another, Judgement of the Court of Appeal, England and Wales, 7 May 2008, 512. o.
[38] YouTube, *My story: Struggling, bullying, suicide, self-harm, Thesomebodytoknow* videos, available at: https://www.youtube.com/watch?v=vOHXGNx-E7E, (3 December.2021) cited in Bunn Anna: Children and the 'Right to be Forgotten': What the right to erasure means for European children, and why Australian

Overall, the right to be forgotten is a remedy for regaining control over one's personal data, and this should be considered from a broad viewpoint when it applies to children's data. This right could strike a balance between freedom of speech and the right to privacy, favouring the privacy of children. This right was implemented in the EU with the GDPR, but it has an effect all over the world, including in countries where freedom of speech is valued culturally, such as the United States. Following the implementation of the right to be forgotten, New York drafted a Privacy Act that could be aligned with the GDPR.[39]

Nonetheless, under the COPPA, parents might review or have their child's personal information erased, as well as refuse to allow further collection or use of their child's data.[40] However, unlike the GDPR's right to be forgotten, the COPPA only covers parents' requests to delete their children's personal data. It would have been preferable to expand this provision to include children and even those who are no longer children, as Recital 65 of the GDPR suggests. In light of these examples, this approach could be applied to other countries and legal systems around the world.

VI. Conclusion

In this paper, I focused on the online sharing experiences of the parents regarding their children's private life. The first chapter examines the impacts of sharing on children's lives mentioning the potential harms and dangers such as the potential of an image or a video being used in a paedophilic or pornographic content by third parties; the possibility of kidnapping or violent crimes against children whose personal information were posted in detail; sensitive information about a child's health, gender, or race triggering potential problems in the schools or universities that they attend or even the jobs that they apply for; data brokers creating person profiles and sell them to advertisers, spammers, malicious distributors, job agencies, and even college admissions offices; exposing children to surveillance by social media platforms or government agencies that could cause a threat to privacy, risk of coercion, blackmail and discrimination.

The second chapter proposes a *by default* solution for balancing families' freedom to share information and express themselves with children's right to data protection and privacy, taking into account the European Union's Charter of Fundamental Rights, the European Convention on Human Rights, and the United Nations Convention on the Rights of the Child. The solution is to limit sharing of child-related memories from the very beginning, since, as the ECHR states, one's freedom of speech is limited until it endangers the integrity of others. Millions of families, for example, are very likely to damage their children's confidence and privacy by sharing naked images and the most private moments of their lives.

---

children should be afforded a similar right. *Media International Australia*, *170*(1), 2019, 41. o. https://doi.org/10.1177/1329878X19848503

[39] Georgiades, i.m., 1151. o.

[40] 16 CFR Part 312.4(d)(3).

The third chapter suggests a long-term solution: educating children and parents about the digital environment and improving their digital literacy knowledge and skills in schools through workshops and seminars sponsored by governments. However, since this would take years to implement, this chapter proposes a short-term AI approach that would use a facial recognition device to alert parents anytime they wish to post a child-related picture which could moderately censor the photographs if they contain harmful content (e.g., nudity). Data protection laws notably the GDPR and the COPPA should cover not only online personal data collected from children, but also child-related data uploaded by adults, in order to implement this AI approach and proposed restrictions.

If these solutions were not present at the time of the sharing, there is a way of remedy for children i.e. to exercise their right to be forgotten enshrined in the GDPR, even if they are no longer children. In addition, the COPPA allows parents to request the removal of their children's personal data. As previously stated, though, this entitlement should have been given to both children and those who are no longer children. With the assistance of this important right, they will regain power. Nevertheless, there is little that can be done if a third person has downloaded or or made screenshots of a published photo. However, the very least a data controller can do is to delete the photo from search engines like Google, and the government should make it easy for child-related data. This right could strike a balance between freedom of speech of parents and the right to privacy, favouring the privacy of children.

To summarize, states, data controllers, researchers, and parents should work together to solve the digital world's unforeseen challenges and unknown implications for children's data protection and privacy. Given the shortcomings of education of parents in today's world, more attention on enacting restrictive legislation is needed. Last but not least, courts should apply child friendly legal interpretation that protects their privacy not only in the EU and the United States but all over the world.

Farkas Alex:[1]

A véleménynyilvánítás szabadságának korlátozása a közösségi médiában

I. Bevezetés

Az internet és a közösségi média az ember alapvető jogainak a gyakorlatban való megvalósítását is megreformálta, kiterjesztette. A világháló legszélsőségesebb társadalmi szintű és fejlődéselvű értelmezése annak hatásait és történelmi jelentőségét nemcsak az adott társadalmi korra vetíti rá, hanem az egyik legfontosabb mérföldkőként tekint rá az emberiség történetében.[2] Az okostelefonok elterjedésének, és a közösségi média dominanciájának nászából született az a mai infokommunikációs korszellem, amely fokozatosan rombolja le a bizalmat a társadalomban a sajtó hagyományos megvalósulási formái és annak termékei iránt – általánosságban elmondható, hogy a hagyományos sajtó iránti bizalom egyre fogyatkozik. [3] A közösségi média felületein elmosódik a határ a fogyasztó és a tartalomszolgáltató között, a felhasználók közül bárki új, a média fősodor által szűretlenül generálhat tartalmat, amely közvetlenül, valós időben eljut a befogadóhoz.

Mára már kijelenthető, hogy kiépült a klasszikus médiaiparral párhuzamos médiaipar a közösségi oldalakon, sőt, párhuzamos, alternatív sajtó is. Ezeken a felületeken a tartalom-előállítók részéről történhetnek olyan megnyilvánulások, melyeket bizonyos csoportok sértőnek találhatnak, vagy olyan megnyilvánulások is, melyek megtétele egy adott jogi környezetben bűncselekménynek számíthat. Ennek fényében érthető, hogy sok olyan törvénytervezet születik világszerte, amelyek kifejezetten a világhálós véleménynyilvánítás korlátozását célozzák meg. Ez a bíráló hangok szerint árt a véleménynyilvánítás szabadságának, és más kommunikációs alapjogoknak is.

A közösségi médiaoldalak, melyeken az esetleges jogsértő kinyilvánítások megjelennek, igyekeznek saját, belső szabályzataik, és a rájuk vonatkozó törvények alapján helyi jelleggel, az adott ország területére vonatkozó jogszabályok szerint szűrni ezeket a véleménynyilvánításokat. Ezzel kapcsolatban több kérdés is felmerülhet. A jog szempontjából hogyan tekintendő az, hogy ki a felelős a véleménynyilvánításért, a felhasználó, aki megnyilvánult, vagy a tartalomszolgáltató, akinek a felületén az a véleménynyilvánítás megjelent? Mennyire felel meg az alapjogok természetének, és általában a modern demokratikus nyugati nemzetállamok alkotmányos rendjének az, hogy egy piaci szereplő, egy gazdasági társaság, mely szolgáltatásként nyújtja a közösségi oldalakhoz való hozzáférést, korlátozza a felhasználók kommunikációs

---

[1] A tanulmány az ELTE-ÁJK Jog- és Társadalomelméleti Tanszékére írt szakdolgozatom alapján készült. Címe: A véleménynyilvánítás szabadságának korlátozása a közösségi médiában, konzulens: Dr. Nagypál Szabolcs adjunktus.

[2] Krüger, Oliver: Gaia, God, and the Internet: The History of Evolution and the Utopia of Community in Media Society. *Numen*, 2007/54. 138–173.

[3] American Press Institute: *How Americans get their news* https://www.americanpressinstitute.org/publications/reports/survey-research/how-americans-get-news/ (A kutatás ideje: 2022. 03. 27.)

alapjogait, kvázi esetről-esetre elvégzett, rögtönzött alapjogi-tesztekkel, melyet alapvetően nem jogászok, hanem a cég moderátorként foglalkoztatott munkavállalói, sőt, gyakran automatizált tartalomszűrő algoritmusok végeznek?

A dolgozatom célja, hogy e fenti kérdésekre válaszolva bemutassam azt, hogyan korlátozzák az államok, és maguk a közösségi oldalak üzemeltetői a világhálós felületeken a károsnak vélt tartalmakat, milyen jogi és nem jogi eszközökkel tették ezt meg korábban, és hogyan tervezik a jövőben az erre vonatkozó szabályozás átalakítását kivitelezni.

II. A véleménynyilvánítás szabadságának korlátozásáról általában

A modern jogállamokban nem tud minden alapjog maradéktalanul érvényesülni egyszerre, ezért elengedhetetlen a kontrollált alapjogkorlátozás. Az állam feladata az, hogy biztosítsa a jogalanyok alapjog-gyakorlását úgy, hogy lehetséges legyen az államban a rendezett együttélés, és közben mindenki számára elérhető legyen az alapjogok gyakorlása. Közvetett módon abból, hogy az alapjogok mindenkire vonatkoznak, az is következik, hogy ha az állam nem korlátozná egyik-másik alapjogot eseti jelleggel, akkor egyik alapjog sem tudna érvényesülni valójában, hiszen az jogalanyok alapjogai kioltanák egymást, és így csak az egyes, erősebb jogalanyok akarata érvényesülhetne.[4]

Mikor az egyes alapjogok a gyakorlatban érvényesülnek, rengetegszer előfordul olyan eset, mikor az egyik érvényesülése csorbítja a másik megvalósulását. Az államnak kötelessége az ilyen esetekben feloldani az alapjogi konfliktusokat, az ütköző jogoknak egymás javára történő korlátozása útján.[5] Tehát minden egyes alapjogkorlátozás mögött ott kell lennie egy olyan másik alapjognak a védelmének, mely legalább olyan jelentős, mint a korlátozni kívánt jog. A véleménynyilvánítás a magyar és európai jogi kultúrában korlátozható alapjog, és a kollízióban alulmarad az emberi méltóság védelmével szemben, ami egy korlátozhatatlan alapjog.[6]

Az emberi élet és a vele egybeolvadó méltóság védelmén kívül a többi emberi jogunkat a magyar Alkotmánybíróság korlátozhatónak tekinti.[7] Az Alaptörvény nevesíti az alapjogokkal foglalkozó szakirodalom és ítélkezési gyakorlat körében gyakran használt *szükségességi-arányossági* tesztet, amely szerint, ha egy alapjog lényeges tartalmát a korlátozás sérti, akkor a korlátozás nem állja ki a tesztjét.[8]

A dolgozatban nagy hangsúlyt kell fektetnünk az Amerikai Egyesült Államok véleménynyilvánítás-korlátozásának sajátosságaira, mivel a gyakorlatban a közösségi

---

[4] Petrétei József: *Az alkotmányos demokrácia alapintézményei.* Dialóg Campus, Budapest, 2009, 451. old.
[5] Sári János, Somody Bernadette: *Alapjogok*. Osiris, Budapest, 2008, 48. old
[6] Tóth J. Zoltán: *„Oszthatatlan és korlátozhatatlan?" – Gondolatok az emberi élethez és méltósághoz való jogról az eutanáziahatározat kapcsán.* http://jesz.ajk.elte.hu/tothj21.html (Letöltve: 2022.03.27.)
[7] Sári – Somody: i.m. 49. old
[8] Uo. 49. old.

média oldalak korlátozását tekintve – habár ezt a globalizáció miatt sommásan kijelenteni nem lehet – mindenképp az ottani joggyakorlat és jogfelfogás irányadó. Megjegyzendő viszont, hogy ma már ezek a különbségek, szintén a globalizáció folyamata miatt egyre jobban csökkennek.

A szakirodalom egyetért abban, hogy az alapjogok versengésével kapcsolatban más az általános hozzáállás a kontinensen és az Egyesült Államokban. A kontinensi alkotmányos megközelítés a háború után paradigmát váltott, a népszuverenitás kizárólagosságába vetett hit és bizalom helyett az alkotmány elsődleges védelme került előtérbe, míg ezzel párhuzamosan Amerikában megerősödött az a megközelítés, hogy az amerikai alkotmányos rendszer – mely az individualizmusra épül - egyedi és különleges („*American exceptionalism*" elve).[9] Az individualizmus, és ezáltal a kommunikációs alapjogok érvényesülésének ereje eleve sosem volt annyira erős a kontinensen, mint Amerikában, ám Európa a közösségek szerepét és az egyént is több személyi védelemmel óvja.[10]

Az Egyesült Államok Alkotmányának Első Kiegészítése így rendelkezik: *„1. § A Kongresszus nem alkot törvényt vallás alapítása vagy vallás szabad gyakorlásának eltiltása tárgyában; nem csorbítja a véleménynyilvánítás- vagy a sajtó szabadságát; nem csorbítja a népnek a békés gyülekezéshez való jogát, valamint azt, hogy a kormányhoz forduljon panaszok orvoslása céljából."* Az amerikai Legfelsőbb Bíróság a szólásszabadság-védelmi rendszerét úgy alakította ki, hogy e merev és rövid rendelkezést az évtizedek során kvázi kiegészítette a saját gyakorlatával azt illetően, hogy milyen korlátozás minősül alkotmányba ütközőnek. Az Egyesült Államok alkotmánya így de facto „*common law alkotmánnyá*", esetjogi alkotmánnyá vált.[11] Fontos kiemelni azt, hogy az európai stílusú alapjogkorlátozásokkal szemben, melyek eseti jelleggel minden alkalommal megmérik mérlegen a kollízióban találkozó alapjogok által képviselt értékek súlyát, addig az amerikai alapjogi természetű jogalkalmazásban nem ad hoc jellegű mérlegelés a véleménynyilvánítás korlátozásával kapcsolatos jogviták dogmatikai alapja, hanem a véleménynyilvánítások minősítésének szigorú kategorizálása.[12]

Az amerikai legfelsőbb bíráskodás az általánosan elfogadott nézet szerint mindig elkülönítette egymástól a „magas értékű" és az „alacsony értékű" szólást, s az alacsony értékű szólást kevéssé érezte méltónak az alkotmányos védelemre – kiemelendő, hogy az alacsony értékű szólások is élvezik az Első Kiegészítés védelmét, viszont nem járulnak hozzájuk olyan erős korlátozási feltételek. LAKIER szerint ez viszont csak a *New Deal-korszak* jogalkalmazása óta van így, s ez a kategorizálás nem feleltethető meg az alkotmányozók eredeti szándékának.[13] A „magas értékű" véleménynyilvánítások közé tartozik a sajtóban megjelent szólás, a vallással kapcsolatos szólás és a politikai jellegű

---

[9] Pozsár – Szentmiklósy Zoltán: *Alapjogok mérlegen – az általános alapjogi tesztek dogmatikája.* HVG-ORAC, Budapest, 2016, 36. old.

[10] Douglas-Scott, Sionaidh: The hatefulness of protected speech: comparison of the American and European approaches. *William and Mary Bill of Rights Journal*, 1999/2. 305. old.

[11] Koltay András: *A szólásszabadság alapvonalai - magyar, angol, amerikai és európai összehasonlítás-ban*, Századvég, Budapest, 2009, 98-99. old.

[12] Uo, 100-101. old.

[13] Lakier, Genevieve: The Invention of Low-value speech. *Harvard Law Review*, 2015/6/128. 2168. old.

szólás. Az „alacsony értékű” véleménynyilvánítások közé tartoznak a reklámszövegek, üzleti célú szólások, a becsületsértést, vagy hitelrontást, jó hírnevet sértő szólások, az obszcén, profán, vulgáris, bujálkodó kifejezések, valamint a „*fighting words”* kategóriája, amit magyarul „támadó szavaknak” lehetne lefordítani.[14] Ezt az utóbbi kategóriát a *Chaplinsky v. New Hampshere ügy* indoklásában a Legfelsőbb bíróság úgy definiálta, hogy ezek sértő kifejezések, melyek alkalmasak arra, hogy a közlés címzettjéből erőszakos reakció-cselekményeket váltsanak ki. [15]

SUNSTEIN szerint lehetetlen a szabad véleménynyilvánítás az alacsony és magas értékű beszéd megkülönböztetése nélkül, mivel az amerikai jogrendszerben a véleménynyilvánítási aktus rendkívül széles skáláját fedi le a tevőleges aktusoknak. Véleménynyilvánítás lehet a pornográfia, a politikai beszéd, jóhírnév megsértését megvalósító szólás, halálos fenyegetések, nyilvános viták, szimbolikus tüntetések aktusai, melyeket kategorizálás nélkül egyenlően venne számba az Első Kiegészítés védelme.[16] LAKIER szerint viszont ez a megkülönböztetés annak az eredménye, hogy a XVIII-XIX. század joggyakorlatával szemben, a harmincas évekre a Legfelsőbb Bíróság gyakorlatában elterjedt a véleménynyilvánításnak a libertáriusabb olvasata, amely csak akkor engedélyezte az állam szerveinek a véleménynyilvánítás korlátozását, ha az a szólás, melyet korlátoznának, hordozza a *„clear and present danger”*-t, az erőszak közvetlen és nyilvánvaló veszélyét. Mivel ennek az eredménye egy restrikciós deficit lett, tehát a Legfelsőbb Bíróság a saját döntéseivel kifogta a „saját vitorlájából a szelet”, és csökkentette a saját hatáskörét a szólások utólagos szabályozása terén, fel kellett állítani a véleménynyilvánításoknak „alacsony” és „magas” értékű kategóriáit – az alacsony értékűnek bélyegzett szólásokkal bélyegezték meg azokat a szólásfajtákat, melyeket normális esetben a korábbi jogalkalmazási gyakorlat alapján eseti jelleggel egyébként is korlátoztak volna.[17]

Szembeállítva a korlátozási modelleket, látszik, mennyire markánsan különböző az amerikai és európai felfogás a véleménynyilvánítás szabadságáról, és annak korlátozásáról. Nem kívánok viszont olyan látszatot kelteni, mintha az Amerikai Egyesült Államok tündöklő példája lenne az alapjogok tiszteletben tartásának a túlontúl szigorú, véleménynyilvánítást elnyomó európai államokkal való összehasonlításakor, ha ez így lenne, a dolgozat sem íródott volna meg – az amerikai rendszer visszásságai a későbbiekben kifejtettek alapján nyilvánvalóbbak lesznek.

Jelen kulturális közegben, melyben a közéleti-kulturális szereplők nagy hangsúlyt fektetnek a politikai korrektségre – melyet egyesek a szólásszabadság végét megtestesítő jelenségnek titulálnak, mivel öncenzúrára késztet[18] - és a társadalmi érzékenységre, nyomás helyeződik a közösségi média oldalakra, hogy a felhasználók véleménynyilvánítását korlátozzák a felületeiken. Felmerül a kérdés, hogy ha közéleti

---

[14] Uo.
[15] Shaman, Jeffrey M.: The Theory of Low Value speech. *SMU Law Review*, 1995/48/2. 301. old.
[16] Sunstein, Cass R., Low Value Speech Revisited. *Northwestern University Law Review*, 1989/83/3. 555-556. old.
[17] Lakier, i.m. 2202. old.
[18] Hanák András: Szent szólásszabadság. *Fundamentum*, 2009/4. 49-68.

jellegű véleménynyilvánítást kíván korlátozni egy közösségi média oldal, akkor a felhasználónak csorbítja-e a szabad véleménynyilvánításhoz fűződő alapjogát? Mi történik, ha nem az állam korlátozza a polgár alapjogát, hanem egy olyan jogi személy, mely a közösségi oldal üzemeltetője? A közösségi média szolgáltatók, akik a felhasználóik véleménynyilvánítását korlátozzák, nem kötődnek semmilyen szinten sem az államhoz, nem a népszuverenitás megnyilvánítói, hanem magánjogi szereplők, akár csak a véleménynyilvánításában korlátozott személy – így hierarchikus szempontok szerint, alapjogok terén azonos lépcsőfokon állnak. Felmerül, hogy lehetséges-e az, hogy magánjogi személyek egymás alapjogát korlátozzák. A szakirodalom ezt a problémakört az alapjogok *horizontális hatályaként* jelöli meg.

III. Az alapjogok horizontális hatálya

A szakirodalom az alapjogok horizontális hatályának megjelenését az alábbi modellek alapján mutatja be: amerikai modell („*state action doctrine"*), német modell („*Drittwirkung"*) és a közvetlen horizontális hatály modellje.[19] Az amerikai modell abból áll, hogy a Legfelsőbb Bíróság kialakította az „állami cselekvés tanát" („*state action doctrine"*). A célja az, hogy elkülönítse a bíróság a tiltott állami beavatkozásokat és a nem tiltott magánbeavatkozásokat az emberi jogok érvényesülése terén, s a hozzáállás lényege, hogy a magánszemély másokra ártalmas cselekedete még ha meg is valósít egy büntetőjogi tényállást, mégsem minősülhet úgy, hogy a sértett fél alkotmányban garantált jogai nem érvényesülhettek emiatt, hiszen a törvénysértés elkövetője nem gyakorolt felette állami közhatalmat. A közhatalom gyakorlását pedig úgy definiálják, hogy valamilyen állami döntésre, cselekvésre vezethető vissza a sérelem, például egy magánszemély – akár egy közigazgatási szervvel szerződéses viszonyban álló cég – az állam valamelyik szerve által átruházott jogkörben járt el.[20]

A német modell, a „*Drittwirkung" (harmadik személlyel szembeni hatály)*, egyaránt jelenti a magánjogi jogalanyok alapjogi kötöttségét, és az alapjogok érvényességét a magánjog egészét illetően.[21] A német modell legjobb példázata a *Lüth-ügy*, mely röviden összefoglalva arról szól, hogy 1950-ben Erich Lüth nagy nyilvánosság előtt egy film bojkottjára szólította fel a közvéleményt a rendező náci múltja miatt. A film rendezője emiatt bírósághoz fordult, mely kötelezte is Lüth-öt cselekménye befejezésére. Az ügy végül a német alkotmánybíróság elé került, mely Lüth szabad véleménynyilvánításhoz való jogára hivatkozva megváltoztatta a rendes bíróságok döntését.[22] A német alkotmánybíróság arra a megállapításra jutott, hogy a német alaptörvénynek az egyének

---

[19] Gárdos-Orosz Fruzsina: *Az emberi jogok alkalmazásának lehetőségei a rendes bíróságokon különös tekintettel a magánjogi jogvitákra* c. doktori értekezéséhez. http://www.sze.hu/~smuk/DoktoriIskola/Fokozatszerzes/OroszF/Tezisek_Gardos-O%20F.pdf (Letöltve: 2022. 03. 27.)

[20] Halmai Gábor (szerk.) - Tóth Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 35. old.

[21] Baj Eszter: *Az alapjogok közvetlen alkalmazhatósága bírósági eljárásokban.* http://www.kre-dit.hu/tanulmanyok/baj-eszter-az-alapjogok-kozvetlen-alkalmazhatosaga-birosagi-eljarasokban/ (Letöltve: 2022. 03. 27.)

[22] Molnár András – Téglási András – Tóth J. Zoltán: *A magánjogi és az alapjogi érvelések együttélése – feszültségek és dilemmák.* http://jesz.ajk.elte.hu/molnar50.pdf (Letöltve: 2022. 03. 27.)

negatív jogait tartalmazó katalógusa meghatároz egy objektív értékrendet, amelyeknek a jogrendszer egészében érvényesülnie kell – valamennyi jogi normának összhangban kell lennie az alapjogok által meghatározott értékrenddel, így értelemszerűen a magánjogi normák sem menekülnek meg az alapjogok értékrend-ítéletétől.[23] Ezt a bíróságok generálklauzulák segítségével oldják meg, melyek segítségével a német Alaptörvényt mindenek felett veszik figyelembe – ennek ellenőrzésére pedig a valódi alkotmányjogi panasz támad eszközként a német alkotmánybíróság kezében.[24]

GÁRDOS-OROSZ hivatkozik arra, hogy az ír és lengyel alkotmányos rendszerekben a horizontális hatály közvetlenül érvényesül, hiszen a rendes bíróságok használhatják közvetlenül az emberi jogokat hivatkozásként ítélkezésük során.[25] A magyar jogalkalmazás explicit nem követi egyik modellt sem, ám történtek az utóbbi időszakban paradigmaváltások, pl. a valódi alkotmányjogi panasz bevezetése a magyar jogalkalmazásba – ez garantálja azt, hogy a rendes bíróságok döntései megfeleljenek az Alaptörvényben katalogizált alapjogoknak.[26] Ám általánosságban a magyar viszonyokat a horizontális hatályt illetően a konszenzus hiánya jellemzi. BEDŐ Renáta tanulmányában összefoglalja azt, hogy bár a magyar szakirodalomban különböző felfogások léteznek a horizontális hatály mibenlétéről, abban a jogász társadalom egyetért, hogy az alapjogok érvényesülése a magánjogi jogviszonyokban is elvárható. Emellett kifejti azt, hogy az alkotmánybíróság gyakorlatában tendenciaszerűén fordul elő az, hogy a rendes bíróságoktól több alapjogvédelmi feladat vállalását várja az Alkotmánybíróság – az Alkotmánybíróság nem kíván a bíróságok feletti szuperbírósággá válni, az alapjogi kérdésekben a proaktivitást értékelné a rendes bíróságok gyakorlatában. Ugyanakkor BEDŐ kiemeli azt is, hogy ez más szerepfelfogást követelne meg a bíróságoktól, hiszen a magánjogi jogszabályok mellett az Alaptörvényre is tekintettel kéne lenniük, ehhez pedig szükség van arra, hogy a bíróságokban tudatosodjon a jelentős szerepük az alapjogok jogi úton való kikényszerítésének terén.[27] DOJCSÁK Dalma ennél is tovább megy, azt jelenti ki, hogy a bíróságoknak azt kéne felismerniük, hogy az összes feladataik közül az alapjogok védelme a legfőbb, és ha ezt nem teszik, az alapjogok kiüresednek.[28]

A *state action doctrine* modell alacsonyabb rendű védelmet nyújt a magánszemélyek viszonyai közt, sőt, kijelenthetjük, hogy a magánszemélyek jogviszonyait csak akkor szabályozza, ha található állami elem a kérdéses jogviszonyban. Ez azt jelenti, hogy az amerikai alapjogi védelem nem valósul meg maradéktalanul, sőt, rendkívüli módon hiányos a nem állami szereplők egymás közti viszonyaira értve. Ha a horizontális hatály érvényesülése szempontjából tekintünk a tech-óriás cégek szóláskorlátozási tevékenységeivel kapcsolatos problémákra, rögtön észre is vesszük, hogy a gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a közösségi média oldalaknak német területen szigorúbb

[23] Halmai – Tóth: i.m. 100-101. old.
[24] Gárdos-Orosz: i.m. 9. old.
[25] Uo., 7. old.
[26] Somody Bernadette - Szabó Máté Dániel - Vissy Beatrix: *Az alapjogi bíráskodás kézikönyve*. HVG-ORAC, Budapest, 2013., 31. old.
[27] Bedő Renáta: Az alapjogok érvényesülése magánviszonyokban Magyarországon – fókuszban fórumrendszer. *Fundamentum*, 2018/1. 60-63. old.
[28] Dojcsák Dalma: Beszűrődő alapjogok. Alapjogi bíráskodás és annak hiánya a rendesbíróságok gyakorlatában: Ki védje az alapjogokat? *Fundamentum*, 2016/1., 75–78. old.

szabályzásnak kell megfelelniük az alapjogkorlátozásnak minősülő cselekedeteket illetően, mint az Egyesült Államokban.

Példaképp hivatkozok egy olyan esetre, melyben a karlsruhei bíróság úgy ítélte, hogy a *Facebook* jogtalanul távolította el 2018 augusztusában egy hozzászóló megjegyzését - és függesztette fel felhasználói fiókját -, melyben a bevándorlókat bűnözőknek nevezte. A weboldal a saját 2018. áprilisi felhasználási feltételeiben foglalt közösségi irányelvekben kifejtett tilalomra hivatkozott, ám ott nem volt kellő alapossággal definiálva, mit kellene érteni a „gyűlöletbeszéd" fogalom alatt, s így jogtalanul korlátozta a hozzászóló szabad véleménynyilvánítását. A bíróság úgy találta, hogy alapvetően a törvényi előírásoknál meghatározhat az oldal szigorúbb feltételeket, melyek alapján szűri a felületén megjelenő tartalmakat, ám nem tartotta megfelelőnek, hogy a felhasználó nem kapott értesítést a bejegyzés törléséről, a felhasználói fiókja felfüggesztéséről, nem indokolták meg a felhasználónak a felfüggesztés okát, és védekezni, reflektálni sem tudott e megszorítások ellen.[29]

Az Egyesült Államokban hasonló módon nehezen lehetne hivatkoznia egy bíróságnak jogvitában az alapjogsérelemre, mivel a *state action doctrine* nem alkalmazható, ha nincs állammal kapcsolatos elem a jogviszonyban, így az amerikai alkotmányos hozzáállás szerint valójában nem sérült a hozzászóló alapjoga – egyszerűen nem tartotta be a szolgáltatás használata közben az általa vállalt felhasználási feltételeket, így a szolgáltatónak joga van szankciókat alkalmaznia vele szemben. Vannak olyan vélemények, melyek úgy gondolják, hogy mivel a közösségi médiaoldalas kommentek nagy nyilvánosság előtt keletkeznek, egy kvázi közös, virtuális vélemények szabad piacán, emiatt állami funkciót valósítanak meg, így segítik a szabad szóláshoz való jog megvalósulását.[30] A *Manhattan Community Access Corp v. Halleck* ügyben, mely az amerikai legfelsőbb bíróság előtt zajlott 2019-ben, a bíróság azt határozta, hogy *„… egy magánjogi személy, mint az MNN, amely megnyitja a tulajdonába tartozó felületet más szólására, ettől az aktustól nem válik állami szereplővé*".[31] Ha bízhatunk a globalizáció folyamatában a jogelvek és jogszabályok terjedése tekintetében, és az Egyesült Államokban az európai országokhoz hasonlóan kialakul a jövőben valamely modellje a közvetlenebbül meghatározott horizontális hatálynak, akkor talán a tech-óriások cenzúrája már nem lesz ekkora probléma. A jelen viszonyok között viszont úgy néz ki, hogy az *American exceptionalism* fogalma inkább negatívan értékelendő az európai alkotmányossághoz képest, legalábbis, ha a nem állami szereplők által végzett alapjogsértések megítélését vesszük figyelembe.

---

[29] Giordano, Chiara: *Top German court rules Facebook illegally removed 'hate speech' posts*. https://www.independent.co.uk/news/world/europe/facebook-germany-racist-hate-speech-b1893115.html (Letöltve: 2022. 03. 27.)

[30] Maggiore, Peter*:* Viewer Discretion is Advised: Disconnects between the Marketplace of Ideas and Social Media Used to Communicate Information during Emergencies and Public Health Crises. *Michigan Telecommunications and Law Review*, 2012, Vol. 18, Issue 2

[31] *Manhattan Community Access Corp. v. Halleck*, 139 S. Ct. 1921 (2019) https://casetext.com/case/manhattan-community-access-corp-v-halleck?__cf_chl_jschl_tk__=pmd_9MLQl7EbjsgLaAGMiu6F3WocRbimBehqGhNjt6vSj9c-1629526789-0-gqNtZGzNAlCjcnBszQi9 (Letöltve: 2022. 03. 27.)

IV. A felelősség kérdésköre a közösségi médiában történő véleménynyilvánítások kapcsán

Rövid kitérőként körülhatároljuk a közösségi média sajátosságait, melyek meghatározzák a különbözőségét más felületektől jogi szempontból. BOYD és ELLISON felépített egy hármas ismérvrendszert, mely meghatározza azt, hogy mikor nevezhető egy honlap közösséginek. Az első ismérv a nyilvános (vagy félnyilvános) felhasználói oldal létrehozása egy zárt rendszert alkotó oldalon; a második feltétel ezeknek az oldalaknak az összekötése azokkal a különböző felhasználói profilokkal, melyekkel kapcsolatban vannak, vagy abban kívánnak lenni; a harmadik ismérv pedig ezeknek a kapcsolatoknak az áttekinthetősége, átláthatósága.[32] A szakirodalom ezt az interaktivitási tulajdonságát az internetnek olyan jelentősnek tartja, hogy elnevezte a hagyományos internetfelületekkel szembeni megkülönböztetés gyanánt „*web 2.0"*-nak. A web 2.0 esernyőfogalma alá tartoznak a közösségi oldalak is, a videómegosztó oldalak, közösségi szerkesztésű enciklopédiák (*„wikik"),* blogok, vlogok, és hasonló felületek. Különös ismertetőjele a „*prosumer"* megjelenése, az angol *producer* (előállító) és *consumer* (fogyasztó) szavak összeállításából. Ez arra utal, hogy a modern web 2.0-felhasználó nem csak fogyasztja, hanem megosztja, közvetíti és alkotja is a tartalmat.[33] A fogyasztó és előállító alanyi keveredése okozza azt, hogy a médiának hagyományosan tulajdonított „kapuőr" (A kapuőr médiatudományi fogalom, Kurt LEWIN dolgozta ki. Azt írja le, hogy a hírszerkesztők állítják össze a híreket, amelyek eljutnak a fogyasztókhoz, és így irányítják a médianarratívát és közbeszédet – LEWIN a kapuőröket a háziasszonyokhoz hasonlította, akik eldöntik, mit kap az asztalnál enni a család.[34]) szerep ezeken a felületeken megszűnik. Felmerülhet a kérdés, hogy ha általánosan elmondható, hogy a weboldalak nem szerkesztők, kapuőrök, hanem csak felületet biztosítanak mások tartalmának, mégis miért érdekeltek a tartalom korlátozásában. Ez a weboldalak esetleges tartalomért viselt felelősségviselésének elhárítása miatt alakult ki, mely felelősségviselési szabályok alább kifejtésre kerülnek.

A közösségi médián tett véleménynyilvánításokért viselt felelősség kapcsán az egyik kulcskérdés az anonimitás jogi megítélése. Habár a mai, közösségi média felületek által dominált internetes térben megszokott a felhasználók nevének és arcának megjelenítése, ám még az olyan weboldalak tekintetében is, melyek web 2.0 felületnek minősülnek, lehetséges igazi név és arc felvállalása nélkül tartalmat gyártani. Például ilyen a *YouTube*, a *twitter*, *reddit*. A szakirodalom szerint kimondható, hogy általánosságban értve az internetes tevékenységek, így az interneten történő szólás is, eredendően anonimitást előfeltételeznek.[35]

---

[32] Boyd, Danah M. – Ellison, Nicole B.: Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication* 2007/13. 210–230.

[33] Szűts Zoltán: *Online – Az internetes kommunikáció és média története, elmélete és jelenségei.* Budapest, Wolters Kluwer Kft., 2019

[34] Horányi Özséb - Szabó Levente*: A kommunikáció ágenséről.* In: Horányi Özséb (szerk.): *A kommunikáció mint participáció.* AKI-Typotex, Budapest, 2006. 185. old.

[35] Zeno-Zencovich, Vincenzo, *Anonymous speech on the Internet*. In: *Media Freedom and Regulation in the New Media World* (szerk.: Koltay András), Budapest, Wolters Kluwer Kft., 2014, 103. old.

A névtelenség az interneten úgy valósul meg, hogy nem a tartalom, hanem a tartalom konkrét közlője kerül elfedésre. ZENO-ZENCOVICH szerint ez a jelenség az internet technológiai sajátságaiból ered, és ez társadalmi szokássá változtatta az internetes szólás anonim jellegét. Tehát nem egy kifejezett „anonimitáshoz fűződő jog" került intézményesítve, hanem egyszerűen a közhatóságok és a magáncégek, szolgáltatók nem gyakorolnak normatív vagy technológiai eszközzel nyomást olyan célból, hogy kötelezzék a felhasználót arra, hogy azonosítsa magát az interneten történő véleménynyilvánítás során.[36]

Ennek az anonimitásnak a megítéléséről eltérőek a szakirodalmi álláspontok. Az egyik álláspont szerint a névtelenség megengedi a legteljesebben gyakorolt szólásszabadságot.[37] Ezen kívül a névtelen közzététel bírósági felfedése, a perrel fenyegetettség dermesztő hatást hatást (*chilling effect*) gyakorolhat a felhasználóra.[38] Más álláspont szerint az internetes anonimitás káros, mivel elvész a tartalomszolgáltató számonkérhetősége, és ez azt eredményezheti, hogy az egyes személyeket nem lehet jogkövető magatartásra bírni a névtelenség álarca mögött. David DAVENPORT kifejti, hogy a szabadságjogaink eredője nem a szabadság, hanem a *számonkérhetőség*, mivel a számonkérhetőség nélkül nem valósul meg a jog uralma, a jogállami keret létezése nélkül pedig alapjogi jogosultság sem létezhet, ezáltal a teljes erejében, felelősség nélkül gyakorolt szólásszabadság jogtalanságot okoz, sőt, a szerző megfogalmazása szerint széttépi a társadalom hagyományos kereteit.[39] Az Egyesült Államokban, egy kaliforniai bíróság úgy határozott *a Digital Music News vs. Superior Court of Los Angeles, Escape Media Group* ügy kapcsán, hogy az anonim internetes véleménynyilvánítás a kaliforniai alkotmány, valamint a Bill of Rights Első Kiegészítésének védelmét élvezi. [40]

Az internetes anonimitás fontosságát a digitális világon érvényesített emberi jogok tekintetében kiemelte az ENSZ vélemény- és szólásszabadsággal foglalkozó különleges előadója, valamint az ENSZ emberi jogi főbiztosa is, különösen az lmbtq-közösség tagjaira, politikai aktivistákra és más veszélyeztett csoportokra tekintettel.[41] A *Facebook* viszont a sokat támadott „*real name policy"* szabállyal, mely kötelezi a felhasználókat a valódi nevük viselésére, sérelmet ejt az internetes anonimitás, valamint, ahogy a meleg és lmbtq-közösség tartotta, a polgárok önidentifikáláshoz való jogán.[42] Ezt a helyzetet 2015-ben úgy oldotta fel a weboldal – a kritikák szerint ez nem valódi szabályváltoztatás -,

---

[36] Uo., 104-105. old.

[37] Palme, Jacob, *Anonymity on the Internet*. https://people.dsv.su.se/~jpalme/society/anonymity.html (Letöltve: 2022.03.31.)

[38] Bayer Judit, *A háló szabadsága*. Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 2005.

[39] Davenport, David: Anonymity on the Internet: Why the Price May Be Too High. *Communications of the ACM* 2002/4. 33 – 35. old.

[40] Houston, Thaddeus: Constitutional Drag Race Anonymous Online Speech After Digital Music News v. Superior Court. *Berkeley Technology Law Journal*, 2015/30/4.

[41] Gunther, Sara, *Facebook's "Real Name" Policy: A Violation of the Corporate Responsibility to Respect Human Rights.* https://media.business-humanrights.org/media/documents/files/documents/Sarah_Gunther_Facebook_Real_Name_Policy.pdf (Letöltve: 2022.03.31.)

[42] Tracer, Dan, *Facebook Targeting Drag Queens, Forcing Them To Use Their Legal Names*. http://www.queerty.com/facebook-targeting-drag-queens-forcing-them-to-use-their-legal-names-20140911 (Letöltve: 2022.03.31.)

hogy azt követelik meg a felhasználóktól, hogy olyan nevet tüntessenek fel, amelyen az ismerősei a való életben szólítják, és ha ez a név nem felel meg annak, amit a weboldal adminisztrációja – hamisságot jelző felhasználói jelentések alapján – a felhasználótól bekért azonosító okmányokon lát, a felhasználónak elő kell adnia az érveit arra, hogy milyen indokból nem kívánja feltüntetni a valódi nevét.[43]

Miért fontos vajon a Facebooknak az, hogy a felhasználóik beazonosíthatóak legyenek? Félretéve a gazdasági indokokat, mely a személyre szabott hirdetésekre vonatkoznak, utalhatunk újfent az anonimitással járó számonkérhetőség-deficitre. Hiszen, ha valakit egy weboldalon egy beazonosíthatatlan, vagy hamis azonosság mögé bújt felhasználó sérelmes véleménynyilvánítással illet, a sértettnek csak a weboldalt tudja bepanaszolni. A weboldalak tartalomért viselt felelőssége pedig az alábbiak szerint alakulhat.

Az internetes tartalmakhoz két féle felelősségi alakzat társulhat. Különböző jogi felelősséget visel a tartalomért a tartalom és a tárhelyszolgáltató. A klasszikus értelemben vett tárhelyszolgáltatás egy olyan, pusztán technikai jellegű szolgáltatás, amely tartalmazza az anyagi tárolást, a világhálóhoz kapcsolódást és az oldal elérhetőségét a világhálón.[44] A szolgáltatás technikai jellegéből következően nem felelnek a joggyakorlatban az általuk tárolt és továbbadott tartalmakért, és azt nem kötelesek kivizsgálni; ha mégis így tennének, hogy elkerüljék a felelősségre vonást, az félő, hogy cenzúrához vezetne.[45] A tartalomszolgáltatók online környezetben általában valamely közvetítő tárhelyszolgáltató eszközeinek felhasználásával hajthatnak végre jogsértést a tárhelyszolgáltató tudta nélkül.[46] Tehát egy jogsértő tartalom megosztója beazonosíthatatlan, a tartalomért a felelősséget csak a tárhelyszolgáltató tudja vállalni.

A weboldalak felelősségét általánosságban ilyenkor az európai és amerikai jogban „*notice-and-takedown*”[47], értesítési-eltávolítási protokoll védi, amely szerint a sértett csak akkor perelhetné a moderálást nem alkalmazó weboldalt, ha a neki elküldött jelzésre nem távolította el az általa kifogásolt bejegyzést.[48]

---

[43] Facebook súgóközpont: *Milyen nevek használhatók a Facebookon?*. https://www.facebook.com/help/112146705538576 (Letöltve: 2022.03.31.)

[44] Bartóki-Gyöngyi Balázs: A tárhelyszolgáltatók felelőssége a jogsértő tartalomért – különös tekintettel a francia bírósági gyakorlatra. *Iustum Aequum Salutare,* 2011/3

[45] uo.

[46] Dr, Liber Ádám: *A közvetítő szolgáltatók felelőssége a szellemi tulajdon megsértéséért az Európai Unióban.* Iparjogvédelmi és szerzői jogi szemle, 2013/3 6-41. old.

[47] Ezt az elvet Európában az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32001L0029&from=HU ; az Egyesült Államokban pedig a THE DIGITAL MILLENNIUM COPYRIGHT ACT OF 1998 (DMCA) szabályozta https://www.copyright.gov/legislation/dmca.pdf (Letöltve: 2022.03.31.)

[48] Dr. Paczolay Péter alkotmánybíró párhuzamos indoklása, *19/2014. (V. 30.) AB határozat* http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/4E4D071867671629C1257B0C00212E7F?OpenDocument (Letöltve: 2022.03.31.)

A világhálós megjegyzések megítélése kapcsán egy fontos határozatot hozott Strasbourg a *Delfi v. Estonia* ügyben.[49] Az észt legfelsőbb bíróság szerint a Delfi weboldal azon gyakorlata, hogy a kommentek közül a jogsértőket eltávolította, ám a felhasználóknak nem volt meg a joga arra, hogy a megjegyzéseiket utólagosan szerkesszék, vagy töröljék, így a portál dönthetett arról, hogy mely kommentek jelenhetnek meg a weboldalon, s melyek nem. A felelősség a megjelent tartalomért a tartalomszolgáltatóé, és nem a tárhelyszolgáltatóé. Tehát a kérdéses jogsértő véleménynyilvánításokért a weboldal felelőssége megállapítható volt.[50] Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) döntése egy ideig meghatározta a „kommentjogot": mivel úgy ítélték meg, hogy a sértettnek aránytalan teher lett volna a megjegyzéseket írókat egyenként felkeresni és eljárást indítani ellenük, ugyanakkor a portálon hat hétig hozzáférhetőek voltak a megjegyzések, tehát a portál többet tehetett volna azért, hogy a gyűlöletkeltő megszólalások ne kapjanak nyilvánosságot. Így az EJEB az ítéletet helybenhagyta, és nem tartotta az észt bíróság ítéletét a szabad véleménynyilvánításhoz fűződő jog megsértésének.[51] Kiemelték, hogy az EJEB korábbi gyakorlatával ellentétes, hogy a kommenteket a bíróság újságírói tevékenységnek, a weboldal üzemeltetőjét pedig azok kiadójának tekintsék, ám a strasbourgi bíróság úgy tartotta, hogy ez az értelmezés csak az észt jogban értelmezendő, s nem részletezték azt, hogy a Delfi alatt hagyott kommentek valójában ilyen természettel bírtak volna-e az észt jogi értelmezésen kívül.[52]

A következő lépést e téren egy magyar vonatkozású per jelenti, a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete (MTE) és az Index.hu Zrt. kontra Magyarország.[53] Az ügyben a magyar bíróság a világháló sajátosságait teljesen figyelmen kívül hagyva egy korábbi sajtófelfogás mentén, a kommentelésre párhuzamként az „*olvasói levelek"* osztályát alkalmazta, a megjegyzéseket szerkesztőségi tartalomnak minősítette és ez alapján megállapította a honlapokra a tartalomszolgáltatók felelősségét, habár a portálok mindvégig azzal védekeztek, hogy a megjegyzések tekintetében tevékenységük tárhelyszolgáltatásnak minősül, így mentesülhetnek a felelősség alól.[54] Mivel a magyar

---

[49] Delfi AS v. Estonia (2015) ECtHR 64659/09, http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-155105&filename=001-155105.pdf (Letöltve: 2022.03.31.)

[50] Nádori Péter: *Delfi AS v. Észtország: strasbourgi döntés a névtelen kommentekért viselt szolgáltatói felelősségről.*https://www.researchgate.net/publication/272823952_Delfi_AS_v_Esztorszag_strasbourgi_dontes_a_nevtelen_kommentekert_viselt_szolgaltatoi_felelossegrol_Delfi_Vs_Estonia_The_Strasbourg_Court's_Decision_on_Provider_Responsibility_for_User-Generated_Conten (Letöltve: 2022.03.31.)

[51] Article 19, *European Court strikes serious blow to free speech online.* https://www.article19.org/resources.php/resource/37287/en/european-court-strikes-serious-blow-to-free-speech-online (Letöltve: 2022.03.31.)

[52] Nádori Péter: *Úton a tömeges internetes szólás jogi megítélésének új megközelítése felé - A strasbourgi Nagykamara ítélete a Delfi-ügyben.* https://media-tudomany.hu/archivum/uton-a-tomeges-internetes-szolas-jogi-megitelesenek-uj-megkozelitese-fele/ (Letöltve: 2022.03.31.)

[53] CASE OF MAGYAR TARTALOMSZOLGÁLTATÓK EGYESÜLETE AND INDEX.HU ZRT v. HUNGARY (Application no. 22947/13), https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-176331&filename=CASE%20OF%20MAGYAR%20TARTALOMSZOLG%C1LTAT%D3K%20EGYES%DCLETE%20AND%20INDEX.HU%20ZRT%20v.%20HUNGARY%20-%20%5BHungarian%20Translation%5D%20by%20the%20Hungarian%20Ministry%20of%20Justice.pdf (Letöltve: 2022.03.31.)

[54] Uo.

fellebbviteli fórumok helybenhagyták az elsőfokú bíróság ítéletét, a portálok az EJEB-hez fordultak, arra hivatkozva, hogy az ítéletek ellentétesek a véleménynyilvánítás szabadságával. A kérelmezők kifogásolták azt, hogy a magyar bíróságok arra kötelezték őket – a kommentek olvasói levélnek minősítésével -, hogy a hozzászólások előzetes moderálás után kerülhessenek ki a weboldalra. Szerintük ez a kommentelő olvasók véleménynyilvánításának indokolatlan korlátozása, s korlátozza egyben az egész internetes véleménynyilvánítást.

A strasbourgi bíróság ítéletében a portáloknak adott igazat.[55] Az EJEB szerint, ha a vizsgált komment nem valósít meg nyilvánvalóan jogellenes szólást, mint a Delfi-ügy esetében, az értesítési-eltávolítási módszer jól működhet, mint moderálási alapelv.[56] Ezzel szemben a magyar bíróságok álláspontja szerint azáltal, hogy nem ellenőrzött kommentek közzétételét tették lehetővé a weboldalak, a kérelmezőknek számolniuk kellett azzal, hogy néhányan jogsértő kommenteket hagynak. Az EJEB nézete szerint ez túlzó és a weboldalaktól ésszerűtlen előrelátást ír elő, amely veszélyeztetheti az interneten történő információközlés szabadságának jogát.[57] A panaszos megjegyzések pedig, bár sértőek voltak, nem voltak gyűlöletkeltőek, hiszen erőszakos magatartásra nem hívtak fel; az EJEB kiemelte, hogy a gyűlöletkeltő megjegyzések túlmutatnak a fenti rendszeren, és azokat haladéktalanul, jelzés nélkül el kell távolítani.[58]

Látható, hogy az EJEB gyakorlatában hasonló korlátozási tényállások más megítélés alá kerültek attól függően, hogy maga az aktus, melyet a jogsértő komment tevőlegesen véghez vitt, milyen típusú és milyen súlyosságú jogsértés volt. A jó hírnév sérelme az MTE-ügyben közel sem minősült olyan súlyos jogsértésként, mint a gyűlöletbeszéd és a közvetlen támadó nyelvezet használata a Delfi-ügyben. Ez azért van így, mert a védett értékeket egymáshoz mérik a bíróságok, és döntenek, hogy az alapjogi kollíziókban melyik versengő elv érvényesüljön az adott esetben. A magyar és európai jogértelmezésben emberi méltóság nélkül nincsen alapjog, az emberi méltóság egylényegű az emberi élettel, és a méltóságot közvetlenül támadó szólási aktus minden esetben alapjogi kollíziót fog eredményezni a véleménynyilvánítás szabadsága és az ember méltósághoz való joga között. Ezt az összeférést elképzelhetetlen, hogy ne a méltósághoz való jog nyerje meg a jelenlegi európai kulturális és jogi kontextusban.[59]

Az amerikai kontextust illetően fontos kiemelni a *Reno v. American Civil Liberties Union* ügyet az amerikai Legfelsőbb Bíróság gyakorlatában. Ebben az ügyben a Kongresszus által elfogadott 1996-os *„Communications Decency Act”* (rövidítve CDA) törvény egy szakasza került vizsgálatra, mely az első jelentős internetes tartalomszabályzás volt. A törvény pénzbírsággal, vagy ötéves letöltendő szabadságsértéses szankcióval illette az olyan „illetlen” anyagok továbbítását vagy fogadását, mely olyan hálózaton keresztül

[55] Uo.
[56] Global freedom of expression columbia university, *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt v. Hungary* In: https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/magyar-tartalomszolgaltatok-egyesulete-index-hu-zrt-v-hungary/ (Letöltve: 2022.03.31.)
[57] MTE v. Hungary, no. 22947/13
[58] Uo.
[59] Tóth J. Zoltán: *„Oszthatatlan és korlátozhatatlan?” – Gondolatok az emberi élethez és méltósághoz való jogról az eutanáziahatározat kapcsán.* http://jesz.ajk.elte.hu/tothj21.html (Letöltve: 2022.03.31.)

folyik, melyhez kiskorúak hozzáférhetnek. Az ügyben a Legfelsőbb Bíróság alkotmányellenesnek minősítette a hivatkozott szabályt, mivel úgy határoztak, hogy a kifejezés tartalma alapján történő korlátozás akkor lehet alkotmányos, ha valamilyen kényszerítő kormányzati érdeket mozdít elő a korlátozás, s a korlátozás megfelelően szűkre szabott; vagy a kifejezés a szólásszabadság által védett kategóriák körén esik kívül, mint pl. a támadó szavak vagy az obszcenitás. A weboldalak akkor mentesültek volna a felelősség alól, ha megakadályozzák a kiskorúak hozzáférését a tartalmakhoz (pl. bankkártya adatokat kérnek el a felhasználóktól). A Legfelsőbb Bíróság úgy tartotta, hogy ez a korlátozás túl széles kört foszt meg az illetlen tartalmaktól, a felnőttekre is azt a mércét alkalmazva, mint a kiskorúakra, így a túlterjeszkedése miatt eltörölte a törvényi rendelkezést.[60]

A CDA 230. §-a az egyik legerősebb pajzsa az internetes véleménynyilvánításnak. Jelenleg kritika is éri emiatt a pajzs-jelleg miatt, úgy vélik a bírálók, hogy ez a rendelkezés változtatta az internetet egy rasszista vadnyugattá, amely tele van hamis hírekkel, hamis információkkal, nőket és kisebbségeket támadó közeggel.[61] Ez annak fényében meglepő, hogy az eredeti célja a törvénynek – a fent kifejtett *Reno-ügyben* is láthatóan – az volt, hogy korlátozza az internetes véleménynyilvánítást, ám abban az ügyben és más Legfelsőbb Bíróság előtt folyt ügyekben a súlyosan korlátozó passzusok kikerültek a törvényből.[62] A kérdéses szakasz szövege: *„A szolgáltatói, vagy felhasználói egy ún. interaktív informatikai szolgáltatásnak nem kezelhetőek úgy, mint a kiadója vagy kinyilvánítója a tartalomnak, melyet más tartalomszolgáltató oszt meg a felületén."* Tehát az online közvetítők, akik ilyen interaktív informatikai szolgáltatóként megjelenítettnek tartalmat a felületükön a szakasz alapján védelmet élveznek rengeteg más jogszabály rendelkezései ellen, melyek alapján a közvetítők számon kérhetőek lennének alapesetben.[63]
A CDA 230.§-a definiál egy ún. „interaktív informatikai szolgáltatást" úgy, mint *„bármilyen informatikai szolgáltatás, rendszer vagy hozzáférési szoftver szolgáltató, amely hozzáférést szolgáltat, vagy hozzáférést enged meg egyszerre és egyidejűleg több felhasználónak egy szerverre."* Az amerikai jogalkalmazási gyakorlat ilyen szolgáltatónak határozta meg a *Yahoo!*-t, *Twittert, Facebookot,* és a *Craiglistet* is. Tehát a keresőmotorok, hirdetőoldalak és a közösségi média oldalak, web 2.0 elven működő felületek, a fenti szakasz szerint interaktív szolgáltatók.[64] Itt jegyzem meg, hogy a kérdéses szakasznál rendelkeztek a moderálás problémaköréről, hiszen a fent kifejtett EJEB ügyekből láthattuk, a moderálás lehetőségének kulcsszerepe van abban, hogy a szolgáltató az tárhelyszolgáltatóként, vagy mintegy kiadóként, kapuőrként felel a jogellenes tartalomért, amely feltételezné a szerkesztői minőséget, tehát megalapozná a felelősségvállalást a megosztott tartalomért. Úgy rendelkezett a Kongresszus, hogy a weboldalak szerkesztői akkor sem felelnek kiadóként a szerkesztett tartalomért, ha

[60] Koltay, 2009, i.m. 627. old.
[61] Byrd, Madeline – Strandburg, Katherine J: CDA 230 for a Smart Internet. *Fordham Law Review*, 2019/88/2
[62] Electronic Frontier Foundation: *Section 230 of the Communications Decency Act.* https://www.eff.org/issues/cda230 (Letöltve: 2022.03.31.)
[63] Uo.
[64] Brannon, Valerie C: *Liability for Content Hosts: An Overview of the Communication Decency Act's Section 230.* https://sgp.fas.org/crs/misc/LSB10306.pdf (Letöltve: 2022.03.31.) 2. old.

gyakorolnak valamennyi moderálási jogkört, s „jó szamaritánusként" eltávolítják a jogellenes tartalmat. Tehát anélkül tudnak moderálni, hogy önmagukat kitennék a felelősség hordozás veszélyének.[65]

Kiemelendő, hogy a magyar alkotmánybírósági gyakorlatra is hatással volt az amerikai típusú szabályozás, ami a CDA 230. §-ban található. Egyetlen határozatban merült fel a web 2.0-s megjegyzések, tartalmakhoz tartozó felelősség kérdése, egy ismerős ügy, az *MTE és Index Zrt v. Hungary* előzményeként szolgáló alkotmányjogi panaszt elutasító határozatban. A szóban forgó 19/2014. (V. 30.) AB határozatban így rendelkeztek erről: *„A fenti határozatban kifejtettekkel egyezően megállapítható, hogy jelentős különbség van az internetes oldal üzemeltetője által szerkesztett, és ekként tartalmi egységet alkotó (tartalom)szolgáltatás és az úgynevezett Web 2.0, vagyis a közösségi oldalak és a tisztán véleményoldalak között (például Facebook, blogszféra stb.). Ez utóbbiaknak nincs szerkesztőjük, és ezért nem is lépnek fel tájékoztatási vagy hasonló igénnyel: céljuk az internetes közösségbe tartozók közötti eszmecsere, egyáltalán, a kommunikáció lehetőségét biztosítani. Ezek vagy csak a közösségbe tartozók (regisztrálók, belépők) számára érhetők el, vagy ettől függetlenül világosan nem alkotnak egységet, és lényegük szerint senki nem szerkeszti őket. Ezek éppen szerkesztetlen, spontán közösségi oldalak – az internet-felhasználók is ekként tekintenek rájuk. A blogok és közösségi oldalak viszont közelebb állnak a VI. cikkben védett magánközlésekhez, mert az ezekben foglalt közlésekhez csak a közlő személy által meghatározott (zárt számú) felhasználó jut hozzá (ismerősök), akiknek ő megengedi. (A közszereplők, intézmények Facebook-oldalai ehhez képest kivételek.) Az ilyen oldalakra az előbb kifejtettek nem érvényesek, mert működésük elvei és gyakorlata az elemzett tartalomszolgáltatástól alapjaiban különbözik, így róluk e határozatban az Alkotmánybíróság nem foglalt állást."*

Tehát a CDA és a magyar alkotmányhatározatban kifejtett elvek egybehangzanak abból a szempontból, hogy a közösségi média felületek a tartalomért tárhelyszolgáltatóként felelnek – mintha a közösségi média felület egy olyan tűzőtábla lenne, melyre oktatási intézményekben szoktak gombostűvel plakátokat feltűzni. A tábla kiállítója, tulajdonosa nem szolgáltatta a felületen lévő tartalmat, a plakátot, hanem csak a fizikai, jelen esetünkben virtuális, helyet szolgáltatta a tartalmat megosztónak. Természetesen a fentebb kifejtett értesítési-eltávolítási kötelezettsége a felület szolgáltatójának ugyanúgy fennáll.

A magyar jogban nincs kimondva viszont a „jó szamaritánus" szabályra utalás, sőt, a moderálás egy a jogalkalmazásunkban még fennálló jogi paradoxon, ami bírói értelmezéstől függően minősülhet a szolgáltató szempontjából előnyösnek és hátrányosnak is, a nem következetes bírói és alkotmánybírósági gyakorlat miatt. Ez úgy lehetséges, hogy egyszerre van jelen a jogalkalmazásunkban az a felfogás, hogy a moderálás ténye a weboldalakon a közlés tudatosságát eredményezi, tehát a tartalom szerkesztett tartalommá válik tőle, s az a konkuráló nézet, hogy a moderálás egy

[65] Uo., 1-2. old.

szolgáltatói kísérlet a jogsértés megelőzésére, tehát nem lehet a szolgáltató hátrányára értékelni.[66]

V. Korlátozási módszerek

DETREKŐI Zsuzsa leírta a *Facebookon* előforduló tartalomkorlátozás három fajtáját, amely megfeleltethető az összes többi közösségi médiaoldalnak is. Az első modell az oldal teljes letiltása az állam által, vagy azért, hogy letiltsa az állampolgárok közötti közléscserét, vagy a „károsnak" minősített tartalom miatt. Ide tartozik pl. Kína, aminek a „nagy tűzfala" blokkolja a hozzáférést a *Facebookhoz,* s más tartalmakhoz, melyeket a kínai kormány károsnak talál. A második modell az, mikor a közösségi médiaoldal külső nyomásra távolít el tartalmat. A harmadik modell a *Facebook* mérlegelési jogköre, tehát tartalomkorlátozás az egyedi belső döntése alapján.[67] Jelen dolgozat az utóbbi kettőt vizsgálja.

A második modellel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy a Facebook indított egy külön honlapot arra a célra, hogy az államok küldjenek be tartalomeltávolítási kérelmeket eseti jelleggel egyes elérhető tartalmakra vonatkozóan.[68] Ezáltal a weboldal el tudja kerülni az adott országokban az esetleges felelősségre vonást a jogellenes tartalom miatt. Az államok képviselői és mások (civil szervezetek, valamint a facebook közösség tagjai, akik az egyes bejegyzéseknél jelzik a jogellenességet) beküldhetik nekik az értesítési-eltávolítási eljárás szerinti panaszokat az egyes tartalmakra.[69] A leírásuk alapján a Facebook cselekvési algoritmusa panasz beérkezésekor: megvizsgálják, hogy a tartalom a Facebook vagy Instagram közösségi alapelveibe ütközik-e, s ha igen, törlik a tartalmat, vagy területileg korlátozzák a tartalom elérését. Ha a vizsgálatuk eredménye az, hogy a panasz nem jogos, akkor ignorálják.[70]

A második modellen belül nem csak az oldalnak küldött jelzéseket érdemes figyelembe venni, hanem az államok törvényhozásában megállapított korlátozásokat is. Sokat vitatott a szakirodalomban a német Hálózati Végrehajtási Törvény, a „*NetzDG*", melyet azért hoztak létre, mert a német kormány, különös tekintettel a 2015-ös menekültválságra, elégtelennek vélte a közösségi média oldalak erőfeszítéseit a német alkotmányba ütköző jogellenes véleménynyilvánítások visszaszorítására. Úgy vélték, ezeket a lépéseket jogi kényszerítőerővel kell szorgalmazni.[71] A törvény alapján - mely 2018. január elsején

---

[66] Pádár Henrietta: A kommentekért való felelősség bírói gyakorlatának evolúciója. *Debreceni Jogi Műhely*, 2018/1-2.

[67] Detrekői Zsuzsa: A forgalomirányítók és a véleményszabadság új határai. *Infokommunikáció és Jog* 2016/1

[68] Facebook Transparency Center: *Transparency reports* https://transparency.fb.com/data/?from=https%3A%2F%2Fgovtrequests.facebook.com%2F (Letöltve: 2022.03.31.)

[69] Facebook Transparency Center: *How we assess reports of content violating local law* https://transparency.fb.com/data/content-restrictions/content-violating-local-law/ (Letöltve: 2022.03.31.)

[70] Uo.

[71] Mchangama, Jacob – Alkiviadou, Natalie: *THE DIGITAL BERLIN WALL: HOW GERMANY*

lépett hatályba – a német állam a közösségi médiaoldalakat 5 millió euróig terjedő bírsággal sújthatja, ha a szolgáltatók nem törlik vagy korlátozzák a *nyilvánvalóan jogsértő tartalmak* elérését német területen 24 órán belül, illetve nem teszik ugyanezt a *jogsértő tartalmakkal* 7 napon belül.[72] Sokan úgy vélték, ez a törvény alkotmányellenes, mivel előírásai sértik a véleménynyilvánítás szabadságát – az aggodalom oka az volt, hogy a „NetzDG" hatálya alatt a közösségi média felületek vitatott tartalmakat hajlamosak lesznek automatikusan, proaktívan törölni és ezzel alapvetően nem jogellenes tartalmak vesznének oda.[73] A kormány jelentése alapján, ami a törvény hatálya alá tartozó oldalak éves jelentéseit elemezte, megállapításra került az, hogy ezek a félelmek nem igazolódtak be: a panasszal érintett tartalmak 20%-át törölték, illetve korlátozták annak hozzáférést, vagyis az előrevetített, szolgáltatók általi törlés önszorgalmú automatikussága nem valósult meg.[74]

A harmadik fajta korlátozás az oldal saját döntésén alapul. Ez a közösségi irányelvek, moderálási szabályzatok alapján történő önhatalmú tartalomkorlátozást jelenti. A közösségi oldalak a nagy tartalom mennyiséget, melyet több száz munkavállalóval országonként is nehéz lenne ellenőrizni, algoritmusok munkába állításával oldják meg. A jogsértő grafikus tartalmak, mint a gyermekpornográfia vagy jogvédett tartalom megosztását kiszűrő algoritmusok már 2007 óta működnek. Viszont a proaktív véleménynyilvánítás-korlátozás céljából a Facebook és a Twitter elkezdett 2017-18-ban azokat szűrő algoritmusokat használni.[75] Az algoritmusok szólásminősítésének két típusa van, a fenti korlátozó algoritmikus működést negatív tartalomkontrollnak hívjuk, míg az affirmatív tartalomkontrollt úgy jellemezhetjük, mint olyan algoritmikus működést, mely a felhasználónak személyre szabott tartalmat biztosít. A Google keresési találatai, a Facebook hírfolyama és a Twitter megjelenési felületén feltűnő tartalmak feltűnési sorrendje mind algoritmusok által kerülnek meghatározásra, tehát a „pozitív tartalomkorlátozás" ugyanolyan elterjedt a közösségi médiában, mint a negatív előjelű.[76] Az ilyen szűrő-algoritmusok kevéssé pontosan fognak elvégezni szükségességi-arányossági tesztet, csak cenzúrázni tudnak listázott szavakat, így pl. korlátozhat egy véleménynyilvánítást antiszemita tartalomra hivatkozással, amely tartalom pont az antiszemitizmust ítéli el. Jelenleg a szarkazmust, iróniát felismerni képes mesterséges

---

(ACCIDENTALLY) CREATED A PROTOTYPE FOR GLOBAL ONLINE CENSORSHIP - ACT TWO. https://justitia-int.org/wp-content/uploads/2020/09/Analyse_Cross-fertilizing-Online-Censorship-The-Global-Impact-of-Germanys-Network-Enforcement-Act-Part-two_Final-1.pdf (Letöltve: 2022.03.31.)

[72] Simsa Tünde: *A közösségi média és az online platformok szabályozása az Európai Unióban.* https://www.parlament.hu/documents/10181/39255330/Elemzes_2021_kozossegi_media_szabalyozasa.pdf/330bfe76-0728-9083-7dcc-c9451c03f653?t=1623391869700 (Letöltve: 2022.03.31.)

[73] Zurth, Patrick: The German NetzDG as Role Model or Cautionary Tale? Implications for the Debate on Social Media Liability. *Fordham Intellectual Property, Media and Entertainment Law Journal*, 2021/31/4, 1107. old.

[74] Simsa, 2021

[75] Wu, Tim: *WILL ARTIFICIAL INTELLIGENCE EAT THE LAW? THE RISE OF HYBRID SOCIAL-ORDERING SYSTEMS. Columbia Law Review*, 2019/119/7. 2015-16. old.

[76] Uo.

intelligenciák, bár a kutatók szerint közel jár eljövetelük, még nem léteznek a közösségi média oldalakon.[77]

Az algoritmusok által szűrt, vagy jelentések alapján megtalált szabályellenes tartalommal a Facebook három lépésből álló megközelítést alkalmaz: eltávolítás, csökkentés, tájékoztatás.[78] A közösségi alapelveibe ütköző tartalmat eltávolítja, és a szabálysértő fiókkal szemben hibapontszámláló rendszert használ – attól függően, hogy milyen a szabálysértési előzménye a felhasználónak, a fiókja akár korlátozásra vagy tiltásra is kerülhet. A felhasználó az intézkedésről értesítésben rövid leírást kap arról, hogy melyik szabályt sértette meg.[79] A korlátozás alanya megtámadhatja a döntést, s ha a tartalom újra ellenőrzése során is jogellenesnek minősíti azt az oldal, a felhasználó ellenvetéssel élhet a „Facebook-bíróságnál", az Ellenőrző Bizottságnál.

A problémás tartalom csökkentése a második eljárás, ez gyakorlatilag a közösségi irányelveket nem sértő, de „mégis problémás, vagy egyéb módon alacsony színvonalú" tartalomra vonatkozik, és a gyakorlatban az algoritmus hátrébb helyezését jelenti a fent kifejtett affirmatív tartalomkontrollban. Tehát nem korlátozza, csak nem „kínálja fel" kiemelten megtekintésre az egyes felhasználóknak.[80]

A Facebook a kényes tartalmakhoz tájékoztatást eszközöl. Figyelmeztető információkat biztosítanak hamis hírnek tartott cikkeknél, kontextusból kivett, módosított képek bejegyzésbe tételénél. Ez az az eszköz, amivel tudnak küzdeni a *„fake news"* jelenséggel szemben.[81] A hamis hírek jelenségével szembeni küzdelemben harmadik fél *„fact-checker"*-ekkel, tényellenőrzőkkel dolgozik együtt, mint pl. az *Associated Press* vagy a *FactCheck.org*. A felhasználók a bejegyzések jelentésének menüjénél hamis hírnek jelölhetik meg azokat. Az így megjelölt bejegyzéseket vizsgálják meg a harmadik fél tényellenőrzők. Ám ezen tényellenőrzőket felhatalmazta azzal is a Facebook, hogy proaktívan keressék az oldal egész felületén a hamis tartalmakat. Amint megbizonyosodnak a tényellenőrzők a bejegyzés hamisságáról, a bejegyzés jövőbeli bejövő forgalmát 80%-al csökkentik le, majd meg is jelölik egy hivatkozással, ami a tényellenőrzők kifejtett álláspontjaihoz vezet.[82]

Az amerikai Legfelsőbb Bíróság joggyakorlatában gyakran hivatkozott *„vélemények szabad piacának"* elmélete szerint a társadalomban a káros elvek, szólások legjobb

---

[77] Kotala, Zenaida Gonzales: *UCF Team Develops Artificial Intelligence that Can Detect Sarcasm in Social Media.* https://www.ucf.edu/news/ucf-team-develops-artificial-intelligence-that-can-detect-sarcasm-in-social-media/ (Letöltve: 2022.03.31.)

[78] Facebook Transparency Center: *Reagálás művelettel.* https://transparency.fb.com/hu-hu/enforcement/taking-action/ (Letöltve: 2022.03.31.)

[79] Facebook Transparency Center: *Reagálás művelettel - A szabálysértő tartalmak eltávolítása.* https://transparency.fb.com/hu-hu/enforcement/taking-action/ (Letöltve: 2022.03.31.)

[80] Facebook Transparency Center: *Reagálás művelettel - A problémás tartalmak terjesztésének csökkentése.* https://transparency.fb.com/hu-hu/enforcement/ lowering-distribution-of-problematic-content/ (Letöltve: 2022.03.31.)

[81] Rosen, Guy: *How We're Tackling Misinformation Across Our Apps.* https://about.fb.com/news/2021/03/how-were-tackling-misinformation-across-our-apps/ (Letöltve: 2022.03.31.)

[82] Nunziato, Dawn C., The Marketplace of Ideas Online. *Notre Dame Law Review*, 2019/94/4.

ellenszere nem azok cenzúrázása, hanem a „*counterspeech”*, az ellenbeszéd. Az elv felismeri a fontosságát a vitában kifejtett ellentétes álláspontok ütköztetésének, melynek a funkciója az, hogy megengedje, hogy a „rossz szólás” megmérkőzzön és elbukjon a „jó szólással” szemben.[83] Így különösen üdvösnek tartom ezeket az intézkedéseket, főleg, hogy az ellenbeszéd igen hatásosnak is bizonyult a hamis hírek elleni küzdelemben: ha egy hírt hamisnak jelöltek meg, 50%-al kevesebben osztották meg; egy 2018-as tanulmány szerint a 2016-os választások ideje óta a hamis hír oldalak elért interakciói élesen csökkentek. Valamint egy 10 ezer fős felmérésben bizonyosodott be az, hogy ha igaz/hamis korrelációban kellett kérdéseket megválaszolniuk egy tényellenőrzött cikkel kapcsolatban, a felmértek 60%-a helyesen válaszolt a cikk kapcsán feltett kérdésekre, míg olyan cikknél, ahol nem volt kifejtett tényellenőrzés feltüntetve, a résztvevők csak 32%-a válaszolt helyesen a kérdésekre.[84] Így tehát a hamis hírek korlátozása, tiltása helyett úgy vélem bebizonyosodott az ellenbeszéd előnyösebb volta.

VI. Lehetséges korlátozási reformok

A jelenlegi amerikai kormányzat törekszik a CDA 230. § reformjára. A *NYU Stern Center for Business and Human Rights,* A New York Egyetem emberi jogokkal foglalkozó szerve a tanulmányában a Biden kormánynak 3 javaslatot tett[85]:

1. Szorgalmazzák a közösségi média ágazat konstruktív reformját, kiemelve annak sürgősségét.
2. A Kongresszussal együtt dolgozzák ki a CDA 230. §-ának reformját, miszerint a felelősségre vonás alóli felmentés – a „jó szamaritánus” immunitása - a közösségi média oldalak részére legyen csak feltételes, az alapján, hogy az oldalak elfogadnak-e sokkal több kötelezettséget a tartalomkorlátozás megfékezése irányában.
3. Hozzanak létre egy új, digitális szabályozó ügynökséget, mely ellenőrizné a reformált CDA 230. § által megnövelt moderálási kötelezettség végrehajtását, vagy támogassák az olyan kedvezményezéseket, mint a *Facebook Ellenőrző Bizottsága*.

Ezek az előrejelzések ráerősítenek azokra a hangokra, melyek tartottak a német „NetzDG” szabályozás világszintű térnyerésétől, hiszen ezek a koncepciók erőteljesebb állami kontrollt valósítanák meg a közösségi médiában történő véleménynyilvánítások felett. Habár a közösségi média oldalak alapjogkorlátozása alapvetően hatáskörön túli és illegitim, a véleménynyilvánítás szabadságának minél erősebb érvényesülésének a túlzott állami kontroll sem kedvez.

---

[83] Nunziato, Dawn C., The Varieties of Counterspeech and Censorship on Social Media. *GWU Legal Studies Research Paper,* 2021 https://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2810&context=faculty_publications (Letöltve: 2022.03.31.)

[84] Uo.

[85] Barrett, Paul M. – Sims, J. Grant: *False Accusation: The Unfounded Claim that Social Media Companies Censor Conservatives.* https://static1.squarespace.com/static/5b6df958f8370af3217d4178/t/6011e68dec2c7013d3caf3cb/1611785871154/NYU+False+Accusation+report_FINAL.pdf (Letöltve: 2022.03.31.)

Egy alternatív szabályozási reform megoldást látok szerencsésebbnek, mely az amerikai jogértelmezési keretek módosítását helyezi előtérbe. A CDA 230. §-al kapcsolatban létező szakirodalmi álláspont az, hogy ha a közösségi oldalak egésze „*public forum"*-nak, nyilvános térnek minősül, akkor minden közösségi média felületen megtett véleménynyilvánításra ki kell terjednie az Egyesült Államokban az Első Kiegészítés védelmének. A nyilvános fórum egy metaforikus referenciapont a véleménynyilvánítás szabadságának erős védelmére, mivel arra utal, hogy a köztereken, „parkokon és utcákon" végzett szólás az Első Kiegészítés által védett aktus.[86] GEY már 1998-ban írt tanulmányában is szorgalmazta azt, hogy a *nyilvános fórum* által nyújtott védelem a világhálós véleménynyilvánításra is terjedjen ki teljes mértékben, úgy vélte, hogy a világháló működhet a gyakorlatban, mint egy metafizikai köztér.[87] Ám az Első Kiegészítés védelme hagyományosan nem terjed ki olyan terekre, melyeknek nincs köze az államhoz, tehát egy magánkézben lévő közösségi média platform nem lehet védett az Első Kiegészítés által.[88]

Ez a precedens 2018-ban változott, mikor Trump elnök letiltotta bizonyos követőit a twitteren a *„@realDonaldTrump"* felhasználó követéséről, s ők közösen pert indítottak ellene (*Knight First Amendment Institute v. Trump* ügy). Mivel az elnöknek e saját profiljára is felkerültek az elnökségével kapcsolatos politikai tartalmak, nem csak a hivatalos elnöki fiókra, a bíróság úgy ítélte meg, hogy mivel az elnöki felület nyilvános fórumnak számít, s mivel a Twitter úgy működik, hogy letiltás esetén a letiltó profilján megosztott tartalom elérhetetlen a letiltott számára, a kritikát megfogalmazó felhasználók letiltása nem bizonyulhatott alkotmányosnak.[89] A bíróság azért minősítette nyilvános fórumnak Trump felületét, mert az elnök tudott afelett kontrollt gyakorolni. A bejegyzéséhez fűzött közvetlen megjegyzések, és újramegosztások (*retweetek)* az ítélet szerint nyilvános fórumnak minősülnek, viszont a bejegyzés alatti bejegyzésekhez fűződő kommentek tere, melyeket Trump nem kontrollált, és interaktív, web 2.0-nak megfelelő terület volt, az magánfórum minősítésű maradt.[90] A *PragerU v. Google* ügy tárgya is a közösségi oldalak nyilvános fórum volta volt, az ügyben PragerU tartalmait a *YouTube*, a *Google* tulajdonában lévő videómegosztó blokkolta. A PragerU beperelte a Google-t arra hivatkozva, hogy sértette az Első Kiegészítésben foglalt véleménynyilvánítási jogát. Arra hivatkozott, hogy a közösségi média felület nyilvános tér - mivel a Google a videómegosztó portálján szólást irányító, annak felületét biztosító tevékenységet végez, az amerikai „*state actor doctrine"-nak* megfelelően ebben a szerepkörében szerintük a Google állami cselekvőként járt el, tehát közvetetten állami eredetűnek kell tekinteni a korlátozási aktust, így a PragerU cenzúrázott videói korlátozása alkotmányellenes lett volna. A bíróság az álláspontot elutasította, úgy határoztak, hogy az a tény, hogy felületet

---

[86] Gey, Steven G.: Reopening the Public Forum-From Sidewalks to Cyberspace. *Ohio State Law Journal*, 1998/58/5.
[87] Uo.
[88] Nunziato, Dawn C.: From Town Square to Twittersphere: The Public Forum Doctrine Goes Digital. *GWU Legal Studies Research Paper*, 2018 https://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2624&context=faculty_publications (Letöltve: 2022.03.31.)
[89] Uo.
[90] Congressional Research Service: *UPDATE: Sidewalks, Streets, and Tweets: Is Twitter a Public Forum?*. https://crsreports.congress.gov/product/pdf/LSB/LSB10141 (Letöltve: 2022.03.31.)

biztosítanak a véleménykifejezésre másoknak, ami egyébként nem is számít közfeladatnak, nem alakít át magánjogi entitásokat közjogi entitásokká – a *state action doctrine* szabályok használata pedig megköveteli a közhatalomgyakorlás tényét.[91]

A CDA 230. §-ának azt a rendelkezését, mely a weboldalak „jó szamaritánus" immunitását deklarálja a moderálás során, a közösségi média oldalak viszonylatában a *Skinner v. Railway Labor Executives' Assoc.* ügyhöz hasonlította RUBENFELD. Ezen ügyben a vasutas munkások a kormányszervek ellen indítottak eljárást, mivel a privát vasútszolgáltatókat egy 1985-ös kormányszervi szabályzatban kötelezték, hogy a munkásaikat drog- és alkoholtesztnek vessék alá – az államnak az alkotmány alapján nem lett volna joga elvégezni a teszteket, ám az állam elvégezhette azokat, úgy, hogy kiszervezte a feladatot cégeknek. Az állam jogszabályban felelősség-mentességet biztosított a munkáltatóknak, akik elvégezték a fenti teszteket. A *Skinner* ügyet a vasutasok nyerték meg. A szerző szerint a CDA 230. § alapján gyakorolt véleménykorlátozáskor a közösségi média oldalak viszonylatában hasonló tényállás valósul meg. Az állami szervek nem tudnák a közösségi médiában eszközölt „alacsony értékű beszédet" közvetlenül korlátozni, így e korlátozást elvégeztetik a közösségi média oldalakkal, azáltal, hogy mintegy felhívják őket erre a cselekvésre, a jogsértésektől való immunitás ígéretével.

A cikk azt is kifejtette, hogy a Legfelsőbb Bíróság *Bantam Brooks v. Sullivan* ügyben kifejezte azt is, hogy a kormányzati nyomásgyakorlás és fenyegetés magáncselekvést közhatalmi aktussá alakít. Kifejtette, hogy álláspontja szerint, ha az állam egyszerre kommunikálja a közösségi média oldalak felé azt, hogy jobban járnak, ha véleménynyilvánítást korlátoznak, és ugyanakkor garantálja számukra ezért az alapvetően alkotmányellenes aktus elvégzéséért a számonkérési immunitást is, a magánjogi szereplő aktusát közhatalmi aktusnak kellene tekinteni.[92] Mivel a Kongresszus kifejezett szándéka volt a moderálás „önkéntes gerjesztése" 1996-ban a CDA megfogalmazásakor, nyugodtan tekinthetjük a szolgáltatók és az állam *quid pro quo* ügyletének a közösségi oldalak immunitását. Tehát az egyik lehetséges reformja lehet a közösségi oldalak véleménykorlátozásának az, ha szubdelegált állami cselekvésként értelmeznék a közösségi oldalak véleménykorlátozását, és így a bíróságok tudnák vizsgálni az alkotmányos jog esetleges sérelmét, amely egyes véleménynyilvánítás-korlátozásoknál megvalósulhat, akkor alkalmazható lenne a *state action doctrine*.

Vannak, akik szerint szerencsésebb lenne, ha a jogszabályok reflektálnának a közösségi média oldalak politikai-közéleti szólást meghatározó jellegére, s úgy ezen felületeket hibrid, „*corpo-civic space"-ként,* tehát egyszerre magán és nyilvános térként tekintse.[93]

---

[91] Prager University v. Google LLC. No. 18-15712 D.C. No. 5:17-cv-06064- LHK http://cdn.ca9.uscourts.gov/datastore/opinions/2020/02/26/18-15712.pdf (Letöltve: 2022.03.31.)

[92] Rubenfeld, Jed: *Are Facebook and Google State Actors?*. https://www.lawfareblog.com/are-facebook-and-google-state-actors (Letöltve: 2022.03.31.)

[93] Are, Carolina: *A corpo-civic space: A notion To address social media's corporate/civic hybridity.* https://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/10603/9549 (Letöltve: 2022.03.31.)

Ilyen hibrid terek az olyan magánterületek is melyek a köz számára elérhetőek (ezeket „*POPOS"*-nak, *Privately Owned Public Space-nek,* vagyis magántulajdonban lévő közterületnek nevezik – ilyenekre példa például egy pláza). A POPOS-ok annyira elterjedtek ma, hogy kimondható, hogy azok a nyilvános fórumok, ahol az Első Kiegészítés által biztosított véleménynyilvánítás szabadsága értendő, tehát a közterületek igen megcsappantak.[94] A „*state action doctrine"* alkalmazhatóságát meghatározza az is, hogy *nyilvános fórumon* történt-e a szólás, vagy magánterületen. Ma már pusztán formalizmusnak tűnik a *tulajdonos* alapján meghatározni azt, hogy egy hely nyilvános fórum-e vagy sem; a kaliforniai bíróságok is úgy határozzák meg a fórum nyilvánosságát (a *Golden Gateway Ctr. v. Golden Gateway Tenants* ügyben), hogy azok elérhetőek-e szabadon a köz számára, s nem a tulajdonosi hátteret vizsgálták ennek kapcsán.[95] Ezen ügyben kifejtésre került, hogy a magánkézben lévő pláza nem tilthatja meg a szórólapok terjesztését a területén, hiszen ezzel a szórólapozók véleménynyilvánításhoz való jogát korlátozták.[96]

Hatékony reform lenne az *„American exceptionalism"* háttérbe szorítása, a kontinensi joghoz igazodás. A *Drittwirkung* implementálása az amerikai jogalkalmazásban előnyös lépés lehet a horizontális hatály szempontjából. Így a rendes bíróságok közvetlenül tudnának hivatkozni az alapjogsérelemre, mikor magánjogi viszonyokról tárgyal a bíróság. Ez lenne a közvetlen modellje a *Dittwirkung*-nak („*unmittelbare Drittwirkung*").[97] Nagyobb esély lenne viszont az ennél kevésbé radikális német modell, a közvetett *Drittwirkung* implementálására, amely a valódi alkotmányjogi panaszok által való felülvizsgálatát jelenti az alapjogsértő ügyeknek, nagyobb eséllyel lenne implementálható az amerikai jogrendszerben, hiszen ez megvalósulhatna a Legfelsőbb Bíróság ügyrendjének a kiterjesztésével. Hiszen jelenlegi formájában az amerikai Legfelsőbb Bíróság ülése úgy indul, hogy a kérelmező a másodfokú ítélet kézhezvétele után rövid kérelemmel él feléjük, s aztán a diszkrecionális jogkörüktől függ, hogy üléseznek-e az adott ügyben vagy sem.

Mivel az amerikai állam még nem végezte el az általa kérlelt reformokat, s nem hozott létre egy, a közösségi média tartalomkorlátozását ellenőrző apparátust, a Facebook kvázi megkreálta magának; létrehozott egy saját „bíróságot", a *Facebook Oversight Boardot* (Facebook Ellenőrző Bizottság) amit a sajtó gyorsan el is nevezett a Facebook Legfelsőbb Bíróságának.[98] A weboldal alkalmazásában áll ez a 20 tagú testület, melyek tagjai neves alkotmányjogászok, és a feladatuk az lesz, hogy a felhasználó és a weboldal közötti vitákban döntsön. A Tanács gyorsan meg is kapta az első fontos ügyét, mivel a 2020-as amerikai elnökválasztás következményeként kirobbant lázadás a Kapitólium előtt azzal a következménnyel járt, hogy a tömeget felhergelő leköszönő elnököt, Donald

---

[94] Schindler, Sara: The "Publicization" of Private Space. *Iowa Law Review*, 2018/103/3.
[95] Uo.
[96] *Golden Gateway Center v. Golden Gateway Tenants Assn. (2001)* No. S081900. Aug. 30, 2001. https://law.justia.com/cases/california/supreme-court/4th/26/1013.html (Letöltve: 2022.03.31.)
[97] Téglási András: Az alapjogok hatása a magánjogi jogviszonyokban. In: Tóth J. Zoltán (szerk.*), A jog többrétegűsége*, Budapest, Patrocinium Kiadó, 2020, 181. old.
[98]Bolcsó Dániel: *Felállt a Facebook legfelsőbb bírósága, magyar tag is van benne.* https://index.hu/techtud/2020/05/06/facebook_oversight_board_felugyelo_tanacs_moderacio_moderalas_transzparencia_sajo_andras/ (Letöltve: 2022.03.31.)

Trumpot a Twitter és Facebook véglegesen letiltotta.[99] A Facebook Oversight Board a vitákban a Facebook közösségi irányelveit veszi alapul – amelyeket egybetekintve néznek a nemzetközi emberi jogi alapelvek előírásaival.[100]

A fenti „jogszabályok" alapján úgy ítélte meg a „Facebook bíróság", hogy a korlátozás jogos volt az Elnök ellen, és megfelelt a szükségesség – arányosság alapjogi tesztjének, kiemelték az olyan kulcsszavak használatát, melyek közvetlen és nyilvánvaló veszélyt jelentettek a felbuzdító jellegük miatt: *„harcoljatok a halálig", „sosem volt még ilyen, hogy ez megtörténhetett, nem vehetik el tőlünk – tőlem, tőletek, a hazánk elől"*.[101] Ki kell emelni, hogy a Facebook Ellenőrző Bizottságának döntése nem bír természetesen kötőerővel, a volt Elnök pert indított az őt teljesen kitiltó, felületeitől őt megfosztó közösségi oldalak ellen, így a közösségi média oldalak őt korlátozó döntésének a valódi bíróságok próbáját is ki kell állnia.[102] Ha analógiát vonunk a választottbíráskodás rendszerével, a következő logikus lépés az, ha a Facebook Ellenőrző Bizottság döntését az államok hasonlóan ítéljék meg, mint egy választottbírósági döntést, és rendelkezzen *res iudicata* hatállyal a határozatuk. Ez a náluk zajló jogvitákat elzárná a nemzeti bíróságok elől, s együtt járna bizonyos tisztességes eljárással kapcsolatos garanciákkal is.[103]

VII. Zárszó

A dolgozatban fent kifejtett reformtörekvések még nem valósultak meg. A *Drittwirkung* alapú szabályzásigény elképzelése pedig az amerikai jogra – általam olvasott – szakirodalomban még nem volt leírva, amerikai közegben „hivatalos" reformigényeknek így nem lehet mondani a fenti elképzelést.

Rendszerszintű alapjogi kérdéseket vet fel a globális médiacégek hatáskör-túlterjeszkedése. A Facebook úgy kezdett el működni a véleménynyilvánítás korlátozása kapcsán, mintha egy állam lenne. Saját bíróság-szerű szervezetet hoztak létre, mely a Facebook saját *soft law*-jait használja kvázi jogszabályként, melyeknek meg kell felelniük a nemzetközi emberi jogi normák összességének, amik kvázi alkotmánynak feleltethetőek meg ebben a viszonylatban. Pozitívum viszont a Facebook Ellenőrző Bizottságával kapcsolatban az, hogy a jogi szakértelem előnyben részesült az algoritmikus tartalomszűrésekkel szemben, valamint a weboldal döntései ellen van lehetőség jogorvoslatra.

---

[99] Rosenzweig, Paul – Riley, Chris – Brooks, Mary – Bolton, Tatyana: *DONALD TRUMP AND THE FACEBOOK OVERSIGHT BOARD.* https://www.rstreet.org/wp-content/uploads/2021/03/Updated-Final-No-224.pdf (Letöltve: 2022.03.31.)

[100] Uo.

[101] Uo.

[102] Lange, Jason – Wolfe, Jan: *Trump sues Facebook, Twitter and Google, claiming censorship.* https://www.reuters.com/world/us/trump-says-he-is-suing-facebook-twitter-google-claiming-bias-2021-07-07/ (Letöltve: 2022.03.31.)

[103] Weinzierl, Quirin: *Difficult Times Ahead for the Facebook „Supreme Court".* https://verfassungsblog.de/difficult-times-ahead-for-the-facebook-supreme-court/ (Letöltve: 2022.03.31.)

Jelenleg a virtuális „parkokon és utcákon” egy olyan entitások uralkodnak egyre nagyobb hatáskörrel, amit a polgárok nem hatalmaztak fel, a népszuverenitás láncolatából nem vezethető le ez a szerepköre egy szolgáltatást kínáló médiacégnek. KOLTAY szerint, ha a közösségi média platform egy államhoz hasonlít, akkor annak berendezkedése nem demokratikus, hiszen nem rendelkezik a nemzetállam berendezkedéséhez kapcsolódó hatalommegosztással, népszuverenitással és alapjogi garanciákkal, s a véleménynyilvánítás szabadsága is csak akkor és addig fontos számukra, addig küzdenek érte, amíg számukra előnyös.[104]

Úgy vélem fontos lenne egy olyan jogszabály létrehozása – vagy akár a Facebook Ellenőrző Bizottság választottbíróságként kezelése ugyanebből a célból – amely a közösségi média oldalak moderálási döntéseinek fellebbviteli felülvizsgálatát tehetné lehetővé.

A felhasználók szempontjából viszont előnyösebb lenne a nem kívánt tartalom ellenszereként az *ellenbeszéd* a véleménynyilvánítás korlátozásának alternatívájaként, igazán úgy tudná a közösségi média szolgálni a polgárok szabad véleménynyilvánításhoz való jogának ügyét, ha e jelenséget pártolnák a korlátozás helyett. Nyugati demokráciákhoz egyébként is jobban illene a vita kultúrája az elnyomás kultúrája helyett.

[104] Koltay András: *Az új média és a szólásszabadság – A nyilvánosság alkotmányos alapjainak újragondolása.* Budapest, Wolters Kluwer Kft., 2019

Szente Szabolcs:
Az addicionális vagyonrendelés;
Bizalmi vagyonkezelési szerződés a vagyonrendelő halálához mint hatályba léptető jogi tényhez kötötten

I. Alapvetés – a bizalmi vagyonkezelési jogviszony lényegi elemei és a jelen tanulmány célja

A bizalmi vagyonkezelési szerződést nevesített szerződéstípusként és – a kezelt vagyonnak a vagyonkezelőre történő tulajdon-átruházási eleme miatt – a megbízási/bizományi szerződésekhez képest *sui generis* jogintézményként elsődlegesen a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: „Ptk.") szabályozza, méghozzá a Ptk. XVI. Címe (*A MEGBÍZÁSI TÍPUSÚ SZERZŐDÉSEK*) alatti rendelkezések között, a XLIII. Fejezetben (*A bizalmi vagyonkezelési szerződés*). „*A bizalmi vagyonkezelés lényege az, hogy a vagyonrendelő a vagyonát vagy annak egy részét azért ruházza át a vagyonkezelőre, hogy ő azt tulajdonosként a kedvezményezett javára kezelje.*"[1]

A bizalmi vagyonkezelési jogviszony jellemzően *inter vivos* jogügylettel, szerződéssel vagy a vagyonrendelő közjegyzői okiratba foglalt egyoldalú jognyilatkozatával jön létre, de a Ptk. lehetővé teszi a végrendelettel történő bizalmi vagyonkezelés alapítását is. A Ptk. 6:310.§ (1) bekezdése szerint a bizalmi vagyonkezelési szerződés (illetőleg az egyoldalú jognyilatkozattal[2] vagy végrendelettel[3] létesített bizalmi vagyonkezelési jogviszony) alapján „[…] *a vagyonkezelő a vagyonrendelő által tulajdonába adott dolgok, ráruházott jogok és követelések (a továbbiakban: kezelt vagyon) saját nevében a kedvezményezett javára történő kezelésére, a vagyonrendelő díj fizetésére köteles.*"

A bizalmi vagyonkezelési jogviszonyban a vagyonkezelő szerződéses főkötelezettsége, hogy a kezelt vagyon jogi értelemben vett tulajdonosaként azt a kedvezményezett javára kezelje (*a kezelt vagyon értékét megőrizze, lehetőség szerint azt gyarapítsa*), míg a vagyonrendelő főkötelezettsége, hogy a vagyonkezelő részére a vagyonkezelés ellenértékeként díjat fizessen (*a szabályozás diszpozitív jellege miatt ingyenes alakzat is lehetséges*), illetve a bizalmi vagyonkezelésnek *immanens* eleme az is, hogy a kezelt vagyon tulajdonjogát a vagyonrendelő a vagyonkezelőre átruházza.[4] Ennek megfelelően, bár a jogviszony alapvetően megbízási szerződéses jegyeket mutat, annak lényeges

---

[1] Fuglinszky Ádám – Tőkey Balázs: Szerződési Jog Különös Rész, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018., 359. o.

[2] Ptk. 6:329.§ (1) bekezdése: „*Ha a vagyonrendelő és a vagyonkezelő személye megegyezik, a bizalmi vagyonkezelés a vagyonrendelő közokiratba foglalt visszavonhatatlan egyoldalú nyilatkozatával jön létre.*"

[3] Ptk. 6:329.§ (2) bekezdése: „*Végrendelettel alapított bizalmi vagyonkezelési jogviszony a vagyonkezelővé való kijelölésnek a vagyonkezelő által a végrendeletben meghatározott tartalommal történő elfogadásával a vagyonrendelő halálának időpontjára visszamenő hatállyal jön létre.*"

[4] „*A jogviszony három pólusú, a vagyonrendelő kötelezettsége a vagyon átruházása a vagyonkezelőre.*" in Osztovits András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja* (III. és IV. kötetek), Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014., 786. o.

tartalma – ezáltal a vagyonrendelő közvetetten megjelenő másik kötelezettsége – a kezelt vagyonnak a vagyonkezelő részére történő tulajdonba adása is, mivel „*ha a tulajdonjog, illetve egyéb jogok a vagyonrendelőnél maradnak, a felek között megbízási szerződés jön létre.*”[5]

Kiemelendő ugyanakkor, hogy önmagában a bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján a vagyonrendelőnek tulajdonátruházási kötelezettsége nincs, tehát a bizalmi vagyonkezelési szerződés megkötése, mint kötelmi jogi alap és a kezelt vagyon létrejötte egymástól időben eltérhet; pusztán a bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján (az abba foglalt tulajdonátruházó ügylet hiányában) a vagyonkezelő nem követelheti a kezelendő vagyon tulajdonjogának reá történő átruházását. Annak értelemszerűen nincs jogi akadálya, hogy a felek a bizalmi vagyonkezelési szerződést olyan tartalommal kössék meg, hogy a kezelendő vagyonnak a vagyonkezelő tulajdonába adására későbbi időpontban kerüljön sor (*a bizalmi vagyonkezelési jogviszony létrejöttéhez a vagyonrendelő részéről szükséges, a kezelt vagyonnak a vagyonkezelő tulajdonába adására irányuló dologi rendelkező ügylet a bizalmi vagyonkezelési szerződés megkötését követően történjen*).

Az élők közötti ügylettel létrejött bizalmi vagyonkezelési jogviszony a Ptk. 6:326.§ (5) bekezdése alapján „*nem szűnik meg a vagyonrendelő, a vagyonkezelő vagy a kedvezményezett halálával vagy megszűnésével*” (a végrendelettel alapított bizalmi vagyonkezelési jogviszony esetében ehhez képest annyi az eltérés, hogy értelemszerűen csak a vagyonrendelő halálával jöhet létre a bizalmi vagyonkezelés, mégpedig a vagyonrendelő hagyatéka megnyílásának [halálának] időpontjára visszaható hatállyal, egyéb tekintetben a fentebb hivatkozott rendelkezés *pro futuro* alkalmazandó a Ptk. 6:329.§ (3) bekezdésének utaló szabálya[6] folytán), ily módon a bizalmi vagyonkezelési szerződés (jogviszony) a létesítése időtartamára – de legfeljebb 50 éves időtartamra – jön létre és a vagyonrendelő/vagyonkezelő/kedvezményezett halála ellenére ezen időtartam alatt fennmarad.

A jelen tanulmányom célja annak vizsgálata és elemzése, hogy a bizalmi vagyonkezelési szerződés jogi szabályozása lehetővé teszi-e, illetőleg ha igen, milyen feltételek mellett azt, hogy a vagyonrendelő és a vagyonrendelő közötti megállapodás (*a kezelt vagyon egy része, de akár egésze vonatkozásában történő tulajdonátszállást is eredményező módon*) a vagyonrendelő halálával hatályosuljon, illetőleg ezen jogi konstrukció megengedhetősége esetén az ilyen tartalmú megállapodás miben különbözik a végrendelettel alapított bizalmi vagyonkezelési jogviszonytól. A fenti kérdések megválaszolása érdekében tanulmányomban részletesen elemzésre kerül a halál, mint jogi tény jogviszony-alakító szerepe, a kezelt vagyon tulajdonjogának a vagyonkezelő általi megszerzése, valamint a bizalmi vagyonkezelési jogviszony halálon túlnyúló jellege.

---

[5] B. Szabó Gábor – Illés István – Kolozs Borbála – Menyhei Ákos – Sándor István: *A bizalmi vagyonkezelés, Második, bővített és aktualizált kiadás*, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018., 103. o.

[6] Ptk. 6:329.§ (3) bekezdése: „*Az egyoldalú jogügylettel létesített bizalmi vagyonkezelési jogviszonyokra a bizalmi vagyonkezelési szerződés szabályait kell megfelelően alkalmazni.*”

II. Az addicionális vagyonrendelés fogalma

A bizalmi vagyonkezelési jogviszonnyal kapcsolatban a jogkereső közönség részéről korán megjelent annak igénye, hogy a vagyonrendelő még életében úgy kössön bizalmi vagyonkezelési szerződést, hogy az alapján vagyonának csak meghatározott részét (*pl. konkrét nagyságú pénzösszeget, egy adott korlátolt felelősségű társaság üzletrészét*) adja bizalmi vagyonkezelésbe és ezáltal a vagyonkezelő (időleges) tulajdonába, míg a vagyonrendelő más vagyontárgyai tekintetében ezen bizalmi vagyonkezelési szerződésben a felek úgy állapodnak meg, hogy ez utóbbi, konkrétan meghatározott vagyontárgyak akkor kerülnek majd be a kezelt vagyon körébe (automatikusan), amikor a vagyonrendelő halála bekövetkezik.

Fontos kiemelni, hogy – bár körülírással történő vagyontárgy-meghatározásra természetesen van lehetőség – az addicionális vagyonrendelés szerinti kezelendő vagyon tárgya(i) konkrét vagyonelemek lehetnek, mivel „*tulajdonjog tárgya a Ptk. alapján csak dolog lehet. Egy teljes vagyon, vagy az abba tartozó vagyoni elemek összessége elvileg nem lehet tulajdonjog tárgyai. [A teljes vagyon átszállása az öröklési jogban, illetve ahhoz kapcsolódóan a hagyatéki eljárásban jelenik meg.]*”[7]

Szerződéses rendelkezések szintjén ez úgy jelenhet meg, hogy a vagyonrendelő *egyes, konkrétan nevesített vagyontárgyait (dolog*) a vagyonkezelő tulajdonába és egyben bizalmi vagyonkezelésébe adja, azzal az időhatározással, hogy a bizalmi vagyonkezelési szerződés ezen rendelkezése akkor lép hatályba, ha a vagyonrendelő meghal (az ún. *addicionális vagyonrendelés*). Rögzíteni kívánom, hogy a jelen tanulmányom szempontjából alapvetően az olyan – *a vagyonrendelő halálának, mint jogi ténynek a bekövetkezésével hatályba lépő* – bizalmi vagyonkezelési szerződést tekintettem *addicionális vagyonrendelés*t tartalmazónak, amely a kezelt vagyon tulajdonjogának a vagyonrendelő általi átruházására nézve már tartalmaz rendelkezést (*dologi rendelkező/átruházó ügyletet*); a tulajdonátruházási elemet nem tartalmazó bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján ugyanis a kezelendő vagyont (*vagy annak vagyonkezelésbe adandó részét*) a vagyonrendelő már nem tudná maga átruházni a vagyonkezelőre, mivel a kötelmi jogalap hatályosulásakor ő már lesz életben.

A kérdés ez utóbbi esetben az lenne, hogy a vagyonrendelő halálával hatályba lépő bizalmi vagyonkezelési szerződés rendelkezései alapján a vagyonrendelő jogutódait (örököseit) terheli-e a kezelendő vagyon átruházása a vagyonkezelőre, tehát ezen vagyontárgyakat az örökös(ök) a tulajdonátruházás kötelezettségével öröklik-e meg vagy sem?

Mivel a vagyonkezelő a fenti I. pontban írottak alapján önmagában egy hatályos (*tulajdonátruházási ügyletet nem tartalmazó*) bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján sem követelhetné magától a vagyonrendelőtől a kezelendő vagyon tulajdonjogának reá történő átruházását, nyilván ezen kötelezettség nem terhelné az örökösöket sem (*a*

[7] Bodzási Balázs (szerk.): *A gazdasági jog és az adójog aktuális kérdései 2018-ban – Gazdasági jogi kutatások a Budapesti Corvinus Egyetemen,* Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018., 30. o.

vagyonkezelés tekintetében beálló kötelmi jogi kötelezettségeket megbízási jogviszonyként kellene kezelni), míg ha a vagyonrendelő a hatályosuló szerződésben kötelezettséget vállalt a kezelendő vagyon átruházására, akkor ezen kötelezettség az örökös(ei)re is átszáll és a vagyonkezelő majd tőlük követelhetné a kezelt vagyon tulajdonba adását.

Addicionális vagyonrendelés esetén, azaz ha a vagyonrendelő – a halálától függő hatállyal – a bizalmi vagyonkezelési szerződés részeként a kezelendő vagyon tekintetében maga élt a tulajdonjogából eredő rendelkezési jogával, így a kezelendő vagyon tulajdonjogának a vagyonkezelőre történő átruházására irányuló átruházó ügyletet (*pl. ingatlan kezelt vagyon esetében a bejegyzési engedély kiadására*) maga a szerződés tartalmazza, úgy már csak az lehet kérdés, hogy a kezelt vagyon feletti vagyonkezelői tulajdonszerzés teljesedésbe menéséhez szükséges-e még valamely további jogcselekmény vagy a hatálybalépéssel az automatikusan megtörténik.

Az addicionális vagyonrendelést (tulajdonátruházásra irányuló ügyletet is) tartalmazó bizalmi vagyonkezelési szerződés megkötése elsődlegesen azzal a gyakorlati előnnyel jár, hogy az élők között már érvényesen létrejött szerződésben a vagyonrendelő és a vagyonkezelő közösen tudják kialakítani a jogviszony tartalmát, majd a szerződésnek a vagyonrendelő halála folytán történő hatálybalépésével és az addicionális kezelt vagyonnak a vagyonkezelő tulajdonába kerülésével – *mely úgy képzelhető el, hogy nem egyszerűen a halállal hatályba lépő bizalmi vagyonkezelési szerződést kötnek a felek, hanem ezen szerződés a vagyonrendelő halálával hatályba lépő vagyonátruházási szerződést is tartalmazza* –, a bizalmi vagyonkezelésbe adni kívánt konkrét vagyontárgyaknak a vagyonkezelőre átruházásával biztosan létrejön a bizalmi vagyonkezelési jogviszony (a kezelt vagyon), szemben a végrendelettel létrehozandó bizalmi vagyonkezeléssel, amely csak a vagyonkezelő végrendeletben történt kijelölésének az általa történő elfogadásával[8] jönne csak létre, továbbá – ha a vagyonrendelő a végrendelete tartalmát a vagyonkezelőnek kijelölni kívánt személlyel előzetesen nem egyezteti – a jogviszony tartalmába a vagyonkezelőnek nincs beleszólása (*a vagyonkezelő csak arról dönthet, hogy elfogadja-e a kijelölést és a jogviszonynak a vagyonrendelő által meghatározott kereteit, vagy sem; a kijelölés visszautasítása esetén viszont nem jön létre a bizalmi vagyonkezelés, így az érintett vagyontárgy(ak) a vagyonrendelő hagyatékaként öröklés tárgyát képezik*), így a jogviszony létrejötte meghiúsulásának jelentős kockázata áll fenn.

III. Az addicionális vagyonrendelés jogi minősítése: szerződéses jogügylet (halálon túlnyúló joghatásokkal) vagy sajátos végintézkedés/végrendelet?

Figyelemmel arra, hogy a bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján a kezelt vagyon egy részének a vagyonkezelő tulajdonba adása, azaz a hivatkozott addicionális vagyonrendelés megtörténte/teljesítése csak a vagyonrendelő „*halálának feltételével*" (*helyesen: a halálának időpontjában*) lép hatályba, joggal merülhet fel a kérdésként, hogy:
(1) egy ilyen tartalmú rendelkezés az élők között létrejött bizalmi vagyonkezelési

[8] Hetv. 18/A. §.

szerződésnek egyik jogszerű eleme lehet és a bizalmi vagyonkezelési jogviszony halálon túlnyúló jellege miatt a Ptk. 6:326.§ (5) bekezdése szerint a már létrejött bizalmi vagyonkezelésre irányuló jogviszony módosulásának (*ezáltal a kezelt vagyon tulajdonjoga tekintetében történő post mortem szerződés-módosulás alapjának*) tekinthető, ezáltal jogi korlátozások nélkül megengedett, vagy
(2) a hivatkozott addicionális vagyonrendelést (a kezelt vagyon tulajdonának átruházására irányuló vagyonrendelői rendelkezést is) tartalmazó „*szerződéses rendelkezés*" valójában a vagyonrendelőnek a kezelt (addicionális) vagyon tekintetében ténylegesen egy újabb bizalmi vagyonkezelési jogviszony (végrendeleti úton történő) létrehozására irányuló ügyletet takar és a vagyonrendelő „*halálával történő hatályosulás*" – az addicionális vagyonrendelés halál esetére irányuló jellege – miatt érdemben végrendelkezésnek (*végrendelkezéssel alapított [új] bizalmi vagyonkezelési jogviszonynak*) minősülhet?

A fenti kérdésre adott válasz függvényében a jelzett addicionális vagyonrendelést tartalmazó szerződéses konstrukció – amennyiben a „*vagyonrendelő halála, mint hatályba lépési időpont meghatározása*" a bizalmi vagyonkezelési szerződés tekintetében értelmezhető/alkalmazható – alapvetően eltérő jogkövetkezményeket eredményezhetne attól függően, hogy az addicionális vagyonrendelés kizárólag (i) a szerződési jog körébe tartozó kérdésként kezelhető/kezelendő vagy annak öröklési jogi vetülete (is) lenne *(pl. a bizalmi vagyonkezelési szerződés a Ptk. 310.§ (2) bekezdése szerint írásban jöhet létre és formáját tekintve akár felek valamelyike által géppel írt és általuk aláírt egyszerű magánokiratban is megköthető, ha a bizalmi vagyonkezelő tevékenységét üzletszerűen végzi*[9]*, amely egyszerű magánokirati forma ugyanakkor a végrendelkezés alakiságainak nem felelne meg, továbbá a bizalmi vagyonkezelési szerződésbe foglalt formában, a „kétoldalú megállapodásként megjelenő végrendelet" megfogalmazásától függően, tartalmi szempontból is érvénytelenségre vezethetne).*

Ha a vagyonrendelő a fenti (1) pont szerint úgy szerződhet, hogy a saját főkötelme (személyes) teljesítésére már a bizalmi vagyonkezelési szerződés megkötésének időpontjában tudottan nem lenne képes (*hiszen amikor a szerződés hatályba lép és a teljesítésre, azaz az addicionális vagyonrendelés tárgyát képező vagyonelemeknek a vagyonkezelőnek történő átruházására sor kell kerüljön, ő már nem fog élni*), ezen hatályba lépési konstrukció elfogadhatósága adott esetben azzal is jár(na), hogy az addicionális vagyonrendelés hatályosulásakor az éppen elhunyt vagyonrendelő jogutódját terhelhetné a teljesítési kötelezettség (*a már létrejött bizalmi vagyonkezelésre irányuló kötelem – mivel nem a vagyonrendelő által csak személyesen teljesíthető szolgáltatásról van szó – nem szűnne meg*[10] *a vagyonrendelő halálával*), ugyanakkor ezen lehetőség felveti annak lehetőségét is, hogy a konstrukció a szerződő felek részéről a *cogens* öröklési jogi szabályok negligálását/megkerülését is eredményezhetné (*halál esetére szóló vagyoni rendelkezés megtételére a hatályos magyar jogban alapvetően (i)*

[9] A tevékenységét nem üzletszerűen ellátó bizalmi vagyonkezelő esetében minősített magánokirat szükséges a bizalmi vagyonkezelőkről és tevékenységük szabályairól szóló 2014. évi XV. törvény 18/A.§ (3) bekezdésének első mondata szerint: „*A bizalmi vagyonkezelési szerződést közokiratba, ügyvéd vagy kamarai jogtanácsos által ellenjegyzett magánokiratba kell foglalni.* […]".
[10] Ptk. 6:3.§ c) pontja: „*A kötelem megszűnik* […] *a kötelezett halálával vagy jogutód nélküli megszűnésével, ha kötelezettsége személyesen teljesíthető szolgáltatás nyújtására irányult;* […]".

végrendelkezéssel [egyoldalú, ingyenes], (ii) öröklési szerződéssel [kétoldalú, visszterhes], vagy (iii) halál esetére szóló ajándékozással [kétoldalú, ingyenes] kerülhetne sor).[11]

Az addicionális vagyonrendelés halál esetén hatályba lépő megállapodással történő létrehozásának megengedhetősége alapvetően
(1) a halál, mint jogi tény és szerződéses „*feltétel"*-ként (*helyesen: időhatározásként*) való alkalmazása jogviszony-alakító szerepének feltárásával,
(2) a kezelt vagyon tulajdonjogának átruházásához (a vagyonkezelő általi tulajdonszerzéshez) szükséges ügyleti elemek és azok megvalósulása dogmatikai szempontú elemzésével, és
(3) a bizalmi vagyonkezelési jogviszony halálon túlnyúló jellegének vizsgálatával
válaszolható meg (*az értelmezést alátámasztó/segítő vonatkozó jogszabályi előírások és jogirodalmi álláspontok ismeretében*).

IV. A halál, mint *„hatályba léptető jogi tény"* alkalmazása – általánosságban és a bizalmi vagyonkezelési jogviszony szempontjából

A kötelmi jogi szabályok alapján a szerződő felek a megkötött szerződésük *hatálybalépését jövőbeli, bizonytalan esemény (feltétel) bekövetkezéséhez vagy időponthoz köthetik.*[12] Érdekességképpen megjegyzem, hogy már a római jogban is megjelent a felek között érvényesen létrejött kötelem és a joghatás tényleges kiváltásának egymástól való elválaszthatósága azzal, hogy a római jogban a halált nem feltételnek, hanem *dies*-nek, azaz időhatározásnak tekintették – „"*Halálom napján*" – *azért sem feltétel, mert jövőbeli, de bizonyosan bekövetkező esemény, és így ebben az esetben időhatározásról van szó.*"[13]

A vagyonrendelő halála a fentieknek megfelelően – *mivel a jövőben biztosan bekövetkező eseményről van szó* – nem feltételnek, hanem a Ptk. 6:116.§ (3) bekezdése[14] szerinti időhatározásnak minősül, melyre értelemszerűen alkalmazandóak a hatálybalépés feltételhez kötésére irányadó jogszabályi rendelkezések.

Mivel a bizalmi vagyonkezelési szerződés a Ptk-ban nevesítetten is „*halálon túlnyúló*" jogviszony létrehozására alkalmas ügylet (*azt főszabály szerint – bizonyos speciális*

---

[11] A Ptk. a bizalmi vagyonkezelési jogviszony létrehozását (illetőleg alapítvány rendelését) kifejezetten megengedi végrendeleti úton is, de a végintézkedéssel alapított bizalmi vagyonkezelés alapvetően tér el a jelen írásomban elemzésre kerülő addicionális vagyonrendelést tartalmazó szerződéses konstrukciótól.
[12] Ptk. 6:116.§ (1) és (3) bekezdései: „*Ha a felek a szerződés hatályának beálltát bizonytalan jövőbeli eseménytől tették függővé, a szerződés hatálya a feltétel bekövetkeztével áll be.*" és „*A feltételre vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell arra az esetre is, ha a felek a szerződés hatályának beálltát vagy megszűntét valamely időponthoz kötötték.*"
[13] Brósz Róbert – Pólay Elemér (szerk.): *RÓMAI JOG*, TANKÖNYVKIADÓ, Budapest, 1974., 401. oldal.
[14] Ptk. 6:116.§ (3) bekezdése: „*A feltételre vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell arra az esetre is, ha a felek a szerződés hatályának beálltát vagy megszűntét valamely időponthoz kötötték.*"

kivételekkel, mint pl. a Ptk. 6:326.§ (1) bekezdés d) pontja[15] *– nem szünteti meg a szerződő felek bármelyikének halála*), látszólag (és álláspontom szerint ténylegesen is) semmilyen kötelmi jogi akadálya nincs annak, hogy a vagyonrendelő és a vagyonkezelő élők közötti ügyletként, szerződéssel létrehozott bizalmi vagyonkezelési jogviszony keretében olyan – függő hatályú – megállapodást kössenek, amely szerint a vagyonrendelő halálakor majdan meglévő (*és a bizalmi vagyonkezelésbe – a kezelt vagyon körébe – korábban még be nem vont*) egyes vagyontárgyak csak a vagyonrendelő halálakor kerüljenek be a bizalmi vagyonkezelési jogviszonyba a vagyonkezelő által a kedvezményezett(ek) javára kezelt vagyonként. Hangsúlyozandó ugyanakkor, hogy a kezelt vagyonba történő bekerülést eredményező (addicionális) vagyonrendelés akkor történhet meg, ha a tulajdonátruházó ügyletre is sor kerül(t); a kezelt vagyonba „*nem maguktól kerülnek be*" a vagyontárgyak, azok tulajdonát a vagyonrendelőnek a vagyonkezelőre át kell ruháznia.

Érdemes rögzíteni, hogy az élők közötti ügylettel létrehozott bizalmi vagyonkezelési szerződés – *bár annak kétségkívül van dologi jogi eleme (a kezelt vagyon tulajdonjogának a vagyonkezelőre történő átruházásának szükségessége)* – alapvetően egy kötelmi jogi ügylet (szerződés) és az adásvételi szerződéshez hasonlóan konszenzuál-szerződésnek minősül, amely alapján a kötelem már a felek közötti megegyezéssel létrejön, azonban – *mivel a vagyonkezelő főkötelezettsége, hogy a vagyonrendelő által a tulajdonába adott kezelt vagyont saját nevében (tulajdonosként) a kedvezményezett javára kezelje, azonban a vagyonrendelőnek csak közvetetten kötelezettsége, hogy a kezelt vagyon tulajdonjogát átruházza a vagyonkezelőre* – a kezelt vagyon létrejöttéhez nélkülözhetetlen a bizalmi vagyonkezelési szerződés, mint kötelmi ügylet hatályos létrejötte mellett a tulajdon-átruházás teljesedésbe menése is. „*A vagyonrendelés tehát a fentiek alapján általában egy kétlépcsős folyamat, amely a vagyonkezelési szerződés megkötéséből (egyoldalú jognyilatkozat megtételéből) és a kezelt vagyon tulajdonjogának (valamint birtokának) átadásából áll.*"[16]

Amennyiben a bizalmi vagyonkezelési szerződés megkötésre került és abban a vagyonrendelő kifejezetten kötelezettséget is vállalt meghatározott vagyontárgyaknak a vagyonkezelőre történő átruházására, a vagyonrendelő (halála esetén jogutóda(i)) irányában *a vagyonkezelő igényérvényesítési lehetőséggel élhet a tulajdonjog, illetve a jog vagy követelés átruházása érdekében.*"[17]

Az ilyen tulajdonátruházásra történő vagyonrendelői kötelezettségvállalást is tartalmazó bizalmi vagyonkezelési szerződés konstrukcióját tekintve hasonlítható más tulajdonátruházást célzó kötelmekhez, mint például az adásvételhez, ahol a szerződéskötéssel a vevő követelheti az eladótól azon (fő)kötelezettsége teljesítését, hogy az adásvétel tárgyát képező vagyontárgy tulajdonjogát rá (a vevőre) ruházza át. A

---

[15] Ptk. 6:326.§ (1) bekezdése: „*A bizalmi vagyonkezelés megszűnik, ha* […] *d) a vagyonrendelő volt az egyetlen kedvezményezett, az ő halálának időpontjában;* […]."

[16] B. Szabó Gábor – Illés István – Kolozs Borbála – Menyhei Ákos – Sándor István: *A bizalmi vagyonkezelés, Második, bővített és aktualizált kiadás*, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018., 102. o.

[17] Osztovits András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja* (III. és IV. kötetek), Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014., 786. o.

jogirodalom a halál, mint hatályba lépést eredményező jogi tény alkalmazhatóságát az ajándékozás, illetve a halál esetére szóló ajándékozás elhatárolása kapcsán szintén megerősíti: „*halál esetére szóló ajándékozási szerződést attól az ajándékozási szerződéstől, amelyben az örökhagyó halálának időpontja csupán a tulajdonjog átszállására vonatkozó időhatározásként szerepel (mint a jövőben biztosan bekövetkező, csupán időpontját tekintve bizonytalan jövőbeni esemény), az különbözteti meg, hogy halál esetére szóló ajándékozási szerződésnél az ajándékozás kifejezetten azzal a feltétellel történik, hogy a megajándékozott az ajándékozót túléli és nem csupán az ajándékozott vagyontárgy tulajdonjogának átszállása időpontja kötött az örökhagyó halála időpontjához. Ha az örökhagyó akként ajándékoz, hogy a megajándékozott a vagyontárgy tulajdonjogát az örökhagyó halálakor szerzi meg, ez csupán a tulajdonjog átszállása időpontjának a meghatározása, azaz ha a megajándékozott az örökhagyót nem éli túl, akkor a megajándékozott jogutódai követelhetik az ajándékozott dolgot, hiszen az ajándékozotti minőségben jogutódlásnak van helye, a megajándékozott helyébe a jogutódai lépnek, akiket a megajándékozott jogutódaiként az ajándékozott vagyontárgy tulajdonjoga az ajándékozó halála időpontjában megillet.*”[18]

A bizalmi vagyonkezelés létrejöttével összefüggésben a jogirodalom is megerősíti, hogy amennyiben „*a szabályozás a bizalmi vagyonkezelést kötelmi jogi jogviszonyként tételezi (ahhoz egyébként dologi hatásokat is kapcsolva), a bizalmi vagyonkezelésre irányuló jogviszony keletkezése kapcsán nem indokolt az eltérés a kötelmek keletkezésére vonatkozó általános szabályoktól. Ennek megfelelően a bizalmi vagyonkezelésre irányuló jogviszony is úgy jöhet létre, ahogyan általában a kötelmek.*”[19]

A felek a fentieknek megfelelően az addicionális vagyonrendelés hatályba lépését is köthetik feltételhez vagy időhatározáshoz, így nincs jogi akadálya annak sem, hogy az addicionális vagyonrendelésre irányuló bizalmi vagyonkezelési szerződés – és annak részeként a tulajdonátruházó ügylet is – a felek között érvényesen létrejöjjön a vagyonrendelő életében, de a szerződés hatályba lépése, illetőleg annak keretében a tulajdon-átruházás (tulajdon-átszállás), tehát a kezelt vagyon létrejötte és arra vonatkozóan a vagyonkezelő általi vagyonkezelés ténylegesen csak a vagyonrendelő halála bekövetkezésével perfektuálódjon (*akkortól hatályosuljon a felek megállapodása egyrészt a bizalmi vagyonkezelési szerződés a halálkor hatályba lépő rendelkezéseivel, másrészt a bizalmi vagyonkezelés tárgyát képező konkrét vagyontárgyaknak az arra vonatkozó átruházó ügyletek hatálybalépésével és a bizalmi vagyonkezelő által kezelt vagyonba kerülésével [a bizalmi vagyonkezelő tulajdonszerzésével], feltéve, hogy ingó dolgok esetén a tulajdonszerzéshez szükséges átadás, jogok esetén az átruházás, ingatlanok esetén a bizalmi vagyonkezelő tulajdonjogának ingatlan-nyilvántartási bejegyzése is megtörténik*).

V. A kezelt vagyon tulajdonjogának átruházása – az addicionális vagyonrendelés

[18] Osztovits András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja* (III. és IV. kötetek), Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014., 613. o.
[19] Kisfaludi András (szerk.): *Tanulmányok a bizalmi vagyonkezelés jogi szabályozásának elméleti alapjairól*, ELTE Eötvös Kiadó, 2015.

alapján történő tulajdonjog-átszállás dogmatikai elemzése; a kezelt vagyon vagyonkezelő általi megszerzése

5.1 Tulajdon-átruházás a magyar jogban általánosságban

A vagyonrendelő halála, mint hatályba lépési időpont alkalmazása tekintetében érdemes kiemelni, hogy – *miután addicionális vagyonrendelést tartalmazó bizalmi vagyonkezelési szerződés esetén a kezelt vagyon tulajdonjogának a vagyonkezelőre történő átruházása a vagyonrendelő szerződéses kötelezettsége* – a kezelt vagyon tulajdonjoga átszállásának időpontja a bizalmi vagyonkezelési jogviszony szempontjából kulcsfontosságú; a vagyonkezelő ugyanis akkortól kezdve tudja az addicionális vagyonrendelés tárgyát képező vagyonelemeket a bizalmi vagyonkezelési jogviszony (nem pedig megbízás) keretében kezelni, hasznosítani és értékét megőrizni/gyarapítani a kedvezményezett(ek) javára, ha ezen kezelt vagyontárgyak felett ténylegesen tulajdonjogot szerzett, azaz ha létrejött a kezelt vagyon.

A bizalmi vagyonkezelési szerződés és az abba foglalt tulajdonátruházás esetén (*a bizalmi vagyonkezelési szerződés megkötése önmagában még nem lenne tulajdonátruházási ügylet*) a vagyonkezelő általi tulajdonszerzésre e szerződés, mint jogcím (*causa, titulus*) alapján a kezelt vagyon tulajdonának átruházásával, mint származékos szerzésmóddal (*modus*) kerülhet sor. A Ptk-ban az átruházás útján történő tulajdonszerzés
(1) valamely ügyleten kell alapuljon (*érvényes/hatályos kötelmi jogcím szolgálhat a kezelt vagyon tulajdonjogának a bizalmi vagyonkezelő általi megszerzése jogalapjául, amely jelen esetben a bizalmi vagyonkezelési szerződés lesz*), valamint
(2) a tulajdonjog átszállásához a vagyontárgy „*átadása*”, pontosabban az afeletti jogi uralomnak a jogszerző részére történő tényleges átengedése szükséges; ez utóbbi a vagyontárgy jellegétől függően eltérő formában (*pl. nem lajstromozott ingóság esetében a birtokba adás, ingatlan esetében a tulajdonosváltozás ingatlan-nyilvántartási bejegyzésének megtörténte*) jelenhet meg.

5.2 A kezelt vagyon tulajdonjogának (addicionális) vagyonrendelést tartalmazó szerződés alapján történő megszerzése

Az élők között kötött bizalmi vagyonkezelési szerződésben kikötött addicionális vagyonrendelés esetén (*amennyiben az tartalmazza a tulajdonátruházásra irányuló ügyletet is*) a kezelt vagyon tulajdonjoga a szerződés hatályosulásával, a vagyonrendelő halála időpontjában – feltéve, hogy annak valamennyi, a Ptk. és a vonatkozó más jogszabályok szerint egyéb feltétele adott – a vagyonkezelőre száll át (*a tulajdon-átszállásra irányuló jogcím ekkortól válthatja ki a célzott joghatást, de a vagyonrendelő által megtett tulajdonátruházásra irányuló rendelkezéssel minimum kötelmi igénye keletkezik a vagyonkezelőnek arra, hogy a vagyonrendelő [halála miatt örököse(i)] adja(k) tulajdonába a kezelendő vagyont*). A kezelt vagyontárgyak körét pontosan vagy legalább olyan pontosságú körülírással szükséges meghatározni a bizalmi vagyonkezelési szerződésben, amelyből kétséget kizáróan megállapítható, hogy mely vagyontárgyak kerülnek a vagyonrendelő halálával a vagyonkezelő tulajdonába, és a szerződésnek magát

a halál időpontjában hatályba lépő tulajdon-átruházási ügyletet is tartalmaznia kell (*és nem csupán a vagyonkezelésre irányuló jogviszony létesítését*), illetőleg a körülírásos meghatározás nem alkalmazható olyan vagyontárgyak esetében, ahol a tulajdonszerzéshez meghatározott egyedi azonosító adatokkal történő azonosíthatóság jogszabály előírása folytán szükséges (*pl. ingatlan esetében a tulajdonos-változásnak az illetékes ingatlanügyi hatóság általi bejegyzéséhez az ingatlant legalább a település megnevezésével és pontos helyrajzi számmal kell megjelölni, feltüntetve az érintett tulajdoni hányadot is*[20]).

Ez utóbbi típusú vagyontárgyaknál (pl. ingatlan esetében) külön kérdést vet fel, hogy a vagyonrendelő által „*feltétel nélkül és visszavonhatatlanul*" kiadott, de a szerződés (és az abba foglalt tulajdonátruházási ügylet) hatálybalépésével *élesedő* bejegyzési engedélyt az ingatlanügyi hatóság vajon az az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: „Inytv.") 32.§ (1) bekezdés f) pontja szerinti bejegyzési engedélyként el fogja-e fogadni?

Álláspontom szerint, ha az ügylet alakilag és tartalmilag érvényesen került megkötésre, valamint az ingatlan-nyilvántartási bejegyzéshez szükséges elemeket a szerződés tartalmazza, akkor a hatálybalépés bekövetkezésével a kötelmi ügylet és a benne foglalt (a vagyonrendelő által még életében megtett) dologi rendelkező ügylet ki kell váltsa a felek által célzott joghatást, azaz az érintett ingatlan vagyonelem bizalmi vagyonkezelésbe (kezelt vagyonba) történő kerülését.

Az addicionális vagyonrendelés útján bizalmi vagyonkezelésbe adásra kerülő vagyonelemek tekintetében a bizalmi vagyonkezelési jogviszony és a kezelt vagyon létrejötte alapvetően függ attól, hogy a hatályosuló kötelmi jogalap (maga a szerződés) és arra tekintettel a kezelt vagyon tulajdonának a vagyonrendelő általi átruházása perfektuálódott-e (*azaz a szerződés hatálybalépését követően szükséges lenne-e még a vagyonrendelő részéről valamely jogcselekmény elvégzése az addicionális kezelt vagyonba kerülő vagyontárgy(ak) felett a vagyonkezelő általi tulajdonszerzéshez vagy sem*).

A vagyonrendelő halálával, mint hatálybaléptető időpont bekövetkezésével ugyanis csak akkor kerül a bizalmi vagyonkezelés jogcímén kezelt vagyon körébe az adott vagyontárgy (jön létre a kezelt vagyon), ha
(1) a bizalmi vagyonkezelési szerződés, mint a tulajdonátszálláshoz szükséges kötelmi jogcím/szerződés (*kötelező ügylet*) létrejött, és ezen időpont bekövetkeztéhez kötött tulajdonátruházást is tartalmaz, valamint
(2) a jogcímet keletkeztető szerződés és benne az átruházó ügylet hatálybalépésére tekintettel a kezelt vagyon létrejöttéhez szükséges átruházás (*rendelkező ügylet*) is megtörtént[21] (*mely a vagyontárgy feletti rendelkezési jognak [a „dolog feletti tényleges*

[20] Intyv. 32.§ (1) bekezdés c) pontja szerint: „*Az okiratnak – ahhoz, hogy az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés alapjául szolgálhasson – tartalmaznia kell:* […] *c) az érintett ingatlan pontos megjelölését (település neve, helyrajzi szám) és a bejegyzéssel érintett tulajdoni hányadot,* [….]".
[21] A jogirodalmi álláspont [*Menyhárd Attila: Dologi jog, Második, javított kiadás, ELTE Eötvös Kiadó-Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2010., 227-240. oldal*] alapján ezen ügyleti kettősség

hatalomnak"] a vagyonrendelő által a vagyonkezelő javára történő átengedését jelenti – ez ingó esetében a birtokátruházást[22]*, míg ingatlan esetében az ingatlan-nyilvántartási bejegyzést*[23] *jelenti*),
a fentiek megvalósulása hiányában ugyanis az addicionális vagyonrendeléssel érintett vagyonelem bekerül a vagyonrendelő (mint örökhagyó) hagyatékába és a hatályosult bizalmi vagyonkezelési szerződés (kötelmi jogcím) alapján a vagyonkezelő, mint a kezelt vagyon kiadására jogosult hagyatéki hitelező az örökös(ök)től követelheti a kezelt vagyon tulajdonának rá történő átruházását,[24] feltéve, hogy a bizalmi vagyonkezelési szerződésben a vagyonrendelő a kezelendő vagyon átruházására is kötelezettséget vállalt.

Mivel az addicionális vagyonrendelést tartalmazó bizalmi vagyonkezelési szerződés konstrukciójából következik, hogy a vagyonrendelő/örökhagyó saját maga kívánja életében kezelni az addicionális vagyonrendeléssel halála esetére bizalmi vagyonkezelésbe adni kívánt vagyontárgya(ka)t, a kötelmi jogcím élők közötti ügylettel és függő hatállyal – *mind ingatlan, mind ingó vagyonelemek (dolgok, jogok követelések) vonatkozásában* – biztosan létrehozható és a vagyonrendelő halálával automatikusan keletkezteti a jogviszonyt, ha a vagyonrendelő a bizalmi vagyonkezelési szerződésben a kezelendő vagyon átruházására is kötelezettséget vállalt. A tulajdonjog átruházásának teljesedésbe menetele (a szerzésmód) ugyanakkor felvet dogmatikai kérdést, mivel a kötelmi jogcímre tekintettel történő átruházás – a vagyonrendelő halála folytán –, pontosabban a tulajdonosváltozás bekövetkezésének (az ingatlan-nyilvántartási bejegyzésnek) az időpontja nem feltétlenül esik majd egybe a szerződés hatálybalépésével.

5.2.1 Ingatlan tulajdonának átruházása (a bejegyzési engedély kiadása versus a tulajdonosváltozás ingatlan-nyilvántartási bejegyzés megtörténte)

Ingatlan vagyontárgy (kezelt vagyon) esetében a Ptk. 5:38.§ (2) bekezdése az átruházás útján történő tulajdonszerzéshez az erre „*irányuló szerződés vagy más jogcím és erre tekintettel a tulajdonjog átruházásának az ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzésé*"-t követeli meg, ennek megfelelően a vagyonkezelő általi tulajdonszerzés az ingatlanügyi hatóság általi bejegyzéssel, a bejegyzési kérelem érkeztetésének („*széljegyzésének*") napjával, a széljegyzésre visszamenőleges hatállyal[25] és bizalmi vagyonkezelés jogcímén történhet meg. Az addicionális vagyonrendelés tárgyát képező ingatlant pontosan megjelölve (legalább település, fekvés, helyrajzi szám megadásával) kell a bizalmi vagyonkezelési szerződésben szerepeltetni; az olyan körülírásos rendelkezés, amely

---

relativizálódott (számos esetben nem éles az elhatárolás), de a Ptk. 5:38.§ (1)-(2) bekezdései tekintetében – különösen ingatlan esetén – az addicionális bizalmi vagyonrendelés tekintetében jelentősége van.

[22] Ptk. 5:38.§ (1) bekezdése.

[23] Ptk. 5:38.§ (2) bekezdése.

[24] „[…] *a szerződéses konstrukcióból eredően a szerződés megkötésével a vagyonrendelő által vállalt kötelezettség elmulasztása esetén vele szemben a vagyonkezelő igényérvényesítési lehetőséggel élhet a tulajdonjog, illetve jog vagy követelés átruházása érdekében.*" in Osztovits András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja* (III. és IV. kötetek), Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014., 786. o.

[25] Ptk. 5:178.§ (4) bekezdése: „*A bejegyzés az elrendelésének alapjául szolgáló kérelem benyújtásának időpontjára visszamenőleges hatályú.*"

szerint a „*vagyonrendelő a halálakor a tulajdonát képező minden ingatlanát*” adná halála esetén bizalmi vagyonkezelésbe, a szerződés érvényességét ugyan nem érinti, de az ingatlan megjelölésének hiánya miatt[26] a vagyonkezelő annak tulajdonjogát (ingatlan-nyilvántartási bejegyezhetőség hiányában) dologi hatállyal nem tudja majd megszerezni.

Az ingatlan kezelt vagyon esetében a bizalmi vagyonkezelési szerződésnek – az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: **„Inytv.”**) által megkívánt – a tulajdonosváltozás bejegyzéséhez szükséges egyéb tartalmi elemeket (*különösen az Inytv. 32.§ (1) bekezdés f) pontja szerinti, a bejegyzett jogosult által teendő feltétlen és visszavonhatatlan bejegyzést engedő nyilatkozatot*) is tartalmaznia kell, illetőleg a szerződésnek az Inytv. által megkövetelt alaki követelményeknek[27] is meg kell felelnie.

Bár az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés jogkeletkeztető (konstitutív) jelleggel perfektuálja az átruházás útján történő (dologi hatályú) tulajdonosváltozást, az alábbiakban idézett jogirodalmi álláspont a korábban hivatkozott dologi *rendelkező ügylet* jelentőségét emeli ki – ha ugyanis a bejegyzési engedély már a vagyonrendelő által kiadásra került, akkor a vagyonkezelő tulajdonjog-szerzéséhez vezető ingatlan-nyilvántartási bejegyzéshez a jogátruházó (a vagyonrendelő) részéről minden feltétel megvalósult. „*Ahhoz, hogy az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzésre kerülő jog (tulajdonátruházás esetén az ingatlan megszerzőjének* [a vagyonkezelőnek] *tulajdonjoga) érvényesen létrejöjjön, szükséges a dologi (rendelkező) ügylet is, amely az Inytv. 29.§-a szerinti bejegyzési engedély kiadásából áll.* […] *A bejegyzés maga – konstitutív természete ellenére – már nem része a rendelkező ügyletnek.*”[28] A birtokbaadás megtörténte az ingatlan tulajdonjoga átszállása (különösen annak időpontja) szempontjából már nem releváns elem, így a vagyonrendelő által még életében kiadott bejegyzési engedély hatályosulásával (a vagyonrendelő halálával) a vagyonkezelő az ingatlan tulajdonjogának dologi várományosává válik, amely váromány tényleges tulajdonjoggá erősödik az ingatlan-nyilvántartási bejegyzéssel; a fentieket erősíti meg az a jogirodalmi értelmezés is, amely szerint „*Ingatlanok esetében a dologi jogi jogosultság ügyleti természetű keletkezése és változása nem a birtokállapot változásához, hanem ingatlan-nyilvántartási bejegyzéséhez kötött. Itt az átadás jogi tényének a jogváltozás ingatlan-nyilvántartási bejegyzéséhez szükséges bejegyzési engedély kiadása feleltethető meg.*”[29]

Ennek megfelelően, ha a bizalmi vagyonkezelési szerződésben a vagyonrendelő – a saját halálától függő hatállyal – a kezelt vagyonba addicionális elemként bekerülő ingatlan tekintetében már a bejegyzési engedélyt is kiadta, akkor nem lesz jelentősége annak, hogy a bizalmi vagyonkezelés jogcímén bekövetkezett tulajdonváltozásnak a kijelölt vagyonkezelő javára történő ingatlan-nyilvántartási átjegyzésére (a bejegyzési kérelem

---

[26] Inytv. 32.§ (1) bekezdés c) pontja.

[27] Inytv. 32.§ (3) bekezdése: „*A tulajdonjog* […] *keletkezésére* […] *vonatkozó bejegyzésnek közokirat, ügyvéd vagy kamarai jogtanácsos által ellenjegyzett magánokirat alapján van helye.*”

[28] Menyhárd Attila: *Dologi jog, Második, javított kiadás*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2010., 254. o.

[29] Vékás Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2013., 391. o.

széljegyzésére) csak a vagyonrendelő halálát követően kerül sor.

Fontosnak tartom kiemelni ugyanakkor, hogy a tulajdonosváltozás ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzése (*az ingatlanügyi hatósághoz a tulajdonosváltozás átvezetése iránt benyújtott kérelem iktatásának – „széljegyzés”-nek – a napja*) szinte bizonyosan nem a vagyonrendelő halálának napja (hanem későbbi időpont) lesz, mivel azonban az élők közötti ügylet a kezelt vagyon tárgyát képező ingatlan tekintetében – *a végrendelettel történő bizalmi vagyonkezelési jogviszony alapításától eltérően* – ingatlan-nyilvántartási szempontból nem a szerződés hatálybalépésének időpontjára, hanem az ingatlan-nyilvántartási kérelem széljegyzésének időpontjára visszaható hatállyal eredményezné a vagyonkezelő dologi hatályú tulajdonszerzését, az ingatlan-nyilvántartásban a vagyonrendelő/örökhagyó halálának időpontjában még az örökhagyó lesz az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett és a tényleges jogállapot szerinti tulajdonos, amely miatt az addicionális kezelt vagyonba kerülő vagyonelem (ingatlan) az *ipso iure* öröklés tárgyát képezné.

Mivel a Ptk. 5:38.§ (2) bekezdése az ingatlan-nyilvántartási bejegyzést konstitutív (jogkeletkeztető) hatállyal követeli meg az ingatlan tulajdonának *átruházás* útján (származékos szerzésmóddal) történő megszerzéséhez és ezen szerződésmód esetében – mivel „*átruházással – amelynek tipikus esetei az adásvétel és a csere – tulajdont, ingatlan-nyilvántartáson kívül nem lehet szerezni*”[30] – szóba sem jöhet a vagyonkezelő „*ingatlan-nyilvántartáson kívüli*” tulajdonszerzése, ingatlan-nyilvántartási bejegyzés hiányában ezen ingatlan főszabály szerint hagyatéki eljárásban történő átadást igényel és kötelező leltározás[31] körébe tartozik (*mint a hagyaték megnyílásakor közhiteles nyilvántartás adata alapján az örökhagyó tulajdonában lévő vagyontárgy*).

Ennek megfelelően a vagyonrendelő (örökhagyó) után a hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvényben (a továbbiakban: „Hetv.”) foglaltak szerint induló hagyatéki eljárásban a vagyonkezelő kötelmi igénylőként (*a Hetv. 6.§ (1) bekezdés eb) pontja szerinti hagyatéki hitelezőként*)[32] léphetne fel az addicionális vagyonrendelés folytán (kötelmi jogi alapon) a bizalmi vagyonkezelésébe adott ingatlan részére történő tulajdonba adása iránt, ha a bizalmi vagyonkezelési szerződésben a vagyonrendelő a bizalmi vagyonkezelésbe adni kívánt ingatlan tulajdonjogának az átruházására is kötelezettséget vállalt; ezt rögzíti Anka Tibor releváns fogalom-elemzése is, amely szerint: „*Az eb) pont azt az esetet szabályozza, amikor a kötelmi igénylő az örökhagyóval még annak életében olyan szerződést kötött, melynek alapján kötelmi természetű igénye van arra, hogy a hagyatékhoz tartozó vagyontárgyat – az örökhagyóval kötött élők közötti jogügylet alapján – megszerezze, a szerzés azonban az örökhagyó haláláig nem következett be. (Például: ingó dolog tulajdonjogának megszerzésére nézve a szerződést megkötötték ugyan, de a dolognak* a[z] […] *átadására, mint tulajdon-átruházást*

[30] Kúria Pfv. 21.328/2019/13.
[31] Hetv. 20.§ (1) bekezdése.
[32] *Hetv. 6.§ (1) E törvény alkalmazásában:* […]
e) hagyatéki hitelező: aki […]
[…] *eb) a hagyatékhoz tartozó vagyontárgyra – az örökhagyónak a vagyontárgy reá történő átruházására vonatkozó kötelezettségét állítva – a hagyatéki eljárásban kötelmi jogcímen támaszt igényt;* […].

megvalósító cselekményre nem került sor, vagy az örökhagyóval ingatlan tulajdonjogának átruházására nézve a szerződést megkötötték, de a tulajdonjognak a kötelmi igénylő javára […] *megkívánt bejegyzése nem történt meg az örökhagyó halálát megelőző ranghely szerinti időpontban.) Ilyenkor tehát a vagyontárgy nem vitásan az örökhagyó hagyatékához tartozik, mert az örökhagyó a tulajdonjogot nem veszítette el, az örökös azt meg is örökli, de azzal a hagyatéki kötelezettséggel, teherrel, hogy a tulajdonjogot az örökhagyó által vállalt kötelmi jogcímen ruházza át a kötelmi igénylőre. A kötelmi igénylő ezért nem is igénylőnek, hanem hagyatéki hitelezőnek minősül, hiszen a hagyatékhoz tartozó dolog az örökhagyó hagyatékát képezi, az igénylő azt az örökhagyó haláláig nem szerezte meg, neki csupán követelése, kötelmi igénye van arra, hogy a tulajdonjogot az örökös, mint az örökhagyó jogutóda reá átruházza.*"[33]

Abban az esetben, ha az addicionális vagyonrendelést tartalmazó szerződés nem tartalmazná a dologi rendelkező ügyletet (*az ingatlan kezelt vagyon tulajdonjogának a vagyonkezelő általi megszerzéséhez szükség ingatlan-nyilvántartási bejegyzési engedély nem került a vagyonrendelő által kiadásra*), akkor az addicionális vagyonkezelésbe adni szándékozott ingatlan vagyonelem az általános szabályok szerint öröklés tárgyát képezi és a vagyonkezelő az örökös(ök)től kötelmi jogcíme alapján a vagyonrendelő/örökhagyó hagyatéki eljárásában fellépő hagyatéki hitelezőként követelhetné, hogy az ingatlant ő(k), mint a vagyonrendelő/örökhagyó jogutódja(i) adja/adják a tulajdonába, bizalmi vagyonkezelés jogcímén (*az örökösök – közbenső jogszerzésükre tekintettel – immár az örökhagyó jogutóda(i)ként ad(nak) a vagyonkezelővel, mint hagyatéki hitelezővel kötött egyezség keretében bejegyzési engedélyt*). Az örökös(ök) és a vagyonkezelő által a hagyatéki eljárásban megkötésre kerülő egyezség arra is irányulhat, hogy az örökös(ök) a Hetv 94.§ (2) bekezdése alapján az ingatlant, az örökhagyó által vállalt tulajdonátruházási kötelezettséget teljesítve átruházzák a bizalmi vagyonkezelőre, így az ő jogcselekménye/ük lesz a fentebb említett dologi rendelkező ügylet, az ingatlan-nyilvántartásban a vagyonkezelő tulajdonjoga bejegyzésének az alapja – tulajdonátruházási egyezség esetén – annak a közjegyző általi jóváhagyását és a teljes hatályú hagyatékátadó végzés jogerőre emelkedését követően.

A fenti egyezségkötés vonatkozásában kiemelendő, hogy a Hetv. 6.§ (1) bekezdése értelmezésével összefüggésben rögzített jogirodalmi álláspont alapján: „*Az egyezség azonban sohasem pótolhatja „ex tunc" hatállyal az állított tulajdonszerzést akkor, hogyha a tulajdonjog megszerzéséhez konstitutív hatályú bejegyzés szükséges. Az igénylő és az örökösök között tehát olyan egyezség nem jöhet létre, hogy az igénylő jogügylettel megszerezte a konstitutív hatályú nyilvántartásban még az örökhagyó tulajdonaként szereplő vagyontárgy tulajdonjogát, a bejegyzést ugyanis a felek egyezsége nem pótolja. Ingatlannál például nem vehetik át a földhivatal bejegyzési hatáskörét, és rendelkezhetnek úgy, hogy kötelmi jogcímen az igénylő már bejegyzés nélkül tulajdonjogot szerzett. Erre az esetre a (3) bekezdés b) pontja áll rendelkezésre, az, hogy megkísérelje az igénylő a tulajdonjogának a nyilvántartásba való bejegyeztetését, mert egyébként nem lehet eltekinteni attól a jogi helyzettől, hogy az örökhagyó a hagyaték megnyíltára – nyilvántartási bejegyzés hiányában – nem veszítette el a szóban forgó*

[33] Anka Tibor: *A megújult hagyatéki eljárás*, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011., 39-40. o.

dologra vonatkozó tulajdonjogot, az tehát szükségképpen a hagyatékhoz tartozik, a nyilvántartáson kívüli tulajdonszerzés hiányában.”[34]

Ennek megfelelően abban az esetben – *bár a vagyonkezelő tulajdonszerzésére vonatkozó anyagi jogi jogállapot tekintetében nem lenne változás* –, ha a vagyonrendelő már az addicionális vagyonrendelést tartalmazó bizalmi vagyonkezelési szerződésben kiadta az ingatlan tulajdonjogának a vagyonkezelőre történő átjegyzéséhez az Inytv. által megkívánt feltétel nélküli és visszavonhatatlan bejegyzési engedélyt (*a fentebb hivatkozott dologi rendelkező ügylet is megtörtént*) és ezen szerződés a vagyonrendelő halálával hatályba is lépett, az örökös(ök)nek és a vagyonkezelőnek nem feltétlenül kell a hagyatéki eljárásban egyezséget kötniük (*valójában nem is igazán lenne miről, hiszen a vagyonrendelő örököse(i) részéről már nincs olyan jogcselekmény, amelyet el kellene végezni(ük); a vagyonkezelő jogszerzéséhez ugyanis már kizárólag csak a bejegyző hatósági aktus szükséges*).

Nem elképzelhetetlen továbbá az sem, hogy az örökhagyó haláláról való tudomásszerzést követően a hatályossá vált bizalmi vagyonkezelési szerződés és az abban még a vagyonrendelő által kiadott bejegyzési engedély alapján hamar megindításra kerül a vagyonkezelő tulajdonszerzésének ingatlan-nyilvántartási átvezetésére irányuló eljárás, amely eredményesen zárulva a vagyonkezelő tulajdonjogának dologi hatályú keletkezésére vezet (*ebben az esetben az a helyzet állna elő, hogy a hagyaték megnyílásának időpontjában látszólag az örökhagyó tulajdonába tartozik az ingatlan és öröklés alá esne, míg egy későbbi időpontban, de mindenképpen a hagyatéki eljárás folyamatban léte alatt [a tárgyalás berekesztéséig vagy tárgyalás hiányában a hagyatékátadó végzés meghozataláig] az ingatlan utólag kikerül az örökhagyó hagyatékátadást igénylő vagyontárgyai köréből*). Ebben az esetben a Hetv. 81.§ (3) bekezdés b) pontja szerint a hagyatékból ki kell hagyni ezen ingatlant.

Meg kívánom jegyezni, hogy a fenti eljárásjogi szabály (*bár hatékony megoldást jelent a helyzetre*) az anyagi jog szerinti jogutódlás (tulajdonszerzés) időpontja tekintetében nem oldaná fel azt a dogmatikai ellentmondást, hogy a hagyaték megnyílása (az örökhagyó halála) időpontjában a vagyonkezelő még nem szerzett (dologi hatállyal) tulajdonjogot a bizalmi vagyonkezelésbe kerülő ingatlanon (*az eljárásjogi megoldás nem ad választ arra a kérdésre, hogy az örökhagyó halála és a vagyonkezelő jogszerzésének az ingatlan tulajdoni lapján történő széljegyzése/bejegyzése közötti időintervallumban mi a tényleges tulajdoni helyzet [az örökös(ök) elvileg ipso iure megörökölte/ék az ingatlant, amelyről az örökhagyó már életében dologi rendelkező ügylettel rendelkezett, de a Hetv. 81.§ (3) bekezdés b) pontja szerint az „utólagos ingatlan-nyilvántartási bejegyzéssel” az örökösök közbenső öröklése/ük a közhiteles ingatlan-nyilvántartásban nem jelenik meg]*), ugyanakkor a bírói gyakorlatra alapozott jogirodalmi álláspont még a perindítást is lehetővé teszi arra az esetre, ha a bejegyzéshez szükséges okirat nem vagy nem megfelelő formában/tartalommal áll a jogszerző rendelkezésére.[35]

---

[34] Anka Tibor: *A megújult hagyatéki eljárás*, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011., 193. o.

[35] „*Az állandó bírói gyakorlat szerint az igénylőnek módja van arra is, hogy a részére megszabott határidő alatt polgári pert indítson, a tulajdonjogának megállapítása iránt, ha a rendelkezésére álló okirat ingatlan-nyilvántartási bejegyzésre nem lenne alkalmas (PJD IX. 340. sz. eseti határozat), avagy a tulajdonjog*

Véleményem szerint a fenti megoldás elfogadása arra utal, hogy az érvényes/hatályos kötelmi jogcím és a dologi rendelkező ügylet megtörténte folytán a korábbi tulajdonos (vagyonrendelő) tulajdonjoga a dologi várományos (vagyonkezelő) javára „*függő státuszba*" került és a bejegyzés későbbi időpontbeli megtörténte (*a dologi hatályú tulajdonszerzésre vezető hatósági aktusnak a hagyaték megnyílását követő időpontja*) nem negligálhatja a bizalmi vagyonkezelő jogszerzését.

A fentiek alapján látható, hogy addicionális vagyonrendelés esetén – *ha a vagyonrendelő halálától függő hatállyal is, de a vagyonrendelő megtette a jogátszálláshoz szükséges nyilatkozatait* – a bizalmi vagyonkezelési szerződés hatálybalépésével nem feltétlenül jár együtt automatikusan azon joghatás, hogy a vagyonkezelő részéről az addicionális vagyonrendeléssel érintett vagyonelem (ingatlan) feletti tulajdonszerzés is megvalósuljon; annak bekövetkezéséhez további jogcselekmények lehetnek szükségesek.

5.2.2 Ingó vagyontárgy birtokba adása (az ingóság feletti [jogi] uralom átengedése), jogok és követelések átszállása

Az addicionális vagyonrendelést tartalmazó bizalmi vagyonkezelési szerződésben az ingó vagyontárgyak akár a széles körülírással is, de minden esetben konkrétan beazonosítható módon szerepeltethetőek. A Ptk. 5:38.§ (1) bekezdése alapján „*ingó dolog tulajdonjogának átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés vagy más jogcím és erre tekintettel a dolog birtokának átruházása szükséges*", így az addicionális vagyonkezelésbe adandó ingó dolog birtokát – a szerződés hatályosulását követően – az elhunyt vagyonrendelőnek kellene átruháznia (*a szűkebb értelmű dolog-fogalom*[36] *törvényi definíciója alapján a birtokot fizikailag átadnia*) a vagyonrendelőnek, amelynek megtörténtével perfektuálódna a kezelt vagyon létrejöttéhez nélkülözhetetlen vagyonkezelői tulajdonszerzés (*a teljesítés a vagyonrendelő halála folytán eképpen nyilván lehetetlen lenne*). A Ptk. 5:38.§ (1) bekezdésének szűkített értelmezése esetén a kezelt vagyonba tartozó ingó vagyonelem tulajdonjoga *de iure* csak a birtokbaadással szállhatna át a vagyonkezelőre, amely azért jelentene problémát, mert az ingóság a vagyonrendelő halálával – az *ipso iure* öröklés miatt – a vagyonrendelő tulajdonából öröklés folytán már kikerülne, de az örökös(öke)t, mint a vagyonrendelő jogutóda(i)t ekkor is terhelné a tulajdonjog átruházási – így a birtokátruházási – kötelezettség.

A jogirodalmi álláspont és értelmezés, valamint a Ptk. rendelkezései[37] alapján ugyanakkor a „*dolog birtokának átruházását*" nem lehet a tényleges átadásra szűkíteni[38]; az „*átadás alatt minden olyan helyzetet érteni kell, amelynek eredményeként a dolog az átruházó hatalmából a tulajdonjog megszerzőjének hatalmába kerül*"[39] és a dolog feletti

---

megszerzésére vonatkozó okirattal egyáltalán nem rendelkezik." in Anka Tibor: *A megújult hagyatéki eljárás*, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2011., 193. o.

[36] *„Ptk. 5:14. § [A dolog] (1) A birtokba vehető testi tárgy tulajdonjog tárgya lehet."*

[37] Ptk. 5:3.§ (1)-(4) bekezdései.

[38] Ennek már a római jogban is megjelentek ennek előzményei, mint például a *brevi/longa manu traditio, constitutum possessorium, cessio vindicationis*, stb.

[39] Menyhárd Attila: *Dologi jog, Második, javított kiadás*, ELTE Eötvös Kiadó-Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2010., 234. o.

hatalom átadását pedig nem fizikai, hanem „*jogi értelemben kell érteni: az átadás megvalósul már azzal is, ha a felek megállapodása alapján a felek viszonyában az átruházó a rendelkezési jogáról lemondva azt a megszerző részére átengedi.*”[40] A Ptk. 5:3.§ (1) bekezdésének első mondata ezen értelmezést tételes jogi rendelkezésként is megerősítette, amikor kimondja, hogy: „*a birtok átruházása a dolog feletti tényleges hatalomnak az erre irányuló megállapodás* [ami azonos a fentebb az ingatlan tulajdonátruházás kapcsán elemzett kötelmi rendelkező („*elkötelező*”) ügylettel] *alapján való átengedésével (a dologi rendelkező ügylettel) valósul meg*”, illetőleg a Ptk. 5:3.§ (3) bekezdése alapján a „*birtokátruházás a birtokos dolog feletti tényleges hatalmának megszüntetésével megvalósul, ha ebben a birtokos és a birtok megszerzője megállapodnak.*”

Ebből következően a vagyonrendelő halála esetén az addicionális kezelt vagyon tekintetében a bizalmi vagyonkezelési jogviszony és a kezelt vagyon létrejötte perfektuálódik, ha a megállapodásból a vagyonrendelő fenti, a birtokos dolog feletti tényleges hatalmának megszüntetésével történő (birtok)átruházási cselekménye (a rendelkezési jog vagyonkezelő részére történő „*átadása*”) is kétséget kizáró módon megállapítható; megjegyzem, a vizsgált jogviszony sajátosságából eredően a tulajdonátruházást (mint rendelkező ügyletet) a szerződésnek (mint kötelező ügyletnek) a kezelt vagyon létrejöttéhez szükségszerűen involválnia kell és a Ptk. által szabályozott lehetőségek közül a Ptk. 5:3.§ (3) bekezdése szerinti *longa manu traditio* eredményezi a tulajdonátszállást az addicionális kezelt ingó vagyontárgy tekintetében.

Kérdésként merül fel azonban, hogy a *longa manu traditio*-val történő birtokátruházás megvalósulásához a vagyonrendelőnek (*kifejezetten a kezelendő vagyontárgy birtokának a vagyonkezelőre történő átruházása szándékával*) mikor kell felhagynia a dolog birtoklásával, illetőleg a *longa manu traditio*-val történő birtokátruházásnak a halál bekövetkezése mennyiben tekinthető (*és mint ilyen, mennyiben köti a vagyonrendelő örököseit*)?

Tényként rögzíthető, hogy a vagyonrendelő halálával a saját személyében szükségképpen megszűnik a vagyonrendelő általi birtoklás, ugyanakkor „*a birtokkal való felhagyásra irányuló cselekményt*” a vagyonrendelő a fizikai értelemben véve – halála folytán – nem tudna tenni. A tulajdonjog átszállására ennek megfelelően önmagában azzal kerülhetne sor, hogy a vagyonrendelő a vagyonkezelővel kötött és a vagyonrendelő halálával hatályba lépő bizalmi vagyonkezelési szerződés, illetőleg annak részeként a kezelt vagyon létrehozására irányuló tulajdonátruházási (rendelkező) ügylet alapján „*a dolog felett gyakorolt hatalmával felhagy, és ezáltal lehetővé teszi, hogy a tulajdonjog* […] *megszerzője a dolog birtokát megszerezze. A birtokátruházás e módjának alkalmazása esetén az átruházás az átruházónak ezzel az aktusával végbemegy. A birtoknak a másik fél* [a vagyonkezelő] *általi tényleges megszerzése ebben az esetben már nem képezi a birtok átruházásának tényállási elemét.*”[41]

---

[40] Menyhárd Attila: *Dologi jog, Második, javított kiadás*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2010., 2. oldal – a Legfelsőbb Bíróság Fpk. VI. 30.166/2001. sz. – BH 2002. 28. sz. alapján (a korábban hatályos Polgári Törvénykönyv ezen szabálya érdemben nem változott a Ptk-ban sem).
[41] Wolters Kluver Jogtár© kommentárja a Ptk. 5:3.§ (3) bekezdéséhez.

A hatályossá vált bizalmi vagyonkezelési szerződés, a kezelendő vagyon tekintetében a vagyonrendelő által vállal tulajdonátruházási kötelezettség (kötelmi jogcím) és a fentiek szerint tulajdonátruházó (rendelkező) ügylet alapján, a nem lajstromozott ingó vagyontárgy addicionális kezelt vagyon birtokba adását – figyelemmel a tulajdonjog vagyonkezelőre történő átszállására – a vagyonkezelő a Ptk. 5:9.§ (1) bekezdése[42] szerint követelheti az azt fizikailag birtokában tartó személytől. Lajstromozott ingó vagyontárgy esetében a tulajdonosváltozást a vonatkozó nyilvántartásba [lajstromba] történő bejegyeztetés érdekében még be kell jelenteni. Értelemszerűen, amennyiben lajstromozott ingóság esetén a tulajdonosváltozás nyilvántartásba vételéhez bejegyzési engedély is szükséges, azt a tulajdonátruházási kötelezettséget is magában foglaló bizalmi vagyonkezelési szerződésnek tartalmaznia kell vagy azt a vagyonrendelőnek még életében ki kell adnia (*a saját maga halálára, mint hatálybalépést eredményező jogi tényre történő hivatkozással*).

Mivel a Ptk. 5:38.§ (1)-(2) bekezdései ingó és ingatlan dologról rendelkeznek, a tulajdonszerzéssel potenciálisan érintett egyéb vagyontárgyak (jogok és követelések) tekintetében az átruházás kötelmi és dologi jogi kettőssége nem érvényesülhet, így a Ptk. erre vonatkozó rendelkezése hiányában a tulajdonjognak a vagyonkezelő általi megszerzése a felek konszenzusán (*a hatályosult és az átruházási kötelezettséget is magában foglaló bizalmi vagyonkezelési szerződésen*) alapul; ezt támasztja alá azon jogirodalmi álláspont is, amely megerősíti, hogy „*a korlátolt felelősségű társaságban tagsági jogot megtestesítő üzletrész átruházásakor a szerződésen kívül további aktus – ha azt külön jogi szabályozás nem követeli meg – nem szükséges.*”[43]

VI. A kezelt vagyon tulajdonjogának végrendelet alapján történő megszerzése (végrendelettel létesített bizalmi vagyonkezelés)

A fentiekhez képest a Ptk. 6:329.§ (2) bekezdése szerint: „*Végrendelettel alapított bizalmi vagyonkezelési jogviszony a vagyonkezelővé való kijelölésnek a vagyonkezelő által a végrendeletben meghatározott tartalommal történő elfogadásával a vagyonrendelő halálának időpontjára visszamenő hatállyal jön létre.*” A végrendelettel alapított bizalmi vagyonkezelés esetén a jogviszony lényegi tartalmát a végrendelkezőnek (vagyonrendelőnek) egyoldalúan kell meghatároznia, a vagyonkezelőt ki kell jelölnie; a bizalmi vagyonkezelési jogviszony létrejöttére értelemszerűen csak a végrendelkező halálát követően – bár a vagyonrendelő halála időpontjára visszamenőleges hatállyal – kerül sor.

A bizalmi vagyonkezelési jogviszony végrendelettel történt alapítás esetén akkor jön létre, ha az alábbi konjunktív feltételek maradéktalanul teljesülnek:
(i) a végrendelet formailag és tartalmilag érvényes, és

[42] Ptk. 5:9.§ (1) bekezdése: „*Aki jogalap nélkül van a dolog birtokában, köteles a dolgot a birtoklásra jogosultnak kiadni.*”
[43] Menyhárd Attila: *Dologi jog, Második, javított kiadás*, ELTE Eötvös Kiadó-Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2010., 240. o.

(ii) a végrendeletben kezelt vagyonként megjelölt vagyontárgy(ak) a végrendelkező (vagyonrendelő) hagyatékát képezi(k) a hagyaték megnyílásakor, és
(iii) a végrendeletben kijelölt vagyonkezelő Hetv. 18/A.§-a szerint eljárásnak megfelelően a kijelölést szabályszerűen elfogadja, és
(iv) a bizalmi vagyonkezelés létrejöttét a jegyző/közjegyző végzéssel megállapítja, és
(v) a fenti (iv) pont szerinti végzés jogerőre emelkedik.

A végrendelettel létesített bizalmi vagyonkezelés lényege, hogy a fenti feltételek fennállása a hagyaték megnyílására visszamenőlegesen hozza létre a jogviszonyt (és a kezelt vagyont), ezáltal a vagyonrendelő által a végrendelet útján bizalmi vagyonkezelésbe adni kívánt vagyona (vagyonának adott része) nem lesz tárgya a hagyatéki eljárásnak (*pontosabban a hagyatéki eljárásnak tárgya lesz, de a kezelt vagyon tekintetében nem öröklés, hanem bizalmi vagyonkezelés jogcímén történik egyedi jogutódlás*). A jogutódlás bekövetkezésének visszamenőleges hatálya (időpontja) és a Hetv. vonatkozó rendelkezései szerinti eljárásrend[44] egyértelműsége miatt az anyagi jogi helyzet tisztázott, az nem vet fel dogmatikai kérdéseket.

Érdemes rögzíteni, hogy a hagyatéki eljárásban a végrendelkező (vagyonrendelő) által kijelölt vagyonkezelő eljárási pozíciója lényegében az örökössel[45] egyezik meg; a végrendelettel alapított bizalmi vagyonkezelés szerinti kezelt vagyon tulajdonjoga tekintetében a vagyonkezelő az örökhagyó jogutódjaként tulajdoni igénnyel élhet (*a hagyaték átadása során végintézkedéssel létesített bizalmi vagyonkezelés jogcímén a bizalmi vagyonkezelő és nem az örökös(ök) szerzik meg a kezelt vagyon tulajdonjogát*) és a végrendelettel létesített bizalmi vagyonkezelés *végintézkedésben meghatározott tartalmának* megfelelően akár osztályos egyezséget is köthet, amely esetben a közjegyző által a Hetv. 94.§ (1a) bekezdése szerint „*a bizalmi vagyonkezelőt megillető hagyatékot végintézkedéssel létesített bizalmi vagyonkezelés jogcímén kell átadni* […]”, illetőleg más tartalmú egyezség kötése vagy a mező-, erdőgazdasági hasznosítású föld, tanya, az ahhoz tartozó berendezés, felszerelési tárgyak, állatállomány, munkaeszközök Magyar Államnak történő felajánlása (ajándék jogcímén) esetén az érintett kezelt vagyon vagyonkezelőjének közbenső jogszerzése jogcíme a *végintézkedéssel létesített bizalmi vagyonkezelés* lesz[46].

A végrendelettel alapított bizalmi vagyonkezelési jogviszony esetében a kezelt vagyon tulajdonjogának átszállása a vagyonkezelőre a végrendeletben foglaltak alapján (*halál esetére szóló jogügylettel*), ezen speciális jogcímen történik és a tulajdonszerzés a bizalmi vagyonkezelési jogviszony jogerős jegyzői/közjegyzői végzéssel történő létrejötte megállapításával, hagyatékátadó végzés által közokirattal igazoltan jön létre.

---

[44] Hetv. 18/A.§ (1)-(7) bekezdései.
[45] Hetv. 6.§ (6) bekezdése: „*Ha az örökhagyó végintézkedéssel bizalmi vagyonkezelési jogviszonyt alapított és a bizalmi vagyonkezelővé való kijelölést a bizalmi vagyonkezelő a 18/A. § rendelkezései szerint a végintézkedésben meghatározott tartalommal elfogadta, a bizalmi vagyonkezelőt a hagyatéki eljárásban örökösként érdekeltnek kell tekinteni.*”
[46] Hetv. 94.§ (2)-(3) bekezdései.

VII. A bizalmi vagyonkezelési jogviszony halálon túlnyúló jellege; összegezés

A Ptk. 6:313.§-ának második mondata alkalmazásának – amely szerint a „*kezelt vagyon nem része a vagyonkezelő hagyatékának*" – akkortól van helye, ha a kezelt vagyon tulajdonjoga a vagyonkezelőre átszállt; amennyiben a tulajdonátszállás is megvalósult, így a bizalmi vagyonkezelési jogviszony és a kezelt vagyon is létrejött (perfektuálódott), onnantól kezdve az addicionális vagyonrendeléssel bizalmi vagyonkezelésbe adott konkrét vagyonelem sorsát a bizalmi vagyonkezelési szerződés keretei között a vagyonkezelő, mint tulajdonos és rendelkezésre jogosult határozza meg.

A jelen tanulmányomban elemzettek alapján az addicionális vagyonrendelést tartalmazó bizalmi vagyonkezelési szerződés (*mely a kezelt vagyon létrehozására irányuló tulajdonátruházási ügyletet is tartalmazza*) élők közötti ügyletként megköthető úgy, hogy a szerződésnek akár az egésze vagy annak egyes konkrét vagyontárgyak bizalmi vagyonkezelésbe adására irányuló része (benne a dologi rendelkező ügylettel) a vagyonrendelő halálának időpontjában lép hatályba (*addicionális vagyonrendelés*); a jelzett időhatározás miatt ugyanakkor a szerződést tartalmát – figyelemmel az érintett vagyontárgy(ak) jellegére – oly módon célszerű kialakítani, hogy a kötelmi jogcím keletkezése mellett a tulajdonátruházás is megvalósulhasson, ezáltal a vagyonkezelő közvetlenül a vagyonrendelőtől származtathassa a(z addicionális) kezelt vagyon tulajdonjogát és dologi rendelkező ügylettel létrejöhessen a bizalmi vagyonkezelésre irányuló jogviszony és a kezelt vagyon.

Az addicionális vagyonrendelés a fentiekben elemzettek alapján a végrendeleti úton történő bizalmi vagyonkezelés alapításához képest (melynek sikere a kijelölésnek a vagyonkezelő általi elfogadásától függ) a vagyonrendelő számára biztosítja, hogy az általa létrehozni szándékolt bizalmi vagyonkezelési jogviszony kötelmi jogi alapja nem lesz figyelmen kívül hagyható és az addicionális kezelt vagyontárgy (a vagyonkezelő tulajdonszerzésével) biztosan nem lesz része a vagyonrendelő hagyatékának, hanem az a vagyonkezelő (al)vagyonaként gyarapodhat a kedvezményezettek javára. „*A* [hatályba lépő] *bizalmi vagyonkezelés alkalmazásával a vagyonrendelő a kedvezményezettet megvédi a vagyontárgyak alkalmatlan vagy hibás kezelésétől azzal, hogy a vagyon kezelésének terhe a kedvezményezettek helyett a vagyon kezelőjére hárul.*"[47]

A jelen tanulmányomban elemzett addicionális vagyonrendeléses jogi konstrukció így megfelelő megoldás jelent egy olyan végrendeleti úton alapított bizalmi vagyonkezeléshez képest, ahol adott esetben jelentős kockázatot jelentene, hogy ha „*az örökhagyó által kijelölt vagyonkezelő nem fogadná el a kijelölést, akkor a favor testamenti és a mens testatoris (7:24.§) segítségével dönthető el, hogy mi lesz az érintett vagyon sorsa.*"[48]

---

[47] Békés Balázs (szerk.): *A bizalmi vagyonkezelés kézikönyve*, Wolters Kluver Hungary Kft., Budapest, 2020., 310. o.

[48] Fuglinszky Ádám – Tőkey Balázs: *Szerződési Jog Különös Rész*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018., 368. o.

Harcsa Imre Milán[1] – Nábrádi András[2]:

A (nem) várt fordulat: újra adómentes a párlat előállítás. Az adótörvények változásának hatása a pálinka-előállítókra[3]

I. Bevezetés, célkitűzés

„Egyetemisták által kedvelt tömény, disznótorok pótolhatatlan kelléke, a magyarok ouzoja vagy grappája, ki lehet jelenteni, hogy az ország egyik jelképe: a pálinka”.[4] Mindez nem lenne így, ha nem egy megfelelő földrajzi adottságokkal rendelkező helyen, a Kárpát-medencében termő gyümölcsökből készülne ez az ital. Már Jókai is megjegyezte, hogy a magyar termés ízben és illatban is gazdagabb olasz társainál.[5] Az 1900-as évek derekán a magyar termést a világ legjobb aromájú gyümölcsei közé sorolták.[6] Míg néhány évtizeddel ezelőtt jellemzően a munkakezdés itala volt,[7] napjainkra igazi prémium termékké, hungarikummá vált. Fokozatos szemléletváltás következett be, hiszen korábban szeszipari feldolgozásra a más célra már nem megfelelő gyümölcs kerülhetett.[8]

Előállításának története igazolhatóan közel ezer éves múltra tekinthet vissza. Hazánkba a pálinkafélék kb. az 1300-as évek derekán kerülhettek be, „*aqua vitae*”, vagyis az élet vize néven. Ekkoriban, sőt még évszázadokig jellemzően borból, illetve gabonából készítették azokat. Ezt erősíti meg több, XIX. század elején kiadott könyv is, mely megemlékszik az „égetbor főzés” mesterségéről.[9]

Napjainkban háromféle úton juthatnak pálinkához-párlathoz az ital kedvelői. Magánfőzés keretében saját maguk készíthetik el az általuk megtermelt vagy vásárolt gyümölcsből erjesztett cefre lepárlásával. Bérfőzés esetében a magánszemély által elkészített cefréből pálinkafőzdében, szakember állítja elő a párlatot. Napjainkban a legnagyobb forgalmat ez az előállítási mód generálja. Végül, a tényleges pálinka, amit az üzletekben meg tudunk vásárolni, az erre jogosult kereskedelmi főzdékben készülhet. Fontos ugyanis tisztában

---

[1] Pálinkamester, Hun-Dest Drink Kft. 4494 Kékcse Fő u. 2/A

[2] egyetemi tanár, Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Gazdálkodástudományi Intézet, Vállalatgazdaságtani és Vállalkozásfejlesztés Tanszék. 4032 Debrecen, Böszörményi u. 138.

[3] Ezúton szeretnénk kifejezni hálánkat a cikk elkészítésében nyújtott hasznos információkért és szakmai segítségért, támogatásáért Béli Gézának, Csendes Zsoltnak és Lakatos Gergelynek.

[4] Makai Gábor: *Miért iszunk kevesebb pálinkát?* http://www.partyponty.hu/posts/3564 (Letöltve: 2021.11.20.)

[5] Jókai Mór: *Kertészgazdászati jegyzetek*. Az Athenaeum társulat könyvnyomdája, Budapest,1896, 36. o.

[6] Torbágyi-Novák László: *Az égetett szeszesitalok gyártása, vizsgálata és minősítése*. Hernádi Árpád adó-, illetékügyi és közigazgatási szakkönyvkiadó, Budapest, 1948, 573 o.

[7] Börcsök Vince: Adatok a pálinkafőzéshez és a pálinka fogyasztásához Szegeden és környékén. In: Trogmayer Ottó (szerk,): *A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1978-79/1*. Szegedi Nyomda, Szeged, 459 o.

[8] Sólyom Lajos (szerk.): *Pálinkafőzés Kézikönyv kisüzemek számára*. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1986, 309 o.

[9] Gergelyffi András: *Technologia, vagyis a' mesterségek és némelly alkotmányok rövid leirása*. Pozsonyban, Wéber Simon Péter költségével és betüivel, 1809, 197 o.; Mitterpacher Lajos: *Rövid oktatás a' szölö miveléséröl és bor, pálinka, és etzet készittetéséröl*. Buda, 1818, 116 o.

lennünk a pálinka és a párlat szavak helyes használatával: a törvény szerint a kereskedelmi főzdék termékeit nevezhetjük pálinkának, a bérfőzdékben és otthon készített italt csak párlatnak nevezhetjük.

A tanulmány célja annak bemutatása, hogy az elmúlt tíz év adótörvényei miként hatottak a pálinka előállítókra, valamint az államháztartás bevételeire. Az előállítók Magyarországon három formában készíthetnek párlatokat, emiatt ezeket külön-külön is érdemes elemezni. Az elemzés során megvizsgáljuk az adó módosulások hatását egyrészt a párlat előállítók számának változására (magánfőzők, bérfőzdék, kereskedelmi főzdék), másrészt az előállított párlat mennyiségére, - szakértői becsléssel a magánfőzők esetében -, tényszámokkal a bér-és kereskedelmi főzdéknél, végül . az államháztartás bevételeire.
Az elemzés adatbázisa elsődlegesen a Nemzeti adóhatóság által szolgáltatott adatokra épül, melyet egyszerű leíró statisztikai módszerekkel, majd összefüggés vizsgálatokkal elemeztük. A fő célkitűzéseinknek alárendelten hipotéziseket fogalmaztunk meg, amelyeket statisztikai módszerekkel és szakértői becslésekkel vizsgáltunk. Hipotéziseink a következők:

H1: A pálinkafőzést terhelő jövedéki adó változása negatívan hatott a kereskedelmi pálinkafőzésre.
H2: A jövedéki adó eltörlése pozitív irányban hatott a bér- és magánfőzés tekintetében.
H3: A párlat előállítás adómentessége az államháztartás számára jelentős bevétel-kiesést eredményezett.

II. Szakirodalmi áttekintés

Az ágazatot megfigyelve megállapítható, hogy egyenlőtlenek a versenyfeltételek az egyes szereplők között. Tekintsük át sorban az egyes párlatkészítési formák sajátosságait.

Magyarország még az Európai Uniós csatlakozási tárgyalásoknál kérte és megkapta azt a kedvezményt, mely alapján 50%-kal csökkentett jövedéki adókulcsot alkalmazhat a pálinka bérfőzésre[10]. Jelenleg 43 hlf pálinkát jogosultak főzetni háztartásonként kedvezményes adókulcs (0 Ft/liter, 50%-os párlat) megfizetése mellett, amelyet kizárólag saját fogyasztásukra használhatnak fel, vagyis nem kerülhet a termék kereskedelmi forgalomba. Erdélyben „vám" fejében üzemel a hazaihoz hasonló főzési rendszer. A főzdés az elkészült mennyiség 1/5-ét megtartja főzési díj fejében[11]. A bérfőzde esetében szolgáltatásról beszélhetünk, hiszen a megrendelő saját alapanyagából készült termékét a lepárlás végeztével elszállítja.

[10] 92/83/EGK irányelv (1992. október 19.) az alkohol és az alkoholtartalmú italok jövedéki adója szerkezetének összehangolásáról
[11] Kádár Kincső – Tímár Krisztina (2008): *"-S ezt a rengeteg pálinkát ki issza meg? -Há én, s te." Társadalomnéprajz dolgozat a pálinka társadalomformáló hatásairól, valamint az ebben betöltött szerepekről*. XI. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia. Kolozsvár, 2008. május 23-24.

Egy korai megfogalmazás szerint „Szesz előállítására bárhol beszerezhető bort, szőlőtörkölyt, borseprőt és gyümölcsöt használhatnak fel…”[12] A bérfőzés során a főzető nyilatkozik, hogy betöltötte 18. életévét, rendelkezik gyümölcstermő területtel, illetve tiltott módon nem befolyásolta a cefre alkoholtartalmát (cukor, méz stb. hozzáadásával). Elviekben szigorodó szabályozásról beszélhetünk, hiszen nem valószínű, hogy lenne a hatóságnak kapacitása ellenőrizni a gyümölcstermő területet.

A kereskedelmi főzés során a gyümölcscefrét saját jogon állítják elő és párolják le, a nyert pálinka értékesítésre kerül (saját jogon, vagy más adóraktárban), zárjeggyel ellátva, a teljes jövedéki adó megfizetése után[13]. Ennek összege jelenleg 3 333,85 Ft/hlf[14]. Érdekes tény, hogy míg a bor esetében hazánkban kötelező, a pálinkánál nem szükséges forgalomba hozatal előtt műszeres analitikai vizsgálaton átesni[15]. Csupán érzékszervi bírálat történik, amelynek eredményét a termék adatlapján rögzítik. Erre vonatkozóan is szükséges lenne az uniós szabályozás, hiszen a szomszédos Romániában is szükséges ennek alávetni a pálinca-t.[16]

Kilencven évnyi tiltás után, 2010. szeptember 27-től ismételten engedélyezetté vált a házi pálinkafőzés. Előnye, hogy a kis mennyiségű, háztáji gyümölcs legális feldolgozását is lehetővé tették ezáltal. A hazai magánfőzéshez hasonló rendszerek az Európai Unión belül máshol is megtalálhatók. Az unió egyes tagállamaiban, így Ausztriában, Németországban, Spanyolországban vagy Portugáliában a gazdák saját cefréjüket maguk párolják le, úgynevezett kislepárló üzemekben. Jellemző ugyanakkor, a magyar gyakorlattal ellentétben egy szigorúbb mennyiségi korlátozás.

2010 és 2014 között már megtapasztalható volt az adómentes párlatkészítés előnyös és hátrányos oldala. A 2010. évi XC. törvény tette lehetővé az adómentes párlat előállítást. Elméleti különbséget húztak meg ekkor a magánfőzés és a bérfőzés adóvonzatában. Míg előbbi ugyanis adómentességet élvezett, utóbbinak 0Ft volt az „adója”.[17]

Számos vizsgálat alapján a pálinkafogyasztás jellemzően valamilyen eseményhez köthető Érdekes tény ugyanakkor, hogy a felmérésben résztvevők körében a „házi pálinka” örvend kiemelkedő népszerűségnek.[18] „Az égetett szesz kategóriában a valós fogyasztás

---

[12] Kleszky Gyula (szerk.): *ARDAY Pénzügyi Évkönyve 1949*. Budapest, 1949, 101-102.o.

[13] Panyik Gáborné – Béli Géza: *Gyümölcspálinka gyártása, jövedéki ismeretek*. FVM Vidékfejlesztési, Képzési és Szaktanácsadási Intézet, Budapest, 112 o.

[14] 2016. évi LXVIII. törvény a jövedéki adóról

[15] Balogh László: *Nagyot fejlődtek a magyar pálinkák*. https://orientpress.hu/cikk/2016-12-06_nagyot-fejlodtek-a-magyar-palinkak (Letöltve: 2021.12.01)

[16]. Makkay József: *A pálinkák paradicsoma, Erdély* (https://erdelyinaplo.ro/gazdasag/a-palinkak-paradicsoma-erdely (Letöltve: 2021.12.01)

[17] Harcsa Imre Milán: A magyarországi pálinkafőzés jogszabályi változásai és hatásai. *Ars Boni* 2016/1. 25-42 o.

[18] Fodor Mónika – Hlédik Erika – Totth, Gedeon: Fogyasztói vélemények és preferenciák a pálinka piacán. *Élelmiszer, Táplálkozás és Marketing*. 2011/1-2. 41–47. o.; Totth Gedeon: Stratégiai kihívások a megváltozott gazdasági környezetben a minőségi pálinka hazai forgalmazásában. In: Losoncz Miklós – Solt Katalin – Szigeti Cecília (szerk.): *Kautz Gyula emlékkötet: Halálának 100. és születésének 180. évfordulója alkalmából*. Győr, Széchenyi István Egyetem, 2009, 277 o.; Szegedyné Fricz Ágnes – Szakos Dávid – Bódi Barbara – Kasza Gyula: Pálinka, fogyasztói ismeretek, preferenciák, fogyasztói szokások,

a magán és bérfőzetett Italokból kerül ki. Ez jelentősebben olcsóbb, mint a kereskedelemben kapható."[19] Zsótér és Molnár bérfőzdékben történt kérdőíves felmérésük eredményeképpen megállapították, hogy a 45 évesnél idősebbek részesítik előnyben a bérfőzési lehetőséget.[20]

A zugfőzésnek több évszázados a hagyománya Magyarországon, a társadalom szemében bocsánatos bűnnek számít. A '90-es évek derekán úgy becsülték, hogy a feketepiac a teljes forgalom mintegy 40 százalékára tehető[21]. Az illegális keretek között történő eladás napjainkban is az ágazat egyik fontos problémája. Kopcsay szerint a legnagyobb veszély a pálinkára az illegális forgalmazás.[22] Egyes becslések szerint a bérfőzdékben lepárolt szeszes ital nagyjából 20 százaléka kerülhet kereskedelmi fogalomba, és ekkora lehet az otthoni főzetből értékesített párlat aránya is.[23]
2019. január 1-től a pálinka után is kötelező népegészségügyi termékadó megfizetése. A 35-45 térfogatszázalék alkoholtartalmú italok esetében 850, magasabb alkoholtartalom esetén 1 100 forintos többletköltséget jelent literenként[24].

III. Anyag és módszer

A vizsgálat egyik adatbázisa a NAV honlapján rendelkezésre álló 10 éves adatsor a kereskedelmi pálinka-előállítás tekintetében. Az adatok havi bontásban állnak rendelkezésre, így megfigyelhetővé, elemezhetővé válnak a pálinka előállítással és értékesítéssel kapcsolatos szezonális eltérések.

2015-18 között készült 10, közel reprezentatív (elhelyezkedés alapján) az ismert és különösen ismert pálinkafőzőknél készített mélyinterjúk adatai-tapasztalatai nyújthatnak megerősítést a felállított hipotézisek igazolására/elvetésére.
Egyedi adatigényléssel (e-mail formájában a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányítás Adóügyi Főosztálytól) az alábbi statisztikákat kértük meg elemzésre:

- regisztrált magánfőző berendezések száma 2015-2020 között éves bontásban
- bérfőzésben előállított párlat mennyisége 2011-2020 között éves bontásban

---

marketinglehetőségek. *Gazdálkodás*, 2017/2., 158–170 o.; Totth, G. – Kovács, I. – Mezőné, Oravecz, T. – Zarándné, Vámosi, K.: A fiatalok pálinkafogyasztási szokásai. In: Bányai Edit – Lányi Beatrix – Törőcsik Mária (szerk.): *Tükröződés, társtudományok, trendek, fogyasztás: Egyesület a Marketing Oktatásért és kutatásért (EMOK) XXIII. országos konferencia Tanulmánykötet*, 2017, 230–238. o.

[19] Halász R. (2016): *„Élelmiszeripari körkép 2016" Alkoholos italgyártás, szesz piaci kitekintés*. https://www.nak.hu/kiadvanyok/hirek/971-szeszszov-2016-11-22/file (Letöltve: 2021.12.01)

[20] Zsótér Brigitta – Molnár Anikó: A pálinka előállításával kapcsolatos jogszabályváltozások (2010) – előállítási feltételek, adózási kötelezettségek – hatásainak vizsgálata a gyakorlatban. *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok*, 2015/2., 35-52. o.

[21] Marik Sándor (szerk.): Ahol a gyümölcs lelkét itallá varázsolják. Ardlea Kiadó, Nyíregyháza, 1997, 116 o.

[22] Kopcsay László: A területileg differenciált italkultúra szerepe a magyar turizmusban. Doktori (PhD) értekezés, Pécsi Tudományegyetem., Pécs, 2008, 160 o.
old.foldrajz.ttk.pte.hu/phd/phdkoord/nv/disszert/disszertacio_kopcsay_nv.pdf (Letöltve: 2021.11.20)

[23] Bihari Tamás: *Financiális gondok a pálinkából*. https://nepszava.hu/1016895_financialis-gondok-a-palinkabol (Letöltve: 2021.12.13.)

[24] 2011. évi CIII. törvény a népegészségügyi termékadóról

- bérfőzetők száma 2011-2020 között éves bontásban
- bérfőzést végző szeszfőzdék száma 2011-2020 között éves bontásban
- kereskedelmi pálinka előállítók száma 2011-2020 között éves bontásban
- magánfőzők részére kiadott párlat-adójegyek mennyisége 2016-2020 között éves bontásban

2010 szeptemberében a kormány egy törvénymódosítás révén olyan intézkedést hozott, amellyel a bérfőzés adókulcsát 0%-ra módosította, illetve engedélyezte a korábban nem létező magánfőzést, adómentesség mellett. Az adómentességnek csupán néhány évig örülhettek a pálinkakészítők, ugyanis az intézkedés nem felelt meg az Európai Unió joggyakorlatának, ezért Magyarország ellen kötelezettségszegési eljárás indult. Az adó mértéke 2015. január elsejével visszaállt a korábban megszokott 50%-os szintre.
Az adómentes pálinkafőzés államháztartási bevételekre gyakorolt negatív hatását pontosan még nem mutatták ki. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal által rendelkezésre bocsájtott bérfőzésben előállított párlat mennyiségekből, valamint a bérfőzési szeszadó bevételi számla nettó egyenlegéből, az érvényes jövedéki adókulcs ismeretében az értékek kinyerhetők. Mivel a kapott adatok bizalmasan kezelendők, csupán a számítás eredményét lehetséges közölni.
Az elektronikusan megigényelt adatok elemzésére a leíró statisztikai módszereket használtuk. Ezeket most csupán felsorolás szintjén említjük meg: átlagok, módusz, medián, viszonyszámok.

Az adatok közötti kapcsolatok elemzésére összefüggés vizsgálatokat alkalmaztunk.

2010-ig a NAV adatgyűjtése „egy kalap alá" sorolta a lepárolt és a hidegúti eljárással készült italokat is, „Alkoholtermék", 544, 546, 547 fajtakódokkal. A 2011-es évtől külön gyűjtésre került a pálinka (547).

2017-ig több, mint hatvan féle jövedéki engedély létezett (pl. szeszfőzde, italgyár, szeszüzem), más és más feltételekkel. Ekkor, a jövedéki törvény módosításával gyakorlatilag átláthatóbbá tették az adóraktárakat, hiszen már csak két típusát különböztetik meg: az adóraktárakat, melyek szeszesitalgyártással foglalkoznak (közel azonos jövedéki feltételek mellett), illetve az egyszerűsített adóraktárakat, melyek gyakorlatilag a szőlőbor előállítók. Ennek köszönhetően azonban így már nem különíthetőek el élesen a kizárólagosan kereskedelmi pálinkafőzdék. Reális számuk Béli Géza (jövedéki tanácsadó, Pálinka Nemzeti Tanács tagja) közlése alapján 185-190 lehet.

IV. Az eredmények ismertetése

Egyetértünk egy 2020-as kutatás[25] azon megállapításával, amely szerint az utóbbi évek jogszabályi változásai nehéz helyzetbe hozták a kereskedelmi főzdéket.

Az átlagos termelés 2009 és 2020 között 838 hlf volt. Az 1. ábráról leolvasható, hogy a szabad pálinkafőzés engedélyezésének évében, 2010-ben az előző évihez (2009) képest

[25] Mucha László – Oravecz Titanilla – Totth Gedeon: A fogyasztói attitűd kognitív komponensének a pálinka imázsában betöltött szerepe. Táplálkozásmarketing. 2020/2., 21-32. o.

nem csökkent számottevően a szabadforgalomba bocsátott, kereskedelmi főzésben készített pálinkák mennyisége. 2011-ben, illetve 2012-ben tovább emelkedett a „bolti” pálinkák forgalma, csökkenés csupán 2013-ban, illetve 2014-ben mutatkozott, azonban még így is elérte, sőt meghaladta a forgalom a 2009-es évet. 2015-tel kezdődően az elmúlt években ismét növekedett a mennyiség, Ebben az évben már több, mint 900 ezer hektoliterfokot, azaz 50%-os pálinkára vetítve 1,8 millió liter állítottak elő. 2018-ban 1,37 millió hlf értékesítéssel a 2009-es év adatát közel megduplázták az üzemek.

A bérfőzés tekintetében 5260 hlf termelés tekinthető átlagosnak az utóbbi évtized adatai alapján. A 2010-es évben tapasztalt csökkenés részben a gyümölcstermesztés szempontjából kedvezőtlen időjárási körülményekkel magyarázható. A 2011 és 2012-es évek a korábbi átlagos termelésnek feleltethetőek meg. 2013-ban jelentős növekmény mutatkozott, majd 2014-ben elérte csúcsát a bérfőzdei termelés több, mint 9 millió hlf termeléssel (ekkor a termésmennyiség is kiemelkedő volt). A bérfőzdék forgalma a jövedéki adókedvezmény megszüntetésével drasztikusan visszaesett a 2014-es adatokhoz viszonyítva. 2015-ben az előző évi mennyiség felére esett vissza a termelés, amely stabilizálódni látszik. 2018-ban a rekordtermés ellenére sem volt kiugró a bérfőzött mennyiség A főzési kedv visszaesésének oka sokféle lehet. Az elmúlt években olyanok is főzhettek pálinkát, akik azelőtt soha. Akik minden évben kihasználták a kedvezményes főzési lehetőséget, jelentős készleteket halmozhattak fel, így számukra nem volt sürgős az utánpótlás. Sokakat visszavethet a bérfőzéstől a szeszadó, ők a magánfőzés, vagy akár a zugfőzés felé fordulhatnak. Mindezen idő alatt a kereskedelmi főzdék 25%-kal több párlatot állítottak elő.

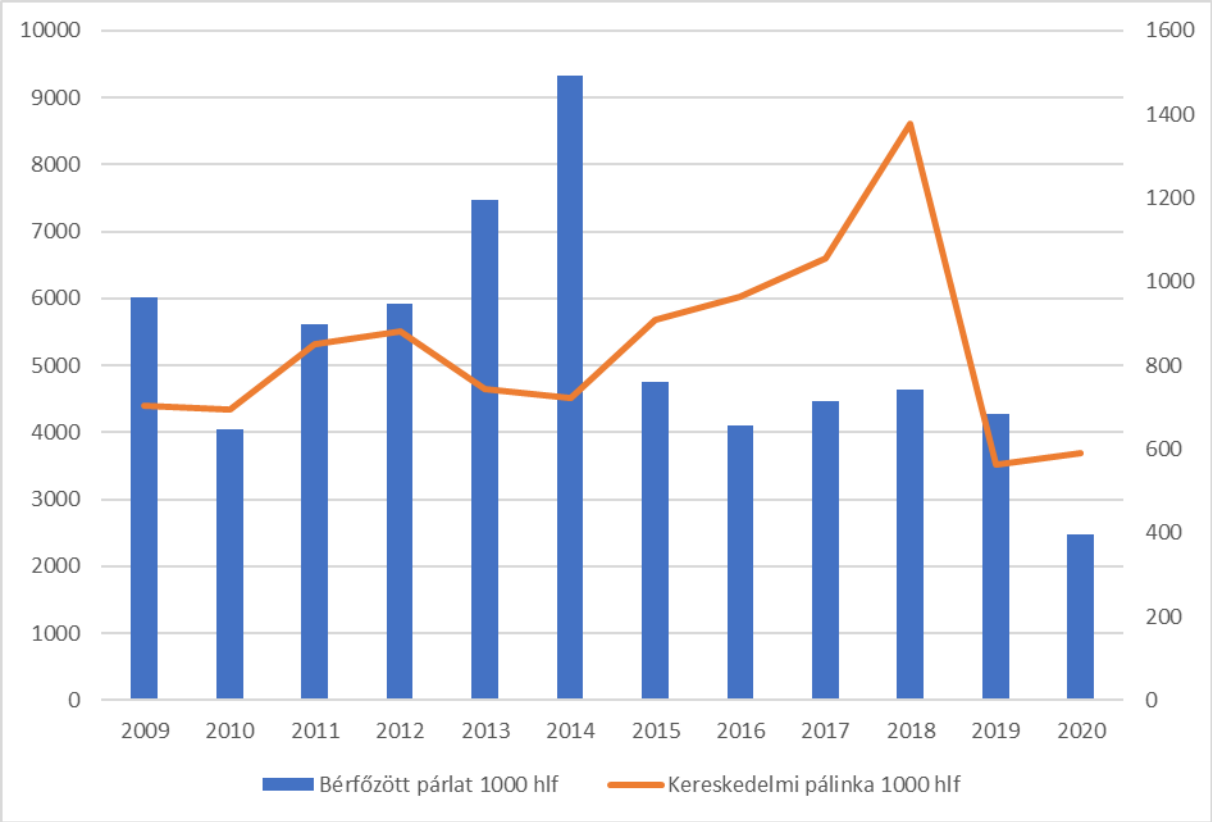

1. ábra: Bérfőzött és kereskedelmi pálinka mennyiségének változása 2009-2020 között.

Forrás: saját szerkesztés a NAV Központosított Jövedéki Informatikai Rendszer adatai alapján.

2019-ben viszonylag az előző évek átlagát hozta a bérfőzés forgalma, 2020-ban a gyenge termés és az ehhez társuló magas felvásárlási árak miatt közel felére esett vissza az előállítás. A kereskedelmi tételek tekintetében elmondható, hogy 2019 hozta el a mélypontot, alig több, mint 560 ezer hlf értékesítéssel. A 2020-as év minimális emelkedést mutat. Az okok között megemlíthető a magánfőzés intézménye, illetve a pandémia is.

A regisztrált magánfőzők száma folyamatosan emelkedik. Mivel ez csupán 2015-ben vált kötelezővé, abban az évben mintegy 13 ezer fő teljesítette ezen kötelezettségét. 2016 első félévében 16316 magánfőzőt tartottak nyilván. A növekedés üteme a későbbiekben lassult. 2017 év végére meghaladta a húszezret a regisztráltak száma. 2020 év végére pedig összesen 27701 magánszemély jelentette be készülékét az önkormányzatok felé. Amennyiben feltételezzük, hogy mindenki a jogszabály által megengedett (86 liter 50%-os párlat) mennyiséget állítja elő készülékén, akkor 2 382 286 liter 50% alkoholtartalmú ital készülhetett hivatalosan ilyen módon. Ehhez képest a magánfőzők által igényelt párlatadójegyek száma – amellyel hivatalosan igazolják az előállítást – jelentős elmaradást mutat, éves szinten 109 (2020-ban) és 155 ezer (2019-ben) darab között ingadozik. Vagyis, ha minden berendezést használnak, azokon átlagosan 6 liter párlatot készítenek. Ez nyilvánvalóan nem tükrözi a valóságot. Problémát vet fel, hogy a berendezések bejelentése csak 2015-től vált kötelezővé, illetve párlat adójegyet csak 2016-tól szükséges igényelni, (2015-ben még évi 1000 Ft átalányadó igazolta a jogszerű előállítást) minimum 5 db-ot egyszerre. A 2015 előtt készült párlatok esetében elegendő a magánfőző nyilatkozata az eredet igazolásához. Az otthon, párlat adójeggyel készült ital tekintetében is fennáll a maximum 86 literes korlát, azonban ehhez nincs alkoholtartalom megkötve. Vagyis akár 86 liter 86 térfogatszázalékos alkoholt is előállíthatnak, illetve birtokolhatnak. Ez már 74 hlf-nak felel meg, amely jócskán meghaladja a bérfőzésben engedélyezett 43 hlf-ot.

2015. január elsejétől változatlan a pálinkára vonatkozó jövedéki adó mértéke. Ehhez képest annak ára folyamatos emelkedést mutat. 2019 január elsejétől a „chipsadó” néven elhíresült Népegészségügyi Termékadó (NETA) fizetési kötelezettség terheli hungarikumunkat, amelyre még további 27%-os ÁFA rakódik. További sajátossága az ágazatnak a szezonalitás, azaz az előállítás teljes mértékben a rendelkezésre álló alapanyag függvénye. 2018-2020 között például a tavaszi fagyok következtében rendkívül alacsony volt a baracktermés, így az ebből előállított pálinka is. A 2020 márciusától Magyarországot is sújtó világjárvány, a koronavírus következtében pedig gyakorlatilag a pálinka fő felvevő piaca, a HORECA szektor forgalma – a helyben történő fogyasztás szüneteltetése miatt – a nullához tendált.

A statisztika azonban csak a forgalomba hozott termékekre terjed ki, azt nem tudhatjuk meg belőle, hogy a gyártók mekkora eladatlan készlettel rendelkeznek. Ennek oka, hogy a jövedéki adót akkor kell ténylegesen megfizetni, ha a terméket értékesítették.

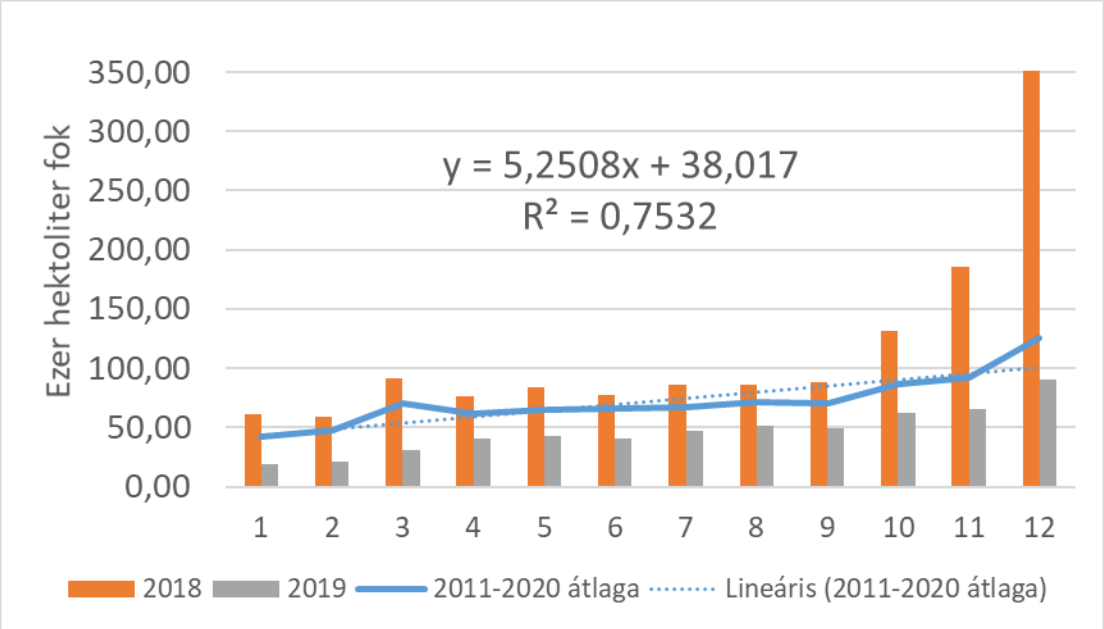

2. ábra: Kereskedelmi főzdék pálinka értékesítése havi bontásban.
Forrás: saját szerkesztés a NAV Központosított Jövedéki Informatikai Rendszer adatai alapján.

A 2. ábrán havi bontásban szerepelnek a kereskedelmi pálinkafőzdék által forgalomba hozott pálinkák mennyisége ezer hektoliterfokban. Egyetértve Béli Géza megállapításával, jelentős ingadozások tapasztalhatók a pálinkaértékestésben[26]. Jól megfigyelhetjük, hogy az ünnepek előtti időszakban, illetve azok alatt nagyobb az értékesítés volumene. A forgalomba hozott mennyiség általában év elején csökken. Magyarázatul szolgálhat, hogy a pálinkafogyasztás az ünnepekhez kapcsolható szokás, illetve adóemelések általában év elején történnek, amelyeket a kereskedők megpróbálnak elkerülni a nagyobb haszon reményében.

Azért szerepeltetjük csupán az utóbbi két évet, hogy rávilágítsunk arra a tényre, hogy 2011-2020-as évek átlagához képest elsősorban a 2018-as év havi adatai nagy hasonlóságot mutatnak, a csökkenés inkább számokban látványos, mint tendenciálisan elemezve jelentős. Az ábrán a 2018-as év végi jelentős kiugrás magyarázatául az szolgál, hogy felkészülve a pálinkát a következő évtől sújtó plusz adóra, jelentős készleteket halmoztak fel a kereskedők még jóval kedvezőbb áron. A 2019 és 2020 évi értékesítések száma együttesen sem éri el a 2018-as értéket. Az előállítók számára további negatívum, hogy 2021 januárjától újra adómentes a bérfőzésben előállított párlat, így vélhetően tovább csökkenhet a forgalomba kerülő pálinka mennyisége. Becsléseink szerint az előző (1. számú) ábrán 2013 és 2014-re vonatkozó tendencia ismétlődése várható.

[26] Béli Géza: *A magyarországi pálinkapiac dinamikájának gazdaságmatematikai elemzése*. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2014, 44 o.

Megállapítást nyert, a bérfőzés ismert adatait felhasználva, hogy 52,1 milliárd forintos hiány keletkezett a bérfőzést érintő jövedéki adó eltörléséből[27]. Ez az összeg például a 2017-es költségvetésből másfélszeresen fedezhette volna az Országos Mentőszolgálat egész éves kiadását.

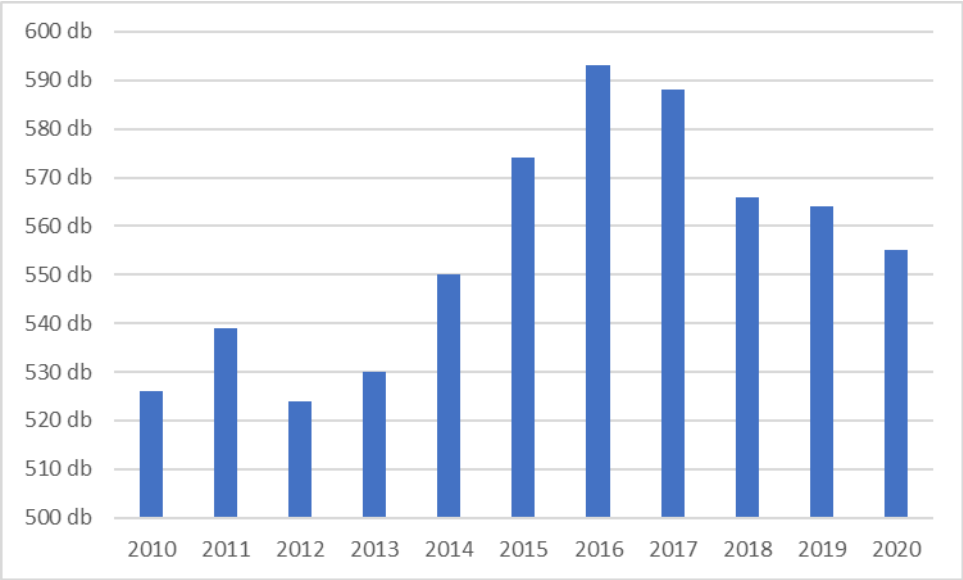

3. ábra: Bérfőzdék számának változása 2010-2020 között.

Forrás: saját szerkesztés a NAV Központosított Jövedéki Informatikai Rendszer adatai alapján.

A bérfőzést végző szeszfőzdék számának változása (3. ábra) eltolódással követi a jogszabályi változásokat. A 2010-es adómentesség hatása 2014-től látható, míg az adó visszavezetésének eredménye a 2017-től csökkenő szám. 2020-ban érte el a bérfőzdék száma a 2014-es értéket. A 2016-os maximális 593 üzem vélhetően a korábbi pályázatok megvalósításának kötelezettsége miatt tapasztalható. Egy átlagos bérfőzdének az elmúlt 10 év adatai alapján átlagosan 486 bérfőzetőt kellett kiszolgálnia.

[27] Harcsa Imre Milán: A pálinka helyzete Magyarországon. Problémák és lehetőségek. *Régiókutatás Szemle*, 2020/1., 75-87.o.

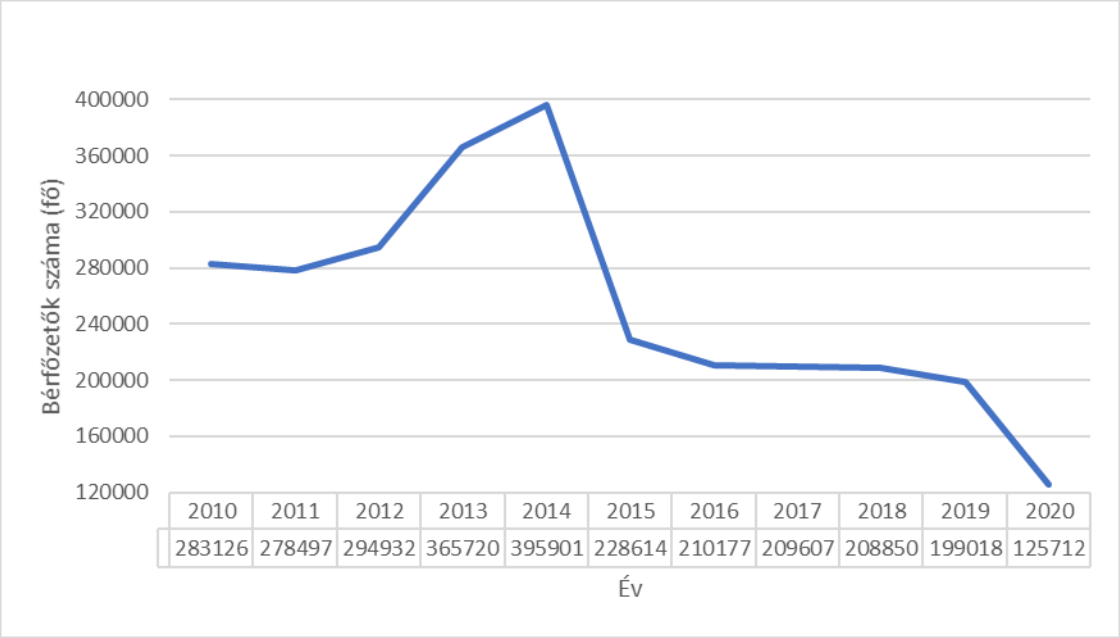

3. ábra: Bérfőzetők számának alakulása 2010-2020 között.
Forrás: saját szerkesztés a NAV Központosított Jövedéki Informatikai Rendszer adatai alapján.

A bérfőzetők számának tekintetében elmondható, hogy 2010 és 2012 között mintegy 280-300 ezer fő döntött úgy, hogy ilyen módon állíttatja elő párlatát. A 2013-as és 2014-es években az előállított párlatmennyiséggel párhuzamosan nőtt ugrásszerűen a bérfőzetők száma is. Ez azzal magyarázható, hogy 43 hlf mennyiségen felül adóköteles a bérfőzdei előállítás is – ráadásul dupla adómértékkel, amely megegyezik a kereskedelmi főzésben fizetendő 1670 forintos adóval. Ezt azonban baráti, ismerősi körben történő több névre írással küszöbölik ki a gyakorlatban. Az adó visszavezetésével egyidejűleg meredeken csökkent a bérfőzetők száma, a 2010-es évhez viszonyítva 2015-ben már 54 ezren maradtak távol az üzemektől. A későbbiekben még tovább csökkent az ügyfelek száma. A vizsgált 10 év viszonylatában átlagosan mintegy 254 ezer fő élt a bérfőzési lehetőséggel, 2020-ban azonban csupán fele ennyien használták ki azt. Ennek magyarázata az is lehet, hogy már ekkor tudni lehetett, hogy 2021-ben visszatér az adómentesség. A vizsgált időszakban évente átlagosan 20,3 hlf mennyiség jutott egy bérfőzetőre.

A mélyinterjúk tapasztalatait az alábbiakban összegezzük.

A megkérdezettek szinte mindegyike kereskedelmi- és bérfőzési tevékenységet egyaránt folytat. Elmondták, hogy az adómentesség időszakában a bérfőzés iránti érdeklődés az addiginak többszörösére emelkedett. A megnövekedett igények kielégítésére számos üzemben több műszakban, 24 órában zajlott a bérfőzés. Ezzel párhuzamosan a kereskedelmi forgalomban kapható tételek forgalma jelentősen visszaesett. Miután 2015 januárjától ismét adófizetési kötelezettség terheli a bérfőzésben készített párlatot, a főzetők elmaradását emelték ki a beszélgető partnerek. Tízből egy vállalkozás 2018. január elsejétől megszüntette bérfőzési tevékenységét. A másik oldalon ugyanakkor a

zárjeggyel ellátott palackok iránti érdeklődés ezzel párhuzamosan emelkedő pályára állt, de számos esetben még 2017-ben sem érte el a 2010 előtti szintet. Az üzemvezetők többsége szerint a két tevékenység folyamatosan kompenzálta egymást. Egyesek megjegyezték, hogy sok az illegálisan tevékenykedő magánfőző. Több válaszadó „*elhibázott politikai döntés*”-nek, „*megalapozatlan jóléti intézkedés*”-nek aposztrofálta a magánfőzés megengedését, ugyanis az otthonokban készülő párlatok minőség és mennyiség tekintetében is ellenőrizhetetlenek. Egy válaszadó szerint „*[z]sugorodott a kereskedelmi fődzék piaca, eladatlan készletek halmozódtak fel. Vérre menő árverseny van a versenytársak között, miközben egyre kevesebb pénz van az ágazatban, fejlesztések pedig nincsenek*”.

V. Főbb megállapítások

A magánfőzést sokan nem jelentik be, így nem is mutatható ki a statisztikában. Jellemző a tagadás a feketén főzetők részéről. Ez utóbbi esetben indokolt lehet szigorú szankciókat alkalmazni, például a főzőberendezést a pálinkamennyiséggel együtt lefoglalni.

Korábban a szesz előállítására alkalmas minden olyan készüléket, amelynek beszerzését nem jelentették be, ha azt bejelentés nélkül szesz előállítására, finomítására, víztelenítésére használták fel, őrizetbe kellett venni, majd elkobozni.[28] A magánfőzők ellenőrzése azonban nem a NAV, hanem az önkormányzatoknál dolgozó jegyzők feladata. A jegyző először csupán figyelmeztetheti a magánfőzőt, amennyiben az lepárló készülékét nem jelentette be, vagy adójegy hiányában állított elő párlatot. „*A kétszázezer forintig terjedő büntetés csak akkor jöhet szóba, ha a magánszemély a felszólítás ellenére sem teljesíti törvényes kötelezettségét. Az állami vámhatóság a jogszabálysértő értékesítések ügyében járna el.”*[29] A NAV csupán három esetben járhat el, amelyek a következők:

- az üst mérete meghaladja a jogszabályban engedélyezett 100 literes űrtartalmat,
- a magánfőző nem rendelkezik gyümölcstermő területtel,
- a magánfőző még nem töltötte be 18. életévét[30].

A kereskedelmi pálinka előállítók vélhetően üdvözölnék, ha egyenlő „teherviselés” lenne, vagyis a ténylegesen pálinkának nevezhető hungarikum is az adómentesség hatálya alá tartozna. Ennek azonban az uniós szabályozásnak való megfelelés kényszere miatt sincs gyakorlatilag realitása.

Több szerző a minőség hangsúlyozására irányuló marketingtevékenységet tart szükségesnek.[31] Manapság a fogyasztói kultúra átalakulásával, az igények növekedésével

[28] 1938. évi XXX. törvénycikk a szeszegyedáruságról

[29] Jakubász Tamás: *Sikerrel vívtuk meg a brüsszeli csatát*. http://magyaridok.hu/gazdasag/tovabb-el-szabad-palinkafozes-hagyomanya-54595/ (Letöltve: 2021. 10.10)

[30] Minya Mihály: *A Pálinka törvényi háttere – az életbe lépett új Jövedéki tv. (2014.01.) és a NAV eddigi tapasztalatai*. Előadás. 13. Országos Pálinka Fórum, Soós István Borászati Szakképző Iskola Tangazdasága, 1221 Budapest Jósika út 2-14, Budapest, 2016. február 26.

[31] Totth Gedeon – Zarándné Vámosi Kornélia – Mezőné Oravecz Titianilla (2018): A pálinka pozitív élettani hatásai a fogyasztói percepciók tükrében. In: Józsa László – Korcsmáros Enikő – Seres Huszárik

egyre inkább fontossá válik a jó minőségű termékek vásárlása.[32] Ennek eredményeként a kereskedelmi forgalomban kapható pálinkák között már kizárólag jó minőségű, aromaanyagokban gazdag tételekkel találkozhatunk. Leginkább tehát az ellenőrzött körülmények között történő előállítást lehetne kommunikálni. Ez azonban az alapanyag kivételével a bérfőzdékre is igaz.

Az adómentes pálinkakésztés lehetősége elhozta a bérfőzdék aranykorát. Jóval többen engedhették meg maguknak, hogy pálinkát főzessenek, hiszen csak a bérfőzési díjat kellett megfizetni, literenként 5-900 Ft-ot. Ezáltal a bérfőzdék forgalma fellendült, számos, korábban nem működő üzemet nyitottak újra, illetve újak is szép számmal épültek. Emiatt erősebb versenyhelyzet alakult ki a bérfőzdék között.

A bérfőzetők száma 2009-2010-ben mintegy 280 ezer fő volt. Számuk a 2011-2014 közötti időszakban folyamatosan növekvő tendenciát mutatott, amely egyértelműen az adómentességnek köszönhető. A 2014-es évben megközelítően 400 ezren készíttettek bérfőzdében párlatot. A 2015. év érzékelhető csökkenést hozott a bérfőzetők számát illetően. A bázisnak tekintett 2009-es év adatához viszonyítva is, mintegy 50-70 ezer fő „tűnt el" a rendszerből (3. ábra). Feltételezhető, hogy ők a magánfőzés felé fordultak. Mindezek alapján Czigelédi az alábbi megállapításra jut: „*Mindaddig, amíg tudatosan ellenőrzés és ténylegesen azonos arányú teherviselés nélkül, minimális adókötelezettség mellett állíthatnak elő magánfőzők párlatot, addig a bérfőzdék és a kereskedelmi fődzdék sorsa meg van pecsételve*."[33]

Mindazonáltal újra várható a bérfőzdék számának gyarapodása az adómentességnek köszönhetően.

VI. Hipotézisek igazolása vagy elvetése

A H1 hipotézis, amely szerint a pálinkafőzést terhelő jövedéki adó változása negatívan hatott a kereskedelmi pálinkafőzésre, nem igazolható egyértelműen. Csökkenés a forgalomban csupán két időszakban volt megfigyelhető (2013-2014, illetve 2018-2019) a vizsgálat tárgyát képező években.
A H2 hipotézis, amely szerint a jövedéki adó eltörlése pozitív irányban hatott a bér- és magánfőzés tekintetében, igazolást nyert. Ezt jól szemlélteti az 1. ábra. Egyértelmű csökkenés mutatkozott a 2015-ös évtől kezdve, amikor ismételten adókötelessé vált a bérfőzött párlat.

Erika (szerk.): *A hatékony marketing: EMOK 2018 Nemzetközi Tudományos Konferencia konferenciakötete*. Komárno, Szlovákia: Selye János Egyetem, 2018, 839-846. o.

[32] Vass Melánia (2008): Gyógyszer és valuta. Az oroszhegyi szilvapálinka. *Örökségünk* II/4., 12-13. o.

[33] Czigelédi Zsolt: A közelmúlt dicsőségéből az aggasztó jövő felé… Mi lesz a hungarikumként számon tartott pálinkával kormányzati intézkedés nélkül? (Baranya megye égetettszesz-kultúrája napjainkban az engedélyes fődzdéken keresztül). In: Takács L. (szerk.): *Quintessence – 2019 A pálinka világa*. Ongai Kulturális Egyesület, Onga, 2019, 11.o.

A H3 hipotézis, amely szerint a párlat előállítás adómentessége az államháztartás számára jelentős bevétel-kiesést eredményezett, igazolásra került. A korábbi adómentességi időszakban több, mint 50 milliárd forint bevételtől esett el az államkassza.

VII. Összefoglalás

A pálinka előállítása Magyarországon több évszázados hagyománynak örvend. Az értékesített mennyiséget jelentősen befolyásolja az állam javára beszedett jövedéki adó. Vizsgálatunkban az utóbbi évtizedben bekövetkezett számos jogszabálymódosítást vázoltuk röviden, majd tényszerűen elemeztük azok hatását a három főzési formára (magán-, bér- és kereskedelmi főzés).

2010-ben megjelent a korábban nem létező magánfőzés intézménye, amellyel együtt sokak szerint „legalizálták a zugfőzést". Jelenleg közel 28 ezer háztartásban található főzőberendezés. Ezzel együtt átrendeződtek a piaci viszonyok. A bérfőzdék számára egyfajta „aranykort" jelentett az adómentességi időszak, hiszen mind a bérfőzetők száma, mind az előállított párlat mennyisége jelentős emelkedést mutatott. 2015-től kezdődően azonban egyértelmű csökkenés volt tapasztalható, az előállítás pedig 2020-ban korábban nem tapasztalt mélypontra zuhant. A 2021 januárjától ismét bevezetett adómentesség kisebb nagyobb időeltolódással vélhetően újabb fellendülést fog eredményezni.

A kereskedelmi főzés tekintetében megállapítható, hogy az értékesítés volumene már korábban elérte maximumát, a piacon átrendeződés, az előállítók számának csökkenése várható a magas adóterhek miatt (jövedéki adó, népegészségügyi termékadó és ÁFA). Sajátosság, hogy csak a főzdékből kiadott tételek szerepelnek a statisztikában, de vélhetően jelentős, több évre elegendő készletet halmoztak fel a gyártók. Az értékesítés havi adatait elemezve megállapítást nyert, hogy az hullámzást mutat. Az ünnepi időszakokat megelőzően (húsvét és karácsony) nő a forgalom, majd év elején jelentősen visszaesik.

Abstracts

Asli Alkiş Tümtürk: Implications of Parental Sharing of Children's Personal Data Online

Data protection laws such as the General Data Protection Regulation (GDPR) and the Children's Online Privacy Protection Act (COPPA) have designated parents as 'gatekeepers' to their children's personal data, and as a result, the fate of their children's privacy is in their hands, as they have no legal restrictions on sharing information about their children. This can be problematic since many parents neglect digital literacy and are unable to anticipate the consequences of their sharing practices. First, the effect of sharing personal data about children on online platforms will be discussed in this study. Afterwards, I will examine the relationship between children's right to privacy and parents' freedom of expression in light on the European Union's Charter of Fundamental Rights, the European Convention on Human Rights, and the United Nations Convention on the Rights of the Child. Furthermore, a possible solution will be suggested with the help of the GDPR's 'right to be forgotten' in case of those children whose personal information has been made public and whose privacy has already been violated.

Keywords: Online parental sharing, children's digital privacy, freedom of expression, right to be forgotten, Regulation (EU) 2016/679, 16 CFR Part 312.

Farkas Alex: Limiting freedom of expression in social media

The study presents how freedom of expression is restricted upon its main platform today – the social media. Firstly, the study examines how the legal liability for online speech is distributed between the speaker and the platform. Then the methodology of restrictions on freedom of expression on social media is examined regarding several social media platforms. The study tries to differentiate between the European and American type of legislation with relevant case studies. It also tries to establish possible means to reform the existing methods of restriction with special attention to the problem of horizontal application of human rights. The differences between the methods of horizontality (for example the American 'state action doctrine' or the German 'Drittwirkung') is also studied. The study reflects on the latest relevant events as well, such as the establishment and functionality of the Facebook Oversight Board.

Keywords: freedom of speech, social media, freedom of expression, liability, Facebook oversight board, state action doctrine, Drittwirkung, anonimity, fact-checking, censorship, chilling effect, fake news.

Szente Szabolcs: Additional entrustment of assets; assets entrusted additionally in fiduciary asset management contracts (being effective upon the death of the principal)

The effective Hungarian Civil Code regulates the fiduciary asset management contracts; according to Section 6:310 (1), under a fiduciary asset management contract the fiduciary undertakes to manage the assets, rights and receivables entrusted to him by the principal (together: 'managed assets') in his one name and on the beneficiary's behalf, and the principal undertakes to pay the fee agreed upon. The subject of the present study is to investigate the legal possibility of entering into a fiduciary asset management contract in a specific case when the contract (or its amendment) containing additional entrustment of assets will be effective only in case of the death of the principal ('additional entrustment of assets'), and to present the special issues related to such contracts. Furthermore it compares the contract to fiduciary asset managements created under a last will and testament. I also intend to investigate in the present study how the ownership title of the managed assets can be transferred to the fiduciary (asset manager). It turns out that by using the additional entrustment of assets (newly established or related to an existing fiduciary asset management contract), the principal bears no risk of the establishment of the rights and obligations arising out of the contract after the effective date occurs, therefore the principal's intention prevails.

Keywords: fiduciary asset management contract, additional entrustment of assets, fiduciary (asset manager), last will and testament, acquisition of ownership.

Harcsa Imre Milán – Nábrádi András: An (un)expected turn: tax-free distillation again. Impact of the change in tax laws on brandy (*pálinka*) producers

The purpose of this study is to show how the tax laws of the last ten years have affected the pálinka producers and the revenues of the state budget. In Hungary, producers can make distillates in three forms, which is why it is worth analyzing them separately. The possibility of tax-free brandy production brought the golden age of subcontract distilleries. At the same time, around 50-70 thousand people "disappeared" from the system. They could transfer to home distillation. Currently, nearly 28,000 households have distillation equipment. At the same time, the market conditions were reorganized. Many people do not report private cooking, so it cannot be shown in the statistics. With regard to commercial distillation, it can be stated that the volume of sales has already reached its maximum, a reorganization of the market and a decrease in the number of producers is expected due to high taxes.

Keywords: pálinka, home distillation, subcontract distillation, commercial distillation, excise tax